UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 24 08 06 004 2

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BS
1375
M44
1862

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/megilatesterimpe00malb

Фриндорфъ

45 Корѣй

Борисовскаго

Менделѣвъ

Березовскъ

Города

Городскаго

Герой

(לכ׳) הבתולה אסתר נ״י יוסף
להרבנים המנוח המופלא
מוהר״ר [illegible] בר ב״ר
[illegible]

מגלת אסתר

עם

פירוש נפלא

מכבוד נזר ראשנו הרב הגאון האמתי המפורסם כליל
החכמה והמדעים כקש"ת מו"ה

מאיר ליבוש מלבים נ"י

אב"ד דק"ק בוקארעשט והמדינה ,

בעל המחבר

התורה והמצוה על ס' תורת כהנים. ארצות החיים על
טו"ע או"ח. פירוש על ישעי'. שירי הנפש . ארצות השלום.

הובא לבית הדפוס

ע"י השגחתי והשתדלותי בעזר צורי וקוני יהושע גרשון מונק מחזיק
סקלאד ספרים בווארשא ברחוב פראנציסקאנ' בהאר גאלדמאנס נומר 2258

בשנת ידרוש טוב לנו לפ"ק

קאניגסבערג

אזהרת הגאון המחבר נ״י

מלבד אשר חוקי המלכות ונמוסי המדינה סגרו השער בפני עושי עולה להדפיס שום ספר בלא רשות המחבר הנני פורש מצודת האיסור, על כל איש אשר ירים יד להדפיס ס׳ הזה או שום א׳ מחיבורי בלא רשותי או באי כחי,

מאיר ליבוש מלבי״ם

ואלה דברי קדשו של הרב הגאון המחבר נ״י אשר שלח לי זכותו בכתיבת ידו ממש לשום אותי למשמרת נגד כל הרוצה לשלוח ידו במלאכת רעהו לעכבו ולמנעו ע״פ ד״ת וע״פ חוקי המדינה

הודעתי שלום בשערי בת רבים כי נתתי רשות להרבני המופלג הנגיד מ״ה יהושע גרשון מינק מוואהרשא להדפיס פירושי על מגלת אסתר וספרי שירי הנפש על שה״ש ואל יזיד שום איש להסיג את גבולו משך חמשה שנים מיום כלות הדפוס ואחר זמן הנז׳ יחזור הזכות לידי א׳ לב״כ הותם
ר״ח שבת תרכ״ב בוקארעשט נאום מאיר ליבוש מלבים

דיני פורים

היום שקודם פורים והיינו י״ג בחדש אדר הוא תענית אסתר (ואם חל פורים בא׳ בשבת מקדימין להתענות ביום ה׳), והוא תענית צבור וקורין בו ויחל למנחה נכנסין לבה״כ וקורין ויחל ומפטירין דרשו, והיחיד אומר עננו בשומע תפלה, והש״ץ בחזרת התפלה בין גואל לרופא ברכה בפני עצמה, וא״א תחנה (ואם חל בשבת א״א צו״ץ). ונותנים ג׳ מחציות מטבע שהם של אותו המקום למחצית השקל ומחלקין אותן לעניים ואין רשאין לשנותן לד״א, אבל העני עושה בהם מה שירצה, ומנהגנו ליתן מחצית השקל לבד ומעות פורים לבד. ועומדין להתפלל ערבית אפילו עוד היום גדול, ואומרים על הנסים ובימי מרדכי וכו׳ בהודאה בתפלת לילה ויום, ואם שכח אין מחזירין אותו, ואחר התפלה אומר הש״ץ ק״ת, ופושטין המגלה כאגרת, והקורא מברך עליה ג׳ ברכות, על מקרא מגלה שעשה נסים לאבותינו שהחיינו וקימנו (וי״א שביום אין מברכין שהחינו אבל אין נוהגין כן). ואחר שסיים לקרות כורך המגלה ומברך הרב את ריבנו ואשר הניא שושנת יעקב ואח״כ אומרים ואתה קדוש וכו׳ קדיש שלם בלא תתקבל (ובמ״ש אומרין ויהי נועם ואיך ויתן לך ומבדילין) עלינו ק״י: בשחרית נכנסין לבה״כ בהשכמה ומתפללין כסדר ואומרין קרוב״ץ, ואחר התפלה ח״ק, וא״א תחנה ולא א״א ומוציאין ס״ת וקורין ג׳ אנשים בפ׳ ויבא עמלק שבסוף סדר בשלח (ויש שכופלין פסוק אחרון לפי שאין בפרשה כ״א ט׳ פסוקים) ואחר הקריאה ח״ק, יהללו, ומחזירין ס״ת להיכל, וקורין המגלה בברכותיה תחלה וסוף ומדלגין אשר הניא ואומרין שושנת יעקב וכו׳ (אכן במקום שא״א פיוטים אומרין אשר הניא גם ביום), אשרי ובל״צ וא״א למנצח, ק״ת, עלינו, ק״י ומזמור כ״ב למנצח על אילת השחר. ואם יש מילה בבה״כ מלין קודם קהמ״ג. ובק״ק פפ״ד מלין אחר קהמ״ג. למנחה אומרין על הנסים, אבל לא לערבית לשושן פורים וגם בו נוהגין שמחה וא״א תחנה ולא למנצח. בשנת העיבור עושין פורים קטן בחדש אדר ראשון בארבעה עשר ובחמשה עשר בו ונוהגים גם בו שמחה, וא״א בהם תחנה ולא א״א, אכן סדר הפרשיות ופורים גדול עושין לעולם באדר שני הסמוך לניסן.

ברכות המגלה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִקְרָא מְגִלָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בִּזְּמַן הַזֶּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

BS 137 14A 186

א א וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ
הַמֹּלֵךְ מֵהֹדּוּ וְעַד־כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים
ומאה

השאלות

א. כ"מ שאמר ויהי בימי בא לספר ענין זולתי בלתי נודע שהיה בימי איש הנודע ומפורסם, כמו ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב וכדומה ולא שיספר מה שקרה לאותו האיש בעצמו, ואיך אמר פה בימי אחשורוש, היה הוא אחשורוש: מ"ש הוא אחשורוש מיותר כי לא נודע את מי רוצה לשלול: גם בכל המגלה קראו בתואר המלך אחשורוש זולת פה לבד קראו אחשורוש סתם שמבואר שמדבר מעת שלא מלך עדיין: מ"ש המולך משמע שמדבר על הויית ממשלתו וה"ל אשר מלך:

פירוש

א לבאר הפרשה הזאת צריך אני להקדי' הקדמה אחת, הנה המלכת המלך תהיה על אחת משתי דרכים: (א) המולך ע"י בחירת העם שיסכימו על איש אחד להמליכו עליהם (ב) המולך ביד חזקה כמו הכובש מדינה ומולך עליהם בעל כרחם, ומזה יעמדו שני מיני ממלכות: (א) ממלכה מוגבלת, והוא שמשרת המלך על העם יש לה גבול ידוע, וזה יהיה לרוב במלך שנתמנה ע"י בחירת העם, שאז בעת בחירתם אותו ישימו חוק למשפט המלך אשר ימלוך עליהם עד כמה תתפשט כחו וממשלתו, וע"פ הרוב מלך כזה הוא נשבע בעת מלכותו לשמור הנמוסים והדתות אשר במדינה: (ב) ממלכה בלתי מוגבלת, והוא שהמלך יש לו רשות לעשות כחפצו בלי יצטרף עמו עצת שרי העצה, וגם יוכל לשנות דתות וחקי המדינה ולחקוק חקים אחרים תחתיהם, באופן שהוא המלך והוא המחוקק בעצמו, והנה שני מיני הממלכות האלה, יש בהם חמשה הבדלים: (א) המולך ממלכה מוגבלת, המלך הוא לצורך המדינה, והוא משעבד אל המדינה לעשות משפטיהם וללחום מלחמתם וכל עניניהם, והם אינם משועבדים לו רק לדברים הצריכים לצורך הכלל כמו המס וכדומה, אבל המולך ממלכה בלתי מוגבלת בחזקה, המדינה משועבדת אליו. וכולם נחשבים כעבדיו ויש לו רשות לעשות בהם כחפצו וכאשר יעשה האדון בעבדו מקנת כספו: (ב) המולך ממלכה מוגבלת, האוצרות שיש בגנזי המלכות שייכים אל המדינה, והמולך ממלכה בלתי מוגבלת, האוצרות שייכים לו לבדו: (ג) המולך ממלכה מוגבלת א"א לעשות דבר כללי אם לא בהסכמת שרי העצה, והמולך ממלכה בלתי מוגבלת הוא יכול לתקן ולהרוס הכל לבדו בלי נטילת עצה ורשות כלל: (ד) שהראשון נתון תחת דתי המדינה וא"א לו לעבור על דתות הקבועים, והשני הוא המחוקק ויכול לתקן חוקים אחרים כנ"ל: (ה) המולך ממלכה מוגבלת א"א לו לשנות עיר המלוכה לקבוע המלכות במקום אחר, רק צריך לישב על כסא מלכות המלכים אשר לפניו בעיר אשר זכתה בה מקדם, אבל המולך בלי הגבלה יכול לשנות כחפצו. ע"פ הקדמה הזאת נבא אל הבאור, הנה אחשורוש כפי קבלת חכמינו היה תחלה הדיוט, ואח"כ ע"י עשרו המלך על מדי ופרס ונתחזק במלכותו עד שכבש כל המדינות קכ"ז במספר ביד חזקה, והנה כל האפרכיות האלה היו שייכים תחלה למלכות בבל, ועד עתה עמדה כסא המלכות בבבל, כמו שנאמר בדניאל, בהיכל מלכותו די בבבל, אבל בשושן לא היה כסא המלוכה, כמ"ש הייתי בשושן אשר בעילם המדינה, ולא הזכיר שהיתה עיר מלוכה. ובעת שכבש כל הממלכות האלה, למען

וּמֵאָה מְדִינָה׃ ב בַּיָּמִים הָהֵם כְּשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה

פירוש

תתקיים המלכות בידו, לקח את ושתי שהיתה מזרע נבוכדנצר לו לאשה, והיא היתה יורשת עצר ומצדה היה המלכות מגיע לו גם בירושה, עפ"ז היה המלכות נכון בידו, או מצד הכבוש שכבשם ביד חזקה ומצד זה היה יכול למלוך עליהם ממלכה בלתי מוגבלת, או מצד הנחלה על ידי ושתי אבל מצד זה תהי' מלכותו מוגבלת, ויען שבתחלת מלכותו נפתו המדינות לקבל עול מלכותו ולהכנס תחתיו בחשבם שהמלכות מגיע לו בירושה ע"י ושתי, ומצד זה הי' ראשית ממלכתו מלכות מוגבלת, והוא רצה להשתרר עליהם בחזקה בממלכה בלתי מוגבלת, הי' זה עקר התחבולה במה שהושיב הכסא בשושן, ובמה שעשה המשתה הגדול הזאת, ובמה שצוה להביא את ושתי לפניו, כל אלה הי' עצות עמוקות להוציא מגמתו אל הפועל להשתרר עליהם גם השתרר, וכמו שיתבאר· ולכן הקדים ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המולך וכו', מספר כי אחשורוש לא הי' מזרע המלוכה, וגם לא עלה על מלכותו במדרגה עד שתחלה יהיה מלך על מדינה אחת עד שישכח שהי' הדיוט תחלה, אח"כ התגבר לאט לאט רק ויהי בימי אחשורוש, בימים ההם שעוד היה אחשורוש והדיוט, בימים ההם בעצמם הוא אחשורוש המולך עתה מהודו ועד כוש, באופן שלא זכרו שמלך במדינה פלונית מלך מהודו ועד כוש ורק זכרו שאחשורוש הדיוט מולך מהודו ועד כוש, וגם בימים ההם מלך על שבע ועשרים ומאה מדינה, ולא הי' בין הדיוטתו למלכותו העצום משך זמן, רק בימי הדיוטתו פתאום נהיה מלך עצום ומושל עמים רבים:

ב בימים, עתה מספר איך תיכף בראשית מלכותו התחזק כ"כ עד שערב לבו לשנות כסא המלכות שהיתה עד עתה בבבל, והושיבה בשושן, ושם את שושן לבירה ועיר מלוכה, ובזה הראה (א) את תקפו שחשב תיכף למלוך ממלכה בלתי מוגבלת עד שלא פחד מבני מלכות שמרדו עליו במה ששנה כסא המלכות, (ב) את גדלו וגאותו, כי הנה הדיוט העולה למלוכה, הלא זה כבודו לישב על כסא מלכים הקדומים, לא שישב על כסא שיעשה לעצמו כי בזה יגרע כבודו, אבל הוא התנשא כ"כ, עד שיסד לעצמו כסא מלכות מחדש, ושנה גם כן את עיר הממלכה שתהיה בשושן, כאלו לא בהסכמתם רצונם נתמנה על בבל וכל המלכות, רק בחרבו ובקשתו ירשם, ובזה כולם נכנעים ויורדים תחת שושן אשר בפרס מלכותו, ומוסף שהתוקף הזה לא הראה אחר שהחזיק במלכות ימים רבים, רק תיכף. בימים ההם, כבר הי' דומה בשבת המלך אחשורוש, כאילו הוא מלך מתולדתו, ויושב על כסא מלכותו המיוחס לו, מבלי שצריך אל כבוד כסא המלכים שקדמוהו, ולא בבבל רק אשר בשושן הבירה, ששושן היתה בירת המלוכה.

השאלות

ב בימים ההם מיותר שהלא כבר אמר ויהי בימי. גם המלך אחשורוש מיותר שכבר נזכר בפסוק הקודם וכול"ל והי' כשבתו. [גם גוף הספור שישב על כסא מלכותו ושהי' בשושן אין צורך:

בשנת

הבירה: ג בשנת שלוש למלכו עשה משתה
לכל־שריו ועבדיו חיל ׀ פרס ומדי הפרתמים
ושרי המדינות לפניו: ד בהראתו את־עשר
כבוד מלכותו ואת־יקר תפארת גדולתו
ימים רבים שמונים ומאת יום: ה ובמלואת ׀

ובמלאות קרי

הימים

השאלות

ג לא נודע טעם נכון לאיזה צורך עשה המשתה הזאת, . וביחוד למה האריכו בה כותבי המגלה בכל פרטי'. גם בסדר הקרואים פלא שהזכיר תחלה השרים והעבדים וחיל הצבא, ושוב חזר אל הפרתמים ושרי המדינות, והם ודאי קודמים להעבדים ובכלל שרים יחשבו גם הם. גם מלת לפניו מיותר, גם מ"ש פה למלכו וגבי לקיחת אסתר אמר למלכותו:

פירוש

ג בשנת. למען הוציא חשקו זה מכח אל הפועל להיות מלכותו בלתי מוגבלת, התחכם בשנת שלש למלכו זה המלכות אשר חשב למלוך ביד חזקה, לז"א למלכו, עשה משתה למען שבמשתה הזאת יקים מזימות לבבו, ותכף בסדר הקרואי' הראה את תכלית כונתו, שהקדים תחלה שריו ועבדיו וחיל צבא פרס ומדי ואחריהם הושיב את הפרתמים ושרי המדינות אשר היו שם שרים לפניו, ר"ל לפני כבשו הממלכות האלה, ובזה הראה שאינו חושב כי ברצונם ובבחירתם נתמנה שאז הלא שרי המדינות הגדולות קודמים לשרי המדינה הקטנה שמלך בהתחלה וכ"ש לעבדיו וחיל הצבא, אבל הראה כי בחרבו ובקשתו כבשם, ובזה שריו ואף חיל הצבא שהם היו הכובשים קודמים במעלה וחשיבות אף לפני שרי המדינות, שלא היו נחשבים לשרים רק לפניו, לפני כבשו אותם, אבל עתה נתונים המה תחתיו לעבדים ירודים ושפלים:

השאלות

ד לאיזה צורך הראה את עשרו לפני רבים עמים. ולמה כפל ואת יקר תפארת גדולתו. גם ימים רבים מיותר:

ד בהראותו. כבר הקדמנו כי המולך ממלכה מוגבלת, כל האוצר והחוסן הנמצא בגנזי המלכות לא לו היה, אך שייכים להמדינה והממלכה, ולא לו להתפאר במו, ולכן ברצותו להשתרר בממלכה בלתי מוגבלת התנכל להחזיק באוצר המלוכה להחזיקו כשלו, והראהו לפני רבים עמים להתפאר במו כאיש המתפאר בקנין כספו, וז"ש בהראותו את עושר כבוד מלכותו, כאילו העושר הזה לא של המדינה הוא רק עומד לכבוד לו שע"י הגיע למלוכה. ויען שלכל מלך צריך שיהיה לו עושר, אבל למלך עצום המושל ממשל רב בהכרח שירבו אוצרותיו לפי גדולתו לזה הראם ביחוד יקר תפארת גדולתו וזה לא עשה יום אחד ולא יומים רק ימים רבים, עד שעלו לק"פ יום שבזה גלה דעתו שמחזיק באוצר המלוכה, ורוצה לפרוץ בו פרץ כברכושו וקנינו:

השאלות

ה מה הי' כונתו במשתה השני שעשה. ומלת הנמצאים מיותר. ולמה בכ"מ אמר מקטן עד גדול שבא להשוות הקטן אל הגדול, ופה אמר מגדול

ה ובמלאת, עוד התחכם כי באחרית ימי המשתה שעשה אל השרים עשה משתה כללית לכל עם שושן, להורות

כי

ה הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל־הָעָם
הַנִּמְצְאִים בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה לְמִגָּדוֹל וְעַד־קָטָן
מִשְׁתֶּה שִׁבְעַת יָמִים בַּחֲצַר גִּנַּת בִּיתַן הַמֶּלֶךְ׃
ו חוּר ׀ כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת אָחוּז בְּחַבְלֵי־בוּץ וְאַרְגָּמָן
עַל־גְּלִילֵי כֶסֶף וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ מִטּוֹת ׀ זָהָב וָכֶסֶף
עַל רִצְפַת בַּהַט־וָשֵׁשׁ וְדַר וְסֹחָרֶת׃ ז וְהַשְׁקוֹת
בִּכְלֵי זָהָב וְכֵלִים מִכֵּלִים שׁוֹנִים וְיֵין מַלְכוּת רָב
כְּיַד הַמֶּלֶךְ׃ ח וְהַשְּׁתִיָּה כַדָּת אֵין אֹנֵס כִּי־כֵן

ח׳ רבתי יסד

השאלות

מגדול עד קטן שבא להשוות הגדול אל הקטן: ולאיזה ענין מספר שהי׳ בחצר גנ[ת ביתן]: גם כל מה שהאריך בפסוק ו׳ ז׳ ח׳ [...]ב ענינו:

פירוש

[ה] בי קטן וגדול שוים אצלו כי כולם עבדיו ואין לאחד התנשאות על חבירו, וע״ז א׳ מגדול עד קטן להשוות הגדול אל הקטן ואמר לכל העם הנמצאים, כי אחר שהוא בא מחי[...] והושיב כסאו בשושן קרא לבני שושן הנמצאים, ועשה משתה זאת בחצ[ר גנת ביתן], מקום אשר לפי נמוסי פרס לא יבואו שמה רק הש[ר]ים והפרתמים, והוא הראה כי העם וההמון לא נופלים אצלו מן השרים, אחר שכולם עבדיו, ואדרבה בני שושן ישם כסא המלכות להם יאות כבוד ותפארת ככל השרים:

ו חור עתה חושב בעשר והיקר אשר נראה לו במשתה הלזו, שיען היתה בחצר הפתוח בלי תקרה וגדר סביב, עשה שמה אהלים פרושים סביב מחור כרפס ותכלת, וגם החבלים שקשר האהלים בהם היו של בוץ וארגמן, והעמודים שאליהם נקשרו חבלי היריעות היו של שיש ועמדו ונשענו על גלילי כסף, (ב) המטות שישבו עליהם המסובים היו של זהב וכסף, (ג) גם הרצפה היתה של בהט ושש ואבנים יקרות:

[ז והש]קות הכלים ששתו בהן היו של זהב, ולא זאת אלא וכלים מכלים שונים, [...]פי [...]רא״ה, שבכל כלי היו קבועי[ם כ]לים שונים כמו קנקן זהב שבו היין והג[ביע]ים לשתות בהם וכדומה של[...] לפני כל אחד היו כל כלי השתי׳ וכולם של זהב, עד שלא הוצרך אחד [לק]ח כלי מחבירו, וזה מורה על רוב הכלים ולא תאמר שהיו הכלים מספיקים בעבור שלא היה יין הרבה, לז״א ויין מלכות רב, היין הי׳ רב בכמות כיד המלך, וגם טוב באיכות, שעז״א יין מלכות פי׳ שרבו השותים בעבור טובו ומתקו:

ח והשתי׳ ובכל זאת היתה השתי׳ בלי אונס, כי בסעודה שאין הכלים מספיקים אונסים את המסובים למהר לשתות חלקו, כדי שיקחו את כסו למזוג להאחרים אבל פה הי׳ לכ״א כלי שתייתו בפ״ע ולא אנסוהו אל השתי׳ כי לא הוצרך

אחד

יִסַּד הַמֶּלֶךְ עַל כָּל־רַב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן אִישׁ־וָאִישׁ׃ ט גַּם וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה עָשְׂתָה מִשְׁתֵּה נָשִׁים בֵּית הַמַּלְכוּת אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ׃

ביום

פירוש

אחד מהם לכלי חברו, וזה מורה על רוב כלי זהב שהיו שם, ואף שכבר הי' מנהג בני פרס לכבד הגדול בשתי' [כמ"ש בברכות הני פרסאי בסדר הסבה בקיאי טפי מינן] אבל פה לא אנסו לזה רק כ"א שתה בפני עצמו כפי רצונו, ולבל יהי' זה לבוז אל הגדולים והעדר כבוד, יסד כן המלך על כל רב וגדולי ביתו, שהם מחויבים לעשות כן ובאופן בהם עצמם תחלו על כבודם, כדי לעשות כרצון איש ואיש:

השאלות

ט למה עשתה ושתי משתה ביחוד, וקראה בשם משתה נשים. ולאיזה צורך מספר זאת, ומודיע המקום שהי' בבית המלכות. וגם אשר למלך אחשורוש מיותר. גם צריך לסבין בכנויים, למה פה ובפסוק י"א פ"ז י"ז, קראה ושתי המלכה, שמורה במלכותה לא הי' מצד עצמה, ובפסוק י"ב וס"ו קראה המלכה ושתי:

ט גם כבר באררנו בפסוק א' שאחשורוש בעת שתפס כל המלכות שהיו תחלה תחת שבט בבל ופקודת כשדים, לקח את ושתי לו לאשה, ועי"כ הודו כולם במלכות', יען שהמלוכה מגיע לו בנחלה ע"י ושתי שהוא יורשת עצר, ועתה שחשב מחשבות למלוך מחלכה בלתי מוגבלת, שע"ז חרד כלם חרדה הזאת בשנותו את כסאו לשושן ובעשיית המשתה כנ"ל, שרצה להחשיב את עצמו כאילו כבש המלכות' האלה בחרבו וביד חזקה ימלוך עליהם, ורצה ששרי המדינות יסכימו עמו בזה שינהיג המלוכה בלי הגבלה רק ימשול כרצונו, הנה עתה הי' נשואי ושתי כסלון ממאיר בעיניו כי ע"י נשואי ושתי נחשב כאילו מעצמם קבלוהו למלך ע"י ירושת ושתי, וממילא דינו כמלך הנעשה בבחירת העם, שמלכותו מוגבלת ע"פ דתות ונמוסי העמים, לכן חשב מחשבות והתנכל להראות כי לא לקח את ושתי מצד יחוסה, ולא על ידה הצליח למלוכה, כי בעת כבש המלכות מיד בבל נפסקה מלכות בבל וושתי באתה לידו כשבוית חרבו ולא ע"י יחוסה לקחה רק על ידי יפיה, ולא על ידה בא למלוכה, כי נהפוך הוא שהיא מלכה על ידו, באופן שלא יצדק לקראה בשם המלכה ושתי, רק ושתי המלכה, כי אין מלכותה מצד עצמה רק ע"י אחשורוש, ושמה קדם למלכותה והאות הראשון לזה הי' במשתה אשר עשתה, שאם היתה יורשת עצר והוא מלך על ידה, הלא הי' ראוי שתעשה גם היא משתה אל השרים, אחר שהיא העיקר במלוכה, וגם שתהי' המשתה בבית מלכותה המיוחד לה מצד עצמה שהיא המולכת מצד עצמה, אבל לא היה כן, רק גם ושתי המלכה מצד שהחליט שעיקר ענינה הוא ושתי המלכה ששמה קודם למלכותה ואין מלכותה רק על ידו, לזה לא עשתה רק משתה נשים לא על השרים והעמים, וזאת שנית שהמשתה היה רק בבית המלכות אשר למלך אחשורוש, באופן שמורה שהיא אין לה בית מלכות בפ"ע, רק לו לבדו יאתה המלוכה:

ביום

י בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּטוֹב לֵב־הַמֶּלֶךְ בַּיָּיִן אָמַר
לִמְהוּמָן בִּזְּתָא חַרְבוֹנָא בִּגְתָא וַאֲבַגְתָא זֵתַר
וְכַרְכַּס שִׁבְעַת הַסָּרִיסִים הַמְשָׁרְתִים אֶת־פְּנֵי
הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ׃ יא לְהָבִיא אֶת־וַשְׁתִּי
הַמַּלְכָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכֶתֶר מַלְכוּת לְהַרְאוֹת
הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת־יָפְיָהּ כִּי־טוֹבַת מַרְאֶה

היא

השאלות

יוד אין סכלות גדול מזה, שמושל אדיר כזה ילוה להביא אשת חיקו, להראותה לפני המון גוים והמון לאומים כי יפת מראה היא. ובפרט לקבלת חז"ל שצוה להביאה ערומה. וביותר יפלא איכות הבאתה אשר נראה שצוה תיכף להביאה בע"כ ביד הסריסים, כמביאים אחת הנבזות, עד שנבחר לה מות מחיי הבוז והקלון. גם לאמה הצריך בספור זה שמות הסריסים, ואמר המשרתים את פני המלך, מה נוגע לנו בהודעה זאת:

פירוש

יוד ביום השביעי, ולמען יבין זאת ליסוד מוסד ואבן הראשה שושתי אין לה חלק במלכות, ומלכותו היא מצד הכיבוש לבד שעי"ז ישיג מגמתו להיות מולך ממלכה בלתי מוגבלת, התחכם במה שצוה להביא ושתי לפניו, להראות שלא מצד יחוסה לקחה, רק מצד שיפת מראה היא, לא זולת זה, כי יחוס מלכותה נפסק בעת הכיבוש והערים להוציא זה לאור בחמש ענינים, (א) שצוה למהומן וכו' שבעת הסריסים שאם היתה נחשבת כמולכת בפני עצמה, איך יובילוה ע"י הסריסים הלא ראוי שילכו לקראתה כל שרי המלוכה. (ב) שגם לא בחר שתבא ע"י הסריסים המשרתים אותו, רק ע"י הסריסים המשרתים את פני המלך אחשורוש, שזה שפלות גדול לפניה, שמחשיבה אחת מפלגשיו, אשר סריסיו יביאוה לפניו:

השאלות

יא לפני המלך מיותר ולמה לא אמר להביא את ושתי בכתר מלכות לפני המלך שהלא הכתר תלבש קודם שתבא לפני המלך:

יא להביא (ג) שצוה להם להביא שהל' מראה שיביאוה בעל כרחה כאחת מפחותיו, (ד) שצוה שיביאוה באופן שידעו הכל כי מביאי' את ושתי המלכ' לא המלכה ושתי, שמן בואה לפני המלך ידעו כל העמים שאין מלכותה עצמי לה, והוא ע"י שיביאוה לפני המלך בכתר מלכות ר"ל שלא תלבש הכתר עד אשר תבא לפני המלך, ור"ל לפני המלך עת שתהיה לפניו אז תהי' בכתר מלכות לא קודם לכן, ובזה יכירו הכל שאין ראוי לה ללבוש הכתר בהיותה לבדה כי הדיוטה היא. (ה) תכלית מטרת חפצו להראות העמים והשרים שלא לקחה בעבור יחוסה רק בעבור יפיה כי טובת מראה היא שאם הי' לוקחה בעבור יחוסה ובעבור שע"י זכה למלכות לא יתכן שיראה את יפיה, כי הלא בין יפה בין כעורה הי' לוקחה אחר שעמה לקח חבל המלוכה, והלא זה בזיון אל המדינות אם מראה יפיה, כאילו היופי חשוב יותר מן המלכות שהשיג על ידה, אבל בזה גלה כי אין מחשיב אותה למלכה מצד עצמה, וזכה בהמלכות מצד עצמו

היא: יב ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך אשר ביד הסריסים ויקצף המלך מאד וחמתו בערה בו: יג ויאמר המלך לחכמים ידעי העתים כי־כן דבר המלך לפני כל־ידעי

דת

פירוש

בכוחו וגבורתו, ובזה רצה להגיע להפצו למלוך ממלכה בלתי מוגבלת:

השאלות

יב מ"ש לבא בדבר המלך אשר ביד הסריסים משמע שהיא נתינת טעם שמצד זה לא רצתה לבא. גם להבין הכפל ויקצוף וחמתו בערה בו:

יב ותמאן, מבאר כי מה שושתי לא רצתה לבא היה על כי הבינה כונתו שרוצה להורידה ממעלתה שחשבה עד עתה שיש לה חלק בהמלכות מצד נחלת אבותיה, וז"ש ותמאן יען שהיא לפי דעתה המלכה ושתי שמלכותה מצד עצמה, ע"כ לא רצתה לבא משני טעמים. (א) בדבר המלך יען שפקד עליה שתבא באופן שיתראה שאין לה חלק במלוכה ולא תלבש הכתר טרם בואה לפניו, (ב) אשר ביד הסריסים אשר צוה להביא ע"י הסריסים שבדי בזיון וקצף, והנה בזה הפירה כל עצתו שרצה להחזיק מלכות החלקית והיה עמדה נגדו לאמר שמלכותו לא נצמח רק על ידה, ועי"ז ויקצוף המלך מאד, ר"ל כי הבדיל בין קצפו ובין חמה, שהקצף הוא בגלוי והחמה מורה על שמירת הקנאה בלבו בלי יגלה מן השפה ולחוץ, ופה היו שני ענינים · (א) הקצף הגלוי, על שסרבה לעשות מצותו שזה הי' בפרהסיא. (ב) החמה הפנימיית אשר בערה בלבו על שעל ידה נתבטלו כל מחשבותיו וכל מה שהטריח עד הנה בהסעודה למען ימלוך ממלכה בלתי מוגבלת הי' עתה לאפס, ויען שזה לא יכול להגיד, כי עצות האלו היו צפונים בלבו, לא הראה הקצף הזה, רק חמתו בערה בו:

השאלות

יג מי הם יודעי העתים ומי הם היודעי דת ודין, ובאור הכתוב הזה מוקשה ומהו ההבדל בין דת ודין, ולמה אמר אח"כ כדת מה לעשות ולא אמר כדין:

יג ויאמר המלך, מתוך דברי המלך ומתשובת ממוכן נראה בעליל, שהמלך עם כל חמתו עליה רצה לזכותה ועל כל פשעים תכסה אהבה: והנה יש הבדל בין משפט אשר ישפטו בין המלך ובין אחד מעבדיו, למשפט אשר ישפטו בין כל האדם בין איש לרעהו, כי אל משפטי המלך היו קבועים שופטים מיוחדים הנקראים יודעי העתים, שהשופטים האלה מלבד שהיו צריכים לדעת הדתות וחוקי המשפט, היו צריכים לדעת את העתים, לידון לפי השעה והזמן, שאם חטא מי נגד המלך בעת שישב על כסא מלכותו ענשו יותר גדול מאם חטא נגדו בעת שעובר ממקום למקום, וכ"ש אם חטא נגדו בעת כזאת שכל גדולי המדינה היו לפניו שענשו גדול וכבד יותר, אבל משפטים שבין איש לרעהו ידונו לפני כל יודעי דת ודין לבד לפי חוקת המשפט· והמלך ראה שאם יצוה לידון משפט זה במשפט יודעי העתים, שבזה מחשיב כאילו הדיוט חטא נגד המלך ודינוה משפט מות, ע"כ אמר המלך אל החכמים יודעי

העתים

דת ודין: יד והקרב אליו כרשנא שתר אדמתא
תרשיש מרס מרסנא ממוכן שבעת שרי ו
פרס ומדי ראי פני המלך הישבים ראשנה
במלכות: טו כדת מה־לעשות במלכה ושתי

על

פירוש

העתים שמשפט זה אין ענינו לבא לפניהם רק יכול לשפוט לפני כל יודעי דת ודין, כי אין זה משפט של הדיוט שחטא נגד המלך כי היא מלכה כמוהו, ואין לו יתרון עליה, ואחר שהוא מלך והיא מלכה מצד תולדותה, הוא רק משפט שבין איש לאשתו, כי שניהם שוים במעלה, וכל יודעי דת ודין יכולים לשפוט דבר זה כשאר משפט שבין איש לאשתו, וז"ש ליודעי העתים שדבר המלך הלז יכול להשפט לפני כל יודעי דת ודין דעלמא, ואמנם במה שכפל דת ודין בזה רצה לזכותה לגמרי, כי עם שדת יבא גם על משפט הנמוסי אשר בדברים שבין איש לרעהו, ר"ל שאחר שבא נרדף עם דין שכולן דברי ריבות שבין איש לחבירו, יהי' דת שם נבדל על נמוס המוסרי כי דת יבא לרוב על הדתות האלקיים או המוסריים, והנה במשפט הלזו שצוה להבי' את ושתי לפניו להראות פיה לפני רבים עמים, מצד הדין יש לחייבה כי גם אם ידונו אותם כאיש ואשתו בלי השקף על המלוכה, הי' הדין אז כמו שהוא עוד היום בארצות המזרח שהאשה משועבדת תחת בעלה וצריכה להכנע לעשות רצונו ואם תעבור ענוש תענש, אבל מצד הדת המוסרי תזכה בדינה, כי הדת המוסרי הי' שהפרסיות והמדיות היו צנועות סגורות בהכיליהם, לא יתראו לפני אנשים כמ"ש במשנה המדיות יוצאות רעולות, והוא צוה לה לבא להראות יפיה לפני המונים שזה נגד הדת המוסרי, ובזה אם ידונו זה המשפט כמשפט שבין איש לאשתו אין האשה חייבת לעבור על הדת המוסרי, ועז"א לפני כל יודעי דת ודין, שצריכים במשפט זה לדעת גם הדת. ואמר אח"כ כדת מה לעשות שישקיפו במשפטם על הדת המוסרי:

יד והקרוב אחר שהקדים שמשפט זה אינו משפט מלך, רק משפט שבין איש לאשתו בחר להציע המשפט הלז לפני שבעת השרים האלה" מצד ד' טעמים, (א) והקרוב אליו שהם יושבי קרובים אליו ולא רצה שיתפרסם המשפט הזה רק אחר שהם בל"ז כבר שמעו את כל רצה שהם ישפטו בדבר וישאר סוד ביניהם, (ב) בחר בהם מצד שהם שבעת שרי פרס ומדי וראוי שישפטו משפט זה מפני מעלתם, (ג) שהם רואי פני המלך תמיד ומכירים קריצותיו ורמזותיו וידעו מה בלבו שרוצה לזכותה. (ד) היושבים ראשונה במלכות שיושבים במלכות מזמן רב, וכבר בחנו תולדות הימים ומבחן הזמנים כדרך השופטים הישישים הבקיאים ומומחים בדבר:

השאלות

יד מו"ש והקרוב אליו, ולמה כפל תוארם בכלם ענינים:

טו כדת כבר כתבנו שהי' מגמתו שישפטו ע"פ הדת המוסרי שע"פ

השאלות

טו למה אמר ביד הסריסים:

תלא

עַל ׀ אֲשֶׁר לֹא־עָשְׂתָה אֶת־מַאֲמַר הַמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ בְּיַד הַסָּרִיסִים׃ טז וַיֹּאמֶר מְוּמְכָן
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לֹא עַל־הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ
עָוְתָה וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה כִּי עַל־כָּל־הַשָּׂרִים וְעַל־
כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ׃ יז כִּי־יֵצֵא דְבַר־הַמַּלְכָּה עַל־כָּל־

ממוכן קרי

הנשים

פירוש

תצא זכאי בדינה, ולמען לא ידונו אותה כהדיוט המורד במלך שבזה אין מועיל טענה זאת, אמר (א) המלכה ושתי, שהיא מלכה מצד עצמה ויחוסה ואין משפטה עם המלך רק כמשפט אשה לגבי בעלה, (ב) אשר לא עשתה את מאמר המלך אחשורוש, יש לה תירוץ יען שהי' ביד הסריסים וכדי בזיון וקצף שמלכה מתולדתה יבואו הסריסים:

השאלות

טז מה רצה ממוכן בכפלו על כל השרים ועל כל העמים, באם החטא הוא רק מה שהנשים יבזו בעליהן מה הבדל אם נשי השרים או העמים יבזו בעליהן:

טז ויאמר ממוכן כאשר ראה ממוכן שהמלך רצה לזכותה לאמר שאינו משפט הנוגע למלך שהוא משפט כללי, כי כבוד המלך הוא כבוד כל המדינה, ורק משפט פרטי בין איש לאשתו, וגם רצה להסתיר הדבר במ"ש והקרוב אליו השיב לפני המלך והשרים בפרהסיא, לאמר לא על המלך לבדו שאינו משפט פרטי רק משפט כללי הנוגע לכל המדינה, וגם לאמת שהמלך רצה לזכותה במ"ש שהיא המלכה ושתי שמלכותה מצד עצמה, השיב שהיא ושתי המלכה שמלכותה אינה עצמי לה, רק ע"י המלך היא מלכה. ובזה הוא משפט שבין הדיוט למלך, וגם אינו משפט הנוגע למלך לבדו, רק הנוגע (א) על כל השרים, שהוא מה שבזה רצתה להשפיל כל כבוד מלכות אחשורוש ושמן הדין ראוי שמלכותו תהי' מלכות בלתי נגבלת אחר שזכה בהמלכות ע"י כיבוש, והיא רצתה להגביל מלכותו לאמר שהגיע למלכות על ידה, וזה דבר הנוגע לכלל המלוכה, וזאת שנית חטאה על כל העמים במה שנשיהם יבזו בעליהן, ולא בחלק אחד ממלכותך רק אשר בכל מדינות המלך, שהדבר כולל בין כלל המלוכה בין כלל המדינות:

השאלות

יז איך יתכן שעל חטא זה שהנשים יבזו בעליהן תומת המלכה, הלא יכול לתת דת מעתה להיות כל איש שורר בביתו. ומהו כי יצא דבר המלכה:

יז כי יצא עתה באר דבריו ומפרש תחלה איך הוא נוגע לכלל העמי', כי באמת אצל ושתי לא היו רק שרות פרס ומדי, והם שמעו וידעו גוף הענין והויכוח שהי' בניהם והם ידעו שמה שלא רצתה לבא היה מצד שרצה להורידה ממעלתה להכחיש מלכותה, והם לא יבזו בעליהן, כי לפי

הַנָּשִׁים לְהַבְזוֹת בַּעְלֵיהֶן בְּעֵינֵיהֶן בְּאָמְרָם
הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אָמַר לְהָבִיא אֶת־וַשְׁתִּי
הַמַּלְכָּה לְפָנָיו וְלֹא־בָאָה׃ יח וְהַיּוֹם הַזֶּה
תֹּאמַרְנָה ׀ שָׂרוֹת פָּרַס־וּמָדַי אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת־
דְּבַר הַמַּלְכָּה לְכֹל שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ וּכְדַי בִּזָּיוֹן וָקָצֶף׃
יט אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יֵצֵא דְבַר־מַלְכוּת מִלְּפָנָיו

ויכתב

פירוש

דעת ושתי, דבר גדול בקש ממנה, רק הם יספרו גוף הענין להשרים שמזה יהולל כבוד המלך לאמר במלכותו מוגבלת, אבל נשי העמים שהם לא היו שם, ולא ידעו גוף הענין, לא ישמעו רק פשטות הספור שאחשורוש קרא לושתי ולא רצתה לבא, ובזה ילמדו ק"ו להבזות בעליהן, וז"ש כי יצא דבר המלכה על כל הנשים, בזה שיתפשט דבר המלכה בפי המספרים אשר ישמעו הדבר אחר ימים אחדים איש מפי איש ולא ידעו גוף המעשה. ויפעול זה לרוע שיבזו בעליהן בעיניהן, שאם יצוה הבעל לאשתו לעשות לו עבודה, תעיז פניה ותשיב לו (א) הלא המלך אחשורוש שהוא מלך (ב) שאמר להביא את ושתי המלכה שהיא היתה מלכה מצד עצמה רק מלדו, (ג) שאמר רק להביא לפניו שהיא דבר קטן ומ"מ ולא באה, וכ"ש אתה שאינך מלך ואני אינני מלכה על ידך רק דומה לך במעלה ואתה מבקש ממני לא הבא לפניך, רק שאעבוד עבודה קשה. כ"ש שאיני צריך לשמוע לך. ובזה יהדלו הנשים משמוע לבעליהן. והמעשה הלזו תהיה למשל ולשנינה בפי כולם, וזה הוא הנוגע לכל העמים:

יח והיום הזה. עתה באר מה שנוגע להשרים, כי שרות פרס ומדי שהן היו במשתה הלז והן שמעו את דבר המלכה וכל הייכוח שהי' ביניהם בפרטות, והם עוד היום הזה תאמרנה כל דבר המלכה לכל שרי המלך, באופן שהיום הזה אחר הגבלת לקיים בו מגמתך שיסכימו השרים עמך שתמלוך ממלכה בלתי מוגבלת, ותופר עצתך במה שאנשי השרים יספרו לבעליהן, כי ושתי מחזקת שיש לה חלק במלכותך, והמלוכה לך ירושה על ידה, ואם לא תהרגנה הרי תסכים עמה, ויושבת כל עצתך ומחילא וכדי בזיון בין העמים שהנשים יבזו בעליהן, וקצף בין השרים שיקליבו את מלכותך שתשאר ממלכה מוגבלת:

השאלות

יח מלת והיום הזה אין לה הבנה. וגם לא נזכר מה שיאמרו שרות פרס ומדי. ומהו הכפל של בזיון וקצף:

יט אם על המלך טוב אחר שהביע כל מה שעיתה ושתי והרפסד שנמשך על ידה, וגלה דעת המלך כל מה שהי'

השאלות

יט מ"ש יצא דבר מלכות מלפניו אין לו מובן מהו הדבר מלכות. ומיחוד מ"ש ויכתב בדתי פרס ומדי, שבלא בדתות השמים לא יכתוב רק

עם

דת

וְיִכָּתֵב בְּדָתֵי פָרַס־וּמָדַי וְלֹא יַעֲבוֹר אֲשֶׁר לֹא־
תָבוֹא וַשְׁתִּי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וּמַלְכוּתָהּ
יִתֵּן הַמֶּלֶךְ לִרְעוּתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה׃ כ וְנִשְׁמַע
פִּתְגָם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּכָל־מַלְכוּתוֹ כִּי
רַבָּה הִיא וְכָל־הַנָּשִׁים יִתְּנוּ יְקָר לְבַעְלֵיהֶן
למגדול

השאלות

דת הקיים לעולם שע"פ יפסקו הדין נקרא, אבל הרינה ושתי אינו דת קיים רק משפט לפי שעה. ותבו ולא יעבור:

פירוש

עם לבבו במשת' הזאת וכי ושתי הפירה עלתו, בא כיועץ חכם והודיעו איך יתוקנו שני הקלקולי' האלה ע"י מיתת ושתי, וראשון יעצו איך יחזיק במעוזו שמעתה תהי' מלכותו מלכות בלתי מוגבלת, ועז"א יצא דבר מלכות מלפניו, יעצו שמעתה יעמיד חק הדש אשר כל דבר מלכות לא יצאו עוד מן השרי' המחוקקים כמו שהי' עד הנה שלא הי' רשות להמלך לשפוט או לתקן דבר בעצמו אם לא ע"פ השרים ויועצי המדינה מעתה לא יהי' כן רק כל דבר מלכות אשר יצא, מלפניו לבדו ולא זאת אלא ויכתב בדתי פרס ומדי, שכל פסק שיצא מן המלך יכתב בדתי פרס ומדי להשאר דת קבוע שע"פ יפסקו כל דין כיוצא בו ולא יעבור רק ישאר דת קבוע לנצח, כמו שהיא גם היום אצל המלכים שפסקיהם ישארו דת קיים המדינה (קאבינעטס ארדערע) והדבר מלכות הראשון יהי אשר לא תבא ושתי לפני המלך, [ויכתב בדתי פרס ומדי הוא מאמר מוסגר ומוסב על כל הפסקים שיצאו מן המלך להבא] וגם בזה יעץ נכונה כי אם ימית את ושתי עדיין יאמרו הלא מ"מ לא באתה לפני המלך, והמלך לא יכול להכריחה שתבא לפניו, לכן יעץ שהמלך יתן דת שלא תבא ושתי לפניו „ שעי"ז יאמרו שלא היא היתה המעכבת, רק שאח"כ הי' ברצונה לתקן עותתה ולבא לא יכלה לבא לפניו מפני דת המלך שלא תבא. ונוסף לזה ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה כלל בזה שני כוונות, א' כמ"ש המפ' שלא יביט עוד על יחום אבותיה, רק שתהי' טובה ממנה בעצמה לא מצד אבותי', וזאת שנית, אמר אליו, בל תירא פן גם השנית תמרוד בך, כי השנית תלמד מוסר מן ושתי ותתירא לעשות כמוה פן כמקרה ושתי גם היא יקרה, וז"ש הטובה ממנה, המ"ס הוא מ' הסבה שעל ידה תוסר ותהיה טובה:

השאלות

כ הלא יפלא מ"ש ונשמע פתגם וכו כי רבה היא, מה הוא הדבר הגדול הזה שהרג אשת היקו, ומי יעצור בעדו. וביחוד מ"ש וכל הנשים יתנו יקר במורא שהמלך יהרגם כדי שישמע בכל המלכות וילמדו הנשים לתת יקר לבעליהן, וזה עלם הכלה ומגונה מאד שהמלך יהרג אשת חיקו בשביל דבר כזה. גם מ"ש מגדול ועד קטן ולא אמר מקטן ועד גדול ועיין למעלה (פסוק ה'):

כ ונשמע עתה באר איך עי"ז ירויח לתקן כל מה שנעוות עתה, כי על ידי שישים חוק שמעתה יצא דבר מלכות מלפניו בלי עצת הסגנים עי"ז מעתה ונשמע פתגם המלך אשר יעשה, מה שיעשה המלך בעצמו גם בלי עצת השרים ישמע בכל מלכותו ואין

מחרה

מגלת אסתר א

לְמִגָּדוֹל וְעַד־קָטָן׃ כא וַיִּיטַב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ
וְהַשָּׂרִים וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ כִּדְבַר מְמוּכָן׃ כב וַיִּשְׁלַח
סְפָרִים אֶל־כָּל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֶל־מְדִינָה
וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ וְאֶל־עַם וָעָם כִּלְשׁוֹנוֹ לִהְיוֹת
כָּל־אִישׁ שֹׂרֵר בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר כִּלְשׁוֹן עַמּוֹ׃ ס

אחר

פירוש

ממרה את פיו יען כי רבה היא, כי פתגם המלך היא עצמו יהי' דת קבוע ולא יעבור, ובזה תרויח למשול ממלכה הבלתי מוגבלת, (ג) וע"י שישים משפט בושתי ירווח שכל הנשים יתנו יקר לבעליהן, הגם שהא' גדול והא' קטן, ר"ל שגם כשהיא גדולה ממנו ביחוס תתן לו יקר:

כא ויטב אחר שלדבר הזה שימלוך ממלכה בלתי מוגבלת היה צריך בהסכמת השרים, אמר שהשרים הסכימו עם המלך בזה, ומעתה נסתלק כח השרים, ונשאר הנהגת הדת להמלך לבדו, ויעש המלך כדבר ממוכן בלי צורך אל הסכמת השרים:

כב ע"פ זה נתן הדת הראשון שכל איש ידבר כלשון עמו, וזה עשה בחכמה ודעת, כי עד עתה הי' בחוקי פרס, שכל העמים הנכנעים תחתם כשהיו כותבים אל המלך וכן המכתבים שהגיעו מן המלך אליהם היה צריך להיות בלשון פרס שהיא שפת האום המולך, ומצד זה היו כולם צריכים ללמוד לשון פרס, ואחר שאחשורוש החזיק עתה שלא המדינה היא המולכת, רק הוא עצמו הוא המולך על כולם, ממילא אין הבדל בין מדינת פרס ליתר מקומות ממשלתו שכולם נכנעים תחתיו ועבדים לו כאלה, ממילא אין לכתוב בלשון פרס יתרון על יתר לשונות הגוים, כי אין המלכות נקראת מעתה על שם פרס רק ע"ש אחשורוש, וע"ז כתב אל כל עם ועם כלשונו ונתן הדת שכ"א ידבר כלשון עמו, והדת השני נתן שכל איש יהי' שורר בביתו. כי עד עתה היה בחוקי פרס שהאשה תכנע אל האיש לכבדו לבד, והוא נתן הדת שישתרר עליה וימשול בה כאדון בשפחתו, ויכול לעשות בה דין ומשפט כעם קנין כספ וכמו שהיא עוד היום בהלק ממדינו' אפריקא, ושני דתות החדשי' האלה היו מגבילים לעומת שני הדברים שהזכיר ממוכן, שלעומת ימלוך לבדו בבלי הגבלה, נתן הדת שכל הלשונות יהיו שוים, ולעומת שכל הנשים יתנו יקר לבעליהן נתן הדת להיות כל איש שורר בביתו:

השאלות

כב למה מספר שבאה לכל מדינה ומדינה ככתבה גוף הספרים הם דברי הבלות שיהי' כל איש שורר בביתו. גם מה שפקד שידבר כלשון עמו לא מצאנו כל אנשי חיל ידיהם, מה רצה בפקודתו זאת:

אולם מה שהקדים הפרשה הזאת לספור המגלה, ונתחייבנו לקראה בפורים כאילו גם היא שייכה אל ספור הנס. אחשוב בו שני טעמים, (א) והוא הטעם העקרי אצלי, כי כלל הספור הזה הוא יסוד מוסד לספורים הבאים

אחריו

ב א אַחַר֙ הַדְּבָרִ֣ים הָאֵ֔לֶּה כְּשֹׁ֕ךְ חֲמַ֖ת הַמֶּ֣לֶךְ
אֲחַשְׁוֵר֑וֹשׁ זָכַ֤ר אֶת־וַשְׁתִּי֙ וְאֵ֣ת אֲשֶׁר־עָשָׂ֔תָה
וְאֵ֥ת אֲשֶׁר־נִגְזַ֖ר עָלֶֽיהָ׃ ב וַיֹּאמְר֥וּ נַעֲרֵֽי־הַמֶּ֖לֶךְ
מְשָׁרְתָ֑יו יְבַקְשׁ֥וּ לַמֶּ֛לֶךְ נְעָר֥וֹת בְּתוּל֖וֹת טוֹב֥וֹת

מראה

פירוש

אחריו, כי לולא התאמץ המלך למלוך מלכות בלתי מוגבלת, לא היה באפשר להיות לו לקיחת אסתר, כי לא היו שרי העצה מסכימים שיקבצו למלך נערות בתולות לברור מהם אשה, ואף כי לקחת אשה אשר לא ידע עמה ומולדתה, ולא הגדלת המן שלא הי' יכול לעשות זה בלי רשות השרים, וכ"ש הגזרה הכוללת להשמיד אומה שלמה ועז"א אלמלא אגרות ראשונות לא נתקיימו אגרות אחרונות, ר"ל אלמלא לא יצא הדת הראשון שהמלך שליט על הדתות והנמוסים לבדו ואין זולתו, לא הי' באפשר שיצאו האגרות האחרונות, אחר שהי' צריך נטילת רשות משרי העצה. זאת שנית, אחר שהנס הזה לא היה בו דבר היוצא מהיקש הטבע, כי שהאשה היפה בנשים תשנה רצון המלך בעלה יקרה על הרוב, ולא יהי' זה נס ופלא רק אם נשקיף היטב על המלך אשר בו היה המאורע, כי אם יקרה זה לרוב במלכים הקטנים, לא יהי' זה בקל אצל מלך הנורא למלכי ארץ. ומצד זה הקדים להודיע (א) גודל מלכותו שמלך על קכ"ז מדינות, (ב) גבורתו שכבשם כולם בזמן קצר. (ג) עשרו הנראה מהמשתה הגדולה, (ד) חכמתו איך התנהג בתחבולות להסיר לב ראשי הארץ למלוך עליהם בלי הגבלה, (ה) טבעו ותכונתו שהגם שאהב את ושתי עד מות, מ"מ מפני אהבת הטוב בל יבזו נשי המדינה בעליהן או אהבת המועיל שישתרר במלכות בלתי מוגבלת, באהבת הערב שאהב את ושתי, ובכל זה, גלוי לכל רואה שמה שאסתר שנתה לבבו להשיב את הספרים מחשבת המן, לא אהבת הערב הטתו, רק מאת ה' היתה זאת:

השאלות

א מה רצה במה שכלל פה. את ושתי, את אשר עשתה, ואת אשר נגזר עליה:

א זכר את ושתי מספר שאחר שכך חמת המלך ועלה בדעתו לקחת אשה אחרת למלכה, פחד בלבבו מפני שלשה דברים (א) שזכר את ושתי, את יפיה ויחוסה ומעלותיה וחשב כי קשה שימצא אשה כמוה, (ב) זכר את אשר עשתה, וירא לקחת אשה פן גם ימצא מיוחסת ויפ"ת כושתי תעשה גם היא כמעשה ושתי ולא יכון במשפט כשאו שיהרג גם זאת שיאמרו שהוא הורג את נשיו, (ג) זכר את אשר נגזר עליה, וירא שגם תמצא אשה ראויה אליו לא תרצה להנשא לו כי תתירא שלא יהרג גם אותה:

השאלות

ב עלה הנערים נצערה, באל מלך כמוהו יבקשו אבה מן הרחובות וקיקלון על כבודו. תהלה אמר יבקשו במורה הבאות במוב נבן, יבוב הומר ויפקד ויקבנו במורס בעל כרהן:

ב ויאמרו וכאשר הודיע פחדו למשרתיו, יעצוהו עצה נכונה להסיר שלשה חששות אלה, שלעומת מה שזכר את ושתי ואת יפי', אמרו יבקשו לאדוני המלך

מַרְאֶה׃ ג וְיַפְקֵד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים בְּכָל־מְדִינוֹת
מַלְכוּתוֹ וְיִקְבְּצוּ אֶת־כָּל־נַעֲרָה־בְתוּלָה טוֹבַת
מַרְאֶה אֶל־שׁוּשַׁן הַבִּירָה אֶל־בֵּית הַנָּשִׁים אֶל־
יַד הֵגֶא סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַנָּשִׁים וְנָתוֹן
תַּמְרוּקֵיהֶן׃ ד וְהַנַּעֲרָה אֲשֶׁר תִּיטַב בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ
תִּמְלֹךְ תַּחַת וַשְׁתִּי וַיִּיטַב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ
וַיַּעַשׂ כֵּן׃ ס ה אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה
וּשְׁמוֹ מָרְדֳּכַי בֶּן יָאִיר בֶּן־שִׁמְעִי בֶּן־קִישׁ אִישׁ

ימיני

פירוש

המלך שיבקשו אשה הראוי' למלך רק אל יביטו על היחוס רק שיהיו נערות טובות מראה, כי מלך גדול כזה למה ישגיח על היחוס:

ג ונגד מה שזכר את אשר נגזר עליה ופחד לבבו שלא תרצה האשה לכנסה לו אמרו שאחר שבקשו תחלה את הבאים ברצונם ולא ימצאו אשה כאותה אליו, אז יפקוד פקידים ויקבצו את כל נערה ביד חזקה, (וגם התחכמו שיפקיד ע"ז פקידים חדשים שהפקיד החדש לא יערבו לבם לתת לו שוחד להסתיר ולהעלים עין מבנות העשירים) ונגד החשש הנ"ל מה שזכר את אשר עשתה וירא פן תעשה כמעשה ושתי, יעצוהו שיקבצו הנערות אל יד הגא, ושלא יבואו התמרוקים מביתם רק ונתון תמרקיהן, ע"י הסריסים ומצד זה יכנעו תמיד אל הסריסים ולא תגבהנה לבבן כושתי שהי' לה לחרפה מה ששלח לה המלך ביד הסריסים:

השאלות

ג ולמה הגבילו שיתנו ליד הגא. ולמה הזכיר שנתנו תמרוקיהן שזה אינו מענין העצה:

ד והנערה גם אם איננה מיוחסת רק אם תיטב בעיני המלך: וייטב הדבר בעיני המלך פה לא הוצרך לעצת השרים כמו למעלה, כי כבר נתן בידו הכח לעשות הכל לבדו כנ"ל:

ה איש יהודי הכתוב בא לספר לדקת מרדכי ואסתר, איך בשלשה זמנים היתה אנוסה גמורה ונקחה בעל כרחה, (א) בזמן הראשון שנלקחה מביתה (ב) בזמן השני במשך י"ב חדש שישבה תחת יד הגי. (ג) זמן השלישי בעת נלקחה אל היכל המלך. עתה החל לספר מתחלה לקיחתה מביתה שמרדכי הסתירה משך זמן רב, הגם שהי' לו סכנה בדבר כי פקודת המלך בודאי היתה שכל מי שי"ל בת יפה יביאנה, וכשעובר על פקודת המלך אחת דתו להמית ובכל זאת לא מסרה ברצונו, והוסב בזה שמוגה עניניס, (א) איש יהודי הי' בשושן

השאלות

ה איש יהודי, יל"ד שסי"ל ויהי איש יהודי בשושן. ולמה מספר יחוסו:

הבירה

ימיני: ו אשר הגלה מירושלים עם הגלה
אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר
הגלה נבוכדנצר מלך בבל: ז ויהי אמן את
הדסה היא אסתר בת דדו כי אין לה אב ואם
והנערה יפת תאר וטובת מראה ובמות אביה
ואמה לקחה מרדכי לו לבת: ח ויהי בהשמע

דבר

פירוש

הבירה, שאם היה מרדכי דר במדינה אחרת לא היתה הסכנה גדולה כ"כ כי הי' יכול לומר שלא שמע מפקודת המלך, אבל הוא הי' בשושן ושם הי' מקום הקיבוץ ונודע לכל בני העיר, וגם אם הי' דר בשושן זה מקרוב היה לו תירוץ שעדן לא שמע עז"א איש יהודי היה מכבר בשושן שדר שמה מימי קדם ובזה מתחייב ראשו למלך, (ב) ושמו מרדכי כי אם היה איש שפל ונבזה הי' לו אמתלא שנכלם למסור בתו למלך בידעו פחיתות מדרגתו, לכן אמר שהיה איש הנודע בשמו ויחוסו וגם שבטו לכבוד ולתפארת, ובשגם שהיה מזרע המלוכה מבני שאול:

השאלות

ו למה מאריך הספור שהגלה מירושלים:

ו אשר הגלה (ג) חטאו היה יותר גדול מצד שהי' מן הגולים, כי ידוע שאם איש גר אשר יסתופף בצל המלך מצד החסד, יעבור ואשם נגד דת המלך יענש יותר מאם יחטא אחד מאזרח הארץ, וגם לא יכול לתת אמתלא מצד זה בעצמו שהוא מן הגולים לא ערב לבו לתת בתו למלך, כי הגולים נבזים ע"פ הרוב, לז"א שהיתה מן הגולה שהגלתה עם יכניה, שאז גלו שרי יהודה ותפארת ציון, ואלה היו הטובים תמיד:

השאלות

ז כפל הלשון: וגם אינו מסודר במה שמפסיק באמצע במ"ב והנערה יפ"ת:

ז ויהי אומן (ד) שהיה נודע לכל שהוא האומן אותה, וגם אסתר היתה נודעת בשם עד שנקראה הדסה ע"י מדותיה הטובים, וגם היתה בת דודו וממילא הוא פקיד עליה והיא תחת רשותו ומכל אלה הצדדים היה בסכנה גדולה אם יודע שמחביאה מפני המלך. (ה) כי אין לה אב ואם וממילא רק ממנו יבקשו דין וחשבון לא מזולתו (ו) והנערה יפ"ת ולא יהי' לו שום כפרה אם ימצאו שהחביא נערה יפה כזאת (ז) ולא הי' יכול לאמר שהנערה גדולה היא וחשב שמעצמה תלך אל בית המלך כי במות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת וא"א שתצא בלעדי רשותו:

השאלות

ח מ"ב ויהי בהשמע ובהקבץ הכל דברי מותר, הלא עיקר בא להודיע שנלקחה אסתר. ומה נ"מ אם נלקחו נערות רבות קודם או לא:

ח ויהי (ח) נוסף על כל אלה כבר הי' שנשמע דבר המלך ודתו, כי שני פקודות יצאו מן המלך, תחלה יצא הפקידה שיבקשו למלך נערות ממי

שימסרם

דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ וּבְהִקָּבֵץ נְעָרוֹת רַבּוֹת אֶל־
שׁוּשַׁן הַבִּירָה אֶל־יַד הֵגָי וַתִּלָּקַח אֶסְתֵּר אֶל־
בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל־יַד הֵגַי שֹׁמֵר הַנָּשִׁים׃ ט וַתִּיטַב
הַנַּעֲרָה בְעֵינָיו וַתִּשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו וַיְבַהֵל אֶת־
תַּמְרוּקֶיהָ וְאֶת־מָנוֹתֶהָ לָתֵת לָהּ וְאֵת שֶׁבַע
הַנְּעָרוֹת הָרְאֻיוֹת לָתֶת־לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַיְשַׁנֶּהָ
וְאֶת־נַעֲרוֹתֶיהָ לְטוֹב בֵּית הַנָּשִׁים׃ י לֹא־הִגִּידָה

פירוש אסתר

שיתפרסם ברצון, וזה קרא דבר המלך, ואחר כך יצאה הפקודה השנית, שיקבצו נערות בע"כ [כנ"ל פסוק ד' וג'] וזה קרא דתו, כי עם הפקודה השנית ודאי חייבו להעובר ומסתיר את בתו משפט מות, מבואר שלא חשש תחלה אל התועלת עת יצא דבר המלך שהנערה שתמצא חן תלקח לאשה, ואף לא אח"כ אל הסכנה ובצאת הדת שיקחו בע"כ, וזאת שנית ובהקבץ נערות רבות שכבר נקבצו נערות רבות מחוץ לשושן אל שושן, ואז ודאי גדול עונש איש שושן הרואה כל זאת ומעלים בת יפ"ת אשר אצלו, ומ"מ מכל זה לא נתפעלו הצדיקים האלה רק ותלקח אסתר בחזקה ולא נתנה מרדכי מדעתו:

ט ותיטב והנה אחר כל הצעה הזאת, שראו בעליל שאסתר נלקחה ביד חזקה, הלא הי' ראוי שידונו אותה ואת אומנה משפט מות, כי עברו מצות המלך, מ"מ ע"י כי ותיטב הנערה בעיניו וראה שהיא תעלה למלוכה, עי"ז ותשא חסד לפניו, והוא שעשה אתה חסד למחול על עונה שלא להענישה, ויבהל עתה מספר איך תיכף כשראה אותה הבין שהיא תהי' המולכת, ומצד זה שינה בה בארבעה דברים, (א) כי כל בתולה אשר נקבצה אל ידו לא התחיל תיכף לתת תמרוקים רק המתין עד מלאת התקופה כמו שיתבאר בפסוק י"ב, אבל באסתר בהל ומהר לתת תמרוקיה למען ישלמו הי"ב חדש תיכף, ותבא קודם אל המלך, (ב) ואת מנותיה שנתן לה מנות ביחוד מה שלא נתן לשום נערה כי ידע שהיא תמלוך, (ג) ואת שבע הנערות כי המלכה היו לה שבע נערות לשמשה וזו אף שלא מלכה עדיין נתן לה שבע הנערות הראויות לתת אח"כ בעת שתמלוך כי לא נסתפק כלל במלכותה (ד) וישנה ששנה לא לבד אותה אלא גם את נערותיה, שינה לטוב בית הנשים, וזה כולל שני דברים, (א) שנתן להם החדרים היותר טובים ומרווחים (ב) שנתן להם מטוב המאכלים וכדומה:

השאלות

ט ותיטב ותשא חסד הוא כפל ענין • מה ענין ויבהל מה הבהלה הזאת • למה נזכרו פה מנות • ולא נזכר שנתנו מנות לנערות אחרות. גם לא נזכר שנתנו להאחרות ז' נערות. ומלת הראויות מורה שראויים לה לבדה:

יוד לא הגידה עתה בא הזמן השני שהראות

השאלות

יוד למה לא הגידה את מולדתה:

אֶסְתֵּר אֶת־עַמָּהּ וְאֶת־מוֹלַדְתָּהּ כִּי מָרְדֳּכַי צִוָּה
עָלֶיהָ אֲשֶׁר לֹא־תַגִּיד׃ יא וּבְכָל־יוֹם וָיוֹם מָרְדֳּכַי
מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי חֲצַר בֵּית־הַנָּשִׁים לָדַעַת אֶת־
שְׁלוֹם אֶסְתֵּר וּמַה־יֵּעָשֶׂה בָּהּ׃ יב וּבְהַגִּיעַ תֹּר
נַעֲרָה וְנַעֲרָה לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ
הֱיוֹת לָהּ כְּדָת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵּן
יִמְלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר
וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים׃
יג וּבָזֶה הַנַּעֲרָה בָּאָה אֶל־הַמֶּלֶךְ אֵת כָּל־אֲשֶׁר

תאמר

פירוש

שהראית אסתר שהיא לקוחה שלא ברצונה שאחר שהקדים איך נהגו בה כבוד בכל הזמן הזה כבוטחים שהיא תמלוך בכל זאת לא נפתה לבה ע"ז ולא רצתה להגיד עמה ומולדתה, וזה הי' בעצת מרדכי, כי חשב שעי"כ יגרשנה המלך מביתו כי לא יקח אסופי מן השוק לו לאשה :

השאלות

יא למה התהלך מרדכי כל יום ויום לדעת את שלום אסתר, הלא ידע שלא תכנס לבית המלך עד מלאת יב"ח :

יא ובכל יום וגם בזה היתה בסכנה גדולה כי היתה ראוי' לעונש במה שהראית שהיא אנוסה עד שבעבור זה הי' מרדכי מבקר בכל יום לדעת את שלומה ומה יעשה בה ר"ל אם יענישוה או יגרשוה כי החליט בודאי שלא תפטר בלי עונש על מרדה במלך גם"מ שמה לפיה מחסום ולא הגידה :

השאלות

יב למה היו ימי המירוק י"ב חדש :

יב ובהגיע עתה מספר זמן השלישי שהראית שהיא אנוסה, שגם ביאתה לבית המלך הי' באונס גלוי לכל, וע"ז מקדים לספר כי כל נערה אחר שמלאו ימי מרוקיהן שהי' יב"ח [וזה הי' לבחון את בריאת גופה כי הגם שהיא יפ"ת יוכל להיות שיש בה חולי פנימית, ולכן בחנו אותה בארבעה תקופות השנה כי יש חולאים שלא יחולו רק באחד מן התקופות ואחר יסורו, ואלה נקראים ימי המירוק והבחינה, וששה חדשי החורף היו מושחות בשמן המור המחמם האיברים, ובימי הקיץ מרגילות בבשמים מריחים המסירות העפושים המצוים בעתים הללו] :

השאלות

יג ובזה הנערה לא נודע אם היא השלמת הפסוק הקודם שחסר ממנו נשוא המאמר : ולמה נתנו לה את כל אשר תאמר :

יג ובזה אמר הנה כל ההתקשרות שהי' בין המלך והנערה, היה שמצד הנערה לא בקש המלך רק היופי ובריאות הגוף, ועת שלמו ימי מרוקיה

תֹּאמַר יִנָּתֵן לָהּ לָבוֹא עִמָּהּ מִבֵּית הַנָּשִׁים עַד־
בֵּית הַמֶּלֶךְ׃ יד בָּעֶרֶב ׀ הִיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הִיא
שָׁבָה אֶל־בֵּית הַנָּשִׁים שֵׁנִי אֶל־יַד שַׁעַשְׁגַז
סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַפִּילַגְשִׁים לֹא־תָבוֹא עוֹד
אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי אִם־חָפֵץ בָּהּ הַמֶּלֶךְ וְנִקְרְאָה
בְשֵׁם׃ טו וּבְהַגִּיעַ תֹּר־אֶסְתֵּר בַּת־אֲבִיחַיִל ׀ דֹּד
מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר לָקַח־לוֹ לְבַת לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ
לֹא בִקְשָׁה דָּבָר כִּי אִם אֶת־אֲשֶׁר יֹאמַר
הֵגַי סְרִיס־הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַנָּשִׁים וַתְּהִי אֶסְתֵּר

נשאת

פירוש

שנודע שאינה חוצנות בזה הנערה באה אל המלך כי לא בקש ממנה מעלה אחרת ומצד המלך הי' מה שכל אשר תאמר בלכתה מבית הנשים עד בית המלך ינתן לה לבא עמה, שהי' לה רשות לבקש בכל הדרך מתנות וכדומה והיו נותנים לה כל משאלות לבבה ובזה הראתה שהיא מתרצית ללכת ברצונה ואינה אנוסה, כי בעד המתנות מסרה עצמה למשכב שעז"א ובזה הנערה באה ברצונה :

יד בערב הנס שבערב היא באה ובבוקר היא שבה להיות צרורה בבית הפלגשים ולא תבא עוד אל המלך, מ"מ התרצו והלכו ברצון טוב כחפץ לבבם ;

טו ובהגיע אומר ראה כי באסתר הי' הפך מכל הנשים, הנה מה שנתנה היא אל המלך מצדה, לא הי' היופי והבריאו' לבד רק היה בידה הוסן ויקר מה שהית' בת אביחיל, שהיו תכונותיה ומדותיה טובות ושכלה שלם מצד תולדותה מאבי' הצדיק והוא הי' דוד מרדכי שגדלה והוציא כחותי' אלה הטובים אל פועל השלימות זאת הביאה היא אל המלך, אבל מה שלקחה מן המלך מצדו, שמצד זה תבא ברצונה בלי אונס לא בקשה דבר, כי הראית בפועל שהיא אנוסה ואינה מתרצית אליו, וע"כ אמר ובהגיע תור אסתר לבא שרק התור לחצה ואנסה לזה, ולא לבה התרצה לבא, ולכן לא רצתה מאומה רק מה שנתן לה הגי בעצמו. שזה הכריחה לקחת, ואף שעתה חייבה ראשה למלך זה הפעם השלישית, מ"מ ותהי אסתר נושאת חן וזה כסה על כל פשעים :

השאלות

טו למה הזכיר פה שנית יחוס אסתר, ושאביחיל היה דוד מרדכי. למה לא בקשה דבר ואם היה במקרה למה מספר זאת כותב הספר. לאיזה צורך אומר פה ביחוד שנשאת חן וכבר אמר זה למעלה :

ותלקח

נשאת חן בעיני כל־ראיה: טז ותלקח אסתר
אל־המלך אחשורוש אל־בית מלכותו בחדש
העשירי הוא־חדש טבת בשנת־שבע
למלכותו: יז ויאהב המלך את־אסתר מכל־
הנשים ותשא־חן וחסד לפניו מכל־הבתולות
וישם כתר־מלכות בראשה וימליכה תחת
ושתי: יח ויעש המלך משתה גדול לכל־שריו
ועבדיו את משתה אסתר והנחה למדינות
עשה ויתן משאת כיד המלך: יט ובהקבץ

בתולות

פירוש

טז ותלקח עתה היה שגם סוף בואה לחדר המלך הי' כאונס שעז"א ותלקח בעל כרחה, וספר שהיא לא נלקחה אל בית המלך הכולל רק אל בית מלכותו החדר המיוחד למלך:

השאלות

יז מי הן הנשים ומי הן הבתולות. ושינוי הלשון אהבה וחן וחסד:

יז ויאהב, כאין ספק היו לאחשורוש נשים ופלגשים גם מכבר ואצלם ־ייך אהבה ואצל הבתולות שבאו להמליך אחת מהם שייך נשיאת חן ...ה ובשנכנס אסתר עלתה על כולנה עד ששם בעצמו הכתר ...ר ...תו אותה וימליכה תיכף:

השאלות

יח למה קראו משתה אסתר, הלא ידוע שהי' בשביל לקיחת אסתר. ולמה נתן הנחה ומשאת:

יח ... מספר שגם אחר שכבר ה... לך והיא לא הגידה עדיין עמה ..., עשה המלך תחבולות רבות כדי שתגיד מאיזה עם היא, ובוחן אותה ... דברים (א) מצד הכבוד שעשה משתה גדול לכל שריו ועבדיו, וק... למשתה זאת בשם משתה אסתר שהיא היא העושה משתה זאת, וחשב ... לי בזה יתעורר בה אהבת הכבוד, שתבוש לפני השרים שהיא אסופי ואין יו... ־ס מולדתה ותגיד, (ב) מצד הטוב לעמה, שהנחה למדינות עשה, מספק ...ז היא מדינה שאסתר נולדה שם, ובזה תתעורר להגיד מדינתה בידעה כי א... טיב ביתר שאת לבני מדינתה ועמה (ג) ויתן משאת יקרות כיד המלך, וב... תתעורר להעשיר בני מולדתה ותגד מולדתה כדי שגם ה... יקבלו משאת:

השאלות

יט מה הי' הקיבוץ הזה שנית אחר שכבר המליך את אסתר. ומה ענין פה מה שמרדכי יושב בשער המלך:

יט ... הקבץ גם כן היא יראה להגיד ...דתה, כי אולי היא מעם שפל ... ויגרש אותה המלך, הנה כבר ... את הבתולות הנשארות שעדיין

בְּתוּלוֹת שֵׁנִית וּמָרְדֳּכַי יֹשֵׁב בְּשַֽׁעַר־הַמֶּֽלֶךְ׃
כ אֵין אֶסְתֵּר מַגֶּדֶת מֽוֹלַדְתָּהּ וְאֶת־עַמָּהּ כַּאֲשֶׁר
צִוָּה עָלֶיהָ מָרְדֳּכָי וְאֶת־מַאֲמַר מָרְדֳּכַי אֶסְתֵּר
עֹשָׂה כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְאָמְנָה אִתּֽוֹ׃ ס
כא בַּיָּמִים הָהֵם וּמָרְדֳּכַי יֹשֵׁב בְּשַֽׁעַר־הַמֶּלֶךְ
קָצַף בִּגְתָן וָתֶרֶשׁ שְׁנֵֽי־סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשֹּׁמְרֵי

הסף

פירוש:

לא נבעלו ושלחם לביתם, באופן שהי' לבם בטוח שלא יבחר עוד המלך באחרת, ועוד זאת כי מרדכי נתעלה להיות יושב בשער המלך על כסאות למשפט כאחד הסריס, שזה עשו לו בעבור שמצאו אותה בביתו, ובזה הלא בטחה שכ"ש שיעשו לו גדולה וכבוד אם ידעו כי היא בת דודו:

כ אין וכ"ז לא הועיל רק אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה, והנה תחלה הקדים עמה למולדתה כי שם הי' המבוקש לדעת מי היא, ודרך לשאול תחלה על עמה ואח"כ על מולדתה · ופה הי' המבוקש כדי להטיב עם בני עמה, ובזה שאלו תחלה על מולדתה שהם קודמים לקבל הטוב ההיא ואח"כ על עמה שגם עמהם יטיבו בעבורה, וספר לדקתה שאף שעלתה לגדולה שמעה לדברי מרדכי כבעת שהיתה תחת רשותו בעת האומן:

השאלות

כ ולמה חוזר באסתר אין מגדת עמה ומולדתה וכבר אמר זה ובשנות בל' מורה שאלוי בפסוק הקודם ולא נודע יחוסם זה אל זה: ולמה בפסוק יו"ד אמר עמה ומולדתה ופה אמר מולדתה ואת עמה:

כא בימים ההם, טרם יצא אל הפועל הצרה אשר הי' לישראל, הקדים רפואה למכה, להורות כי המכה אינו למען הכות רק למען ירפא, כמו שמקיז דם שמכין תחלה הדברים הצריכים להשקיט מרוצת הדם ולעצרו ולהשיב נפשו אחר ההקזה, ועז"א כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, ר"ל שלא אשום עליך המחלה ע"ד ששמתיה במצרים שהי' עיקר הכונה למען הכות הרשע, רק אשים המחלה מצד שאני ה' רופאך, ומצד זה יקדים הרפואה למכה. כי זאת עיקר הכונה, ע"כ אחר שהקדים ההכנה הראשונה שזמן ה' לרפאות שבר עמו במה שהזמין להם אחות בבית המלך וישם את אסתר לובשת כתר מלכות ספר ההכנה השני' מה שהזמין למרדכי זכות וחסד בבית המלך שהציל נפשו ממות, והקדים לספור זה מה שמרדכי יושב בשער המלך לשתי כונות, א' שזה עורר הקנאה משומרי הסף שחרה אפם על שמרדכי יושב בגדולה וכבוד והם עומדים על רגליהם לשמור הסף כדרך השומרים, (ב) שמטעם זה בעצמו סבב ה', שישב מרדכי בשער המלך כדי שיודע לו קצף הסריסים ובאופן שישיבת מרדכי שם

השאלות

כא למה הזכיר פה שנית שמרדכי יושב בשער המלך וכבר הזכירו למעלה:

היתה

הַסַּף וַיְבַקְשׁוּ לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרֹשׁ׃
כב וַיִּוָּדַע הַדָּבָר לְמָרְדֳּכַי וַיַּגֵּד לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה
וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַמֶּלֶךְ בְּשֵׁם מָרְדֳּכָי׃ כג וַיְבֻקַּשׁ
הַדָּבָר וַיִּמָּצֵא וַיִּתָּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל־עֵץ וַיִּכָּתֵב
בְּסֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ ס ג א אַחַר
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִּדַּל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֶת־

המן

פירוש

היתה סבה לצרת ישראל שעי"ז נתגרה בו המן והיא עצמה היתה סבה לגאולתן, וזה נס הא' שעשה ה' שמרדכי ימלא שם והי' סבה לרפואת המכה העתידה. (הנס הב') שקצף בגתן ותרש שהיו שומרי הסף ולמשמרת זה בוחרים אנשי' נבחנים לאוהבי המלך וה' סבב שיקצפו על לא דבר, כי אחר שהיו סריסים מה להם לקנאות בגדולת מרדכי. (ג) גוף המעשה מה שבקשו לשלוח יד במלך צריך בזה, כי אם יקרה שסריס יעיז למרוד במלכם הוא בחושבם להמליך איש מביניהם ולא שיעשו זאת שני סריסים אשר יודעים כי בנפשם הוא: כב נס הג' שנודע הדבר למרדכי, ע"י השגחת ה' המפענח נעלמים. הד' שהגם שמרדכי לא אמר לאסתר שתגיד זאת בשמו, והיא שמעה לקולו בכל דבר כמו שהקדים ואת מאמר מרדכי אסתר עושה, ופה שנתה דבריו ותאמר למלך בשם מרדכי:

השאלות

כג לפני המלך מיותר:

כג (ה) ויבוקש הדבר וימצא ר"ל וימלא הדבר, שנמלא גוף השם שרצו להמיתו שזה דבר רחוק המציאות כי ודאי הסתירו אותו השם במטמונים: (ו) ויכתב, היה בהשגחת ה' שלא שלם לו המלך שכרו תיכף רק כתבו בספר לזכרון כדי שיעמוד זאת למרדכי לישועה לעת פקודה, והי' בזה השגחה פרטיית שלא נכתב בספר ד"ה הכולל, שהיה נמלא תמיד ביד המשנה, שאז ודאי הי' המן מוחקו משם, רק נכתב בספר דברי הימים המיוחד למלך, שלא השיג אותו המן, וגם שנכתב לפני המלך היינו בפניו שאל"כ הי' נקל שהסופר יזייף ויגרע בו דבר:

השאלות

א למה גדל את המן כ"כ. ולמה דוקא אחר הדברים האלה. ומשו הכפל גדל וינשאהו:

א אחר הדברים האלה בארו המפר' כי אחר שנשכח מאחשורוש שאסתר הגידה זאת בשם מרדכי, וזה המלך הי' חפץ מאד ביחוד לשלם גמול למטיביו, ולא מצא דבר במה שישלם לאסתר עבור שהצילה נפשו משחת, חשב כי אך בזאת יאות לה במה שיטיב להשרים אשר יעצוהו לקחת את אסתר, שהראשון מסריסיו הי' מהומן, והוא יעצהו לבקש לו נערות בתולות וע"י נשא את אסתר ולכן העלהו על במתי עב, וגם כי אחר שנשכח ממנו מי היה המגלה מדבר בגתן ותרש הי' נקל להמן אשר

שעתו

הָמָן בֶּן־הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי וַיְנַשְּׂאֵהוּ וַיָּשֶׂם אֶת־
כִּסְאוֹ מֵעַל כָּל־הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃ ב וְכָל־
עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כֹּרְעִים
וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהָמָן כִּי־כֵן צִוָּה־לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמָרְדֳּכַי
לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה׃ ג וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ

אשר

פירוש

שעתו הצליחה לו לפתות לב המלך שהוא היה המגיד דבר, ולכן העלהו לגדולה ובאופן שהמן התלבש בטלית שאינו שלו, והכבוד הלז הי' באמת מגיע למרדכי אך מאת ה' היתה נסבה שתחול על ראש הרשע לפי שעה עד בא העת להחזיר העטרה לבעליה: גדל וינשאהו מנמוסי המלכים שלא לגדל איש הדיוט פתאום משפל המדרגה עד רום המעלות, רק יעלהו מדרגה אחר מדרגה, כמו שבארתי זאת ביחוד בפ' מקץ אצל הגדלת יוסף ע"י פרעה, וכן ספר יוסף לאחיו וישמני לאב לפרעה, ואח"כ לאדון לכל ביתו ואח"כ ומושל בכל ארץ מצרים, וכן עשה אחשורוש תחלה גדלו שהעלהו להיות שר ואח"כ וינשאהו מדרגה אחר מדרגה, עד שהעלהו ששם את כסאו למעלה מכל השרים שהיו אתו במדרגה העליונה, שמהו לראש כולם:

ב וכל, אח"כ נתן לו רבו יתירה שכל עבדי המלך אף שיושבים בשער המלך יכרעו וישתחוו לו, כי מנמוסי המלכים אשר במקום אשר המלך שם, לא ינהגו כבוד לשום אדם, כי בזה מיקל כבוד המלך אם יכבד אחד מעבדיו לפניו [וכמ"ש שאורי' החתי מרד במלכות בית דוד מפני שקרא ליואב בפני דוד אדוני] ואחשורוש מחל על כבודו וצוה שגם בשער המלך יכרעו להמן, יען כי כן צוה לו המלך ומחל על כבודו, וגם שלא היה זה רק לכבוד המן שבזה היה בידו למחול, רק היה מצות המלך וגם לא להמן צוה זאת שיפקיד ע"ז ויעניש את העובר מצד עברו מצות המלך. ומ"מ מרדכי לא יכרע גמר בלבו שלא לכרוע בשום אופן, והטעם שנמנע מרדכי מברוע לו, באר המפ' מפני שהיתה השתחוי' הזאת כענין קבלת אלהות, שכן היה דרך העמים הקדמונים מאמיני ההזיות ליחס אל כל איש שמצאו בו איזה מעלה יתירה בחכמה או גבור' ועושר לאמר שהוא מבני אלים ושכבר או כח עליון שופע עליו כמ"ש בנבוכדנצר ולדניאל סגיד ומנחה וניחוחין אמר להקרבא לי', ולכן נמנע מרדכי מזה באשר הוא יהודי. זאת שנית, שגזרת המלך לא הי' רק על מי שיש בו ב' תנאים, עבד המלך, ויושב בשער המלך, ומרדכי הגם שנמצא בו תנאי אחד שיושב בשער המלך לא היה מעבדי המלך, באשר הוא יהודי, והיהודי אינו נעשה עבד בנמוסי פרס, ושני הטעמים נכללים במ"ש כי הגיד להם אשר הוא יהודי:

השאלות

ב מה"רצה למעט במ"ש אשר בשער המלך הילי"ל וכל עבדי המלך כורעים. מדוע אמר כי כן צוה לו, הלא נכס צוה לא לו. מדוע לא השתחוה מרדכי:

ויהי

אֲשֶׁר־בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לְמָרְדֳּכַי מַדּוּעַ אַתָּה
עוֹבֵר אֵת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ׃ ד וַיְהִי בְּאָמְרָם אֵלָיו
יוֹם וָיוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם וַיַּגִּידוּ לְהָמָן לִרְאוֹת
הֲיַעַמְדוּ דִּבְרֵי מָרְדֳּכַי כִּי־הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר־
הוּא יְהוּדִי׃ ה וַיַּרְא הָמָן כִּי־אֵין מָרְדֳּכַי כֹּרֵעַ
וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּמָּלֵא הָמָן חֵמָה׃ ו וַיִּבֶז בְּעֵינָיו

כאמרם קרי

לשלה

השאלות

ד מ"ש היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי, אין לו מובן, שלא בזה לא היו מסופקים שהוא יהודי, והי' צ"ל היעמדו דברי מרדכי שהגיד להם שלא ישתחוה.

פירוש

ד ויהי העבדים לא משנאה הלשינוהו להמן, רק מאשר הטיל עליהם לשמור מצות המלך ולמחות בעוברי רצונו, ופ"כ לא הלשינוהו עד שהתרו בו תחלה שע"ז ויהי באמרם אליו. זאת שנית שהתמידו בהתראה יום יום ולא שמע אליהם אז הגידו להמן: לראות היעמדו ר"ל שמרדכי הגיד להם שלכן אינו משתחוה להמן בעבור שהוא יהודי ואינו יכול להשתחוות לו מצד דתו. אולם תרוצו זה צודק שלא ישתחוה לו בעת שהמן הולך מרחוק ואינו רואה, שאז אינה משתחוה רק מצד שעשה עצמו אלוק, אבל אם משתחוה לו בעת שהמן רואה אותו, שאז אין זה לשם אלקות רק מצד שררותו, כי לכל שר וגדול הדרך להשתחוות בפניו, ואם גם בעת שהמן יראה לא ישתחוה לו יודע כי לא מחמת יהדותו ודתו עושה זאת, רק מצד שמורד במלכות, וז"ש שהגידו להמן לראות היינו שהמן יראה על מרדכי, ובזה ידעו אם יעמדו דברי מרדכי ותרוצו אשר הגיד להם שלכן אינו משתחוה בעבור שהוא יהודי, שאם בעת יראה המן וילך בקרוב אליו. ישתחוה לו. אז יעמדו דבריו על כור המבחן, וידעו כי מחמת דתו נמנע להשתחוות שלא בפניו, ואין עליו עון אשר חטא, אבל אם גם בעת יראה המן לא ישתחוה, שאז דבריו ותרוצו מה שהוא יהודי לא יעמדו כי הגם שהוא יהודי לא תמנעהו דתו מהשתחוות לשר וגדול בפניו, אז ידעו כי מורד במלכות הנהו:

השאלות

ה למה לא חרה אף המן עד שראה בעיניו וכי לא האמין להם:

ה וירא המן עתה שראה המן, ובכל זאת אין מרדכי כרע ומשתחוה לו, בזה ראה והבחין כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו מצד עצמו שיש לו שנאה עליו, ועינו צרה בכבודו, כי עתה שהמן רואה אותו לא היוחס ההשתחוי' להשר או הככב השופע עליו כמו אם משתחוה אליו בהיותו ברחוק מקום, רק לו בעצמו מצד שהוא שר וגדול ע"ז ומשתחוה לו דוקא, ואז נתמלא המן חמה:

השאלות

ו מה חטאו עם מרדכי, האיש אחד יחטא ובכל עדתו יצמיד,

ו ויבז מספר רשעת המן וגאותו, שהגם שעיקר הקצף היה על מרדכי. אחר שנראה בעיניו שלא מצד דתו

נמנע

לִשְׁלֹחַ יָד בְּמָרְדֳּכַי לְבַדּוֹ כִּי־הִגִּידוּ לוֹ אֶת־עַם
מָרְדֳּכָי וַיְבַקֵּשׁ הָמָן לְהַשְׁמִיד אֶת־כָּל־הַיְּהוּדִים
אֲשֶׁר בְּכָל־מַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַם מָרְדֳּכָי׃
ז בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא־חֹדֶשׁ נִיסָן בִּשְׁנַת שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל
לִפְנֵי הָמָן מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים־

עשר

פירוש

נמנע להשתחוות לו, רק משנאתו אותו מ"מ אחר שעבדי המלך הגידו לו את עם מרדכי. שהם ספרו שמניעת ההשתחואה הוא כולל את עם מרדכי מצד דתם הישראלי' ומצד זה הי' לו שנאה על כלל ישראל ודתם, ויבקש להשמיד את כל היהודים מצד שהם עם מרדכי ומשתתפים בדתו, ורצה להכחיד כלל הדת ההוא באבדן השומרים אותו:

ז בחדש, הוא הגורל לפני המן. הגורל הזה היה מין ממיני הגורלות שנקרא שמו פור, והגורל הזה היה רגיל לפני המן להגריל בו בכל עת, וע"י הגורל הזה הגריל מיום ליום הנה הגורל היה בשלשה עשר בניסן [כמ"ש בפסוק י"ב ובודאי מחשבת המן הי' לנקום בעם ה' תיכף והתחיל בגורלו מן ארבע עשר בניסן שהוא יום המחרת ולא עלה בידו ושוב הגריל על ט"ו ט"ז ניסן תמיד דחהו הגורל עד סוף ימי החדש, וכיון שהגיע לחדש הבא התחיל מיום א' של אייר ודחהו הגורל מיום ליום עד יום האחרון שהוא י"ג אייר. כי הגורל מוכרח ליפול על יום אחד מימים הנגרלים, והיה בהשגחת ה' שיפול על יום המאוחר, כדי שירויחו ישראל זמן, ואח"כ חשב המן בלבו אולי החדש אינו מצליח והתחיל להגריל על החדשים והתחיל מניסן שעומד בו, ולא עלה הגורל וכן דחהו הגורל מחדש לחדש עד החדש האחרון שהוא אדר, ושוב לא הגריל על ימי החדש כי כבר בגורל הראשון יצא יום י"ג, ובא גורלו על י"ג אדר, ואם היה מגריל החדשים תחלה, וממילא הי' נופל ג"כ על אדר שהוא חדש המאוחר ואח"כ הי' מגריל על הימים הי' בא הגורל על יום האחרון של חדש אדר. אבל יען הגריל על הימים תחלה, ולא הי' במחשבתו להגריל על החדשים נפל על היום האחרון מיום י"ד שהתחיל בו שהוא יום י"ג הבא. ועז"א מיום ליום ומחדש לחדש. תחלה דחהו הגורל מיום אל יום ואח"כ מחדש אל חדש, עכ"פ מן הגורל הזה כבר הי' לו לראות שפעת ה' הופיע בגורל הזה להרויח זמן לתשועת ישראל ועז"א הוא הגורל לפני המן, שהגורל הזה הי' מוכן לפני המן למפלתו:

השאלות

ז מלות לפני המן מיותר, וגם מ"ש מיום ליום ומחדש לחדש אין לו באור, גם הלא נדבר כזה השגחיי בסברת ימלא עצב, למה נפל דוקא הגורל על י"ג אדר,

ויאמר

עָשָׂר הוּא־חֹדֶשׁ אֲדָר׃ ס ח וַיֹּאמֶר הָמָן לַמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ יֶשְׁנוֹ עַם־אֶחָד מְפֻזָּר וּמְפֹרָד בֵּין
הָעַמִּים בְּכֹל מְדִינוֹת מַלְכוּתֶךָ וְדָתֵיהֶם שֹׁנוֹת
מִכָּל־עָם וְאֶת־דָּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלַמֶּלֶךְ

אין

השאלות

ח כלא יפלא איך יסכים מושל עמים להשמיד אומה שלמה על לא חמס בכפם, וביותר יפלא אם באמת ברשעתו הסכים על זאת, איך תמה אח"כ לאמר מי הוא זה אחר אשר מלאו לבו לעשות כן, וכי דבר גדול כזה לא שוה בעיניו אף לזכור את אשר פעל ועשה, וגם אם הרשיע לעשות זאת מדוע שפך חמתו על המן, ומדוע הניחו לכתוב כלל המגלה בימים ההם, שהם נזכר במלך לדראון עולם, גם במלשינות המן לא נזכרו היהודים בשמם רק ישנו עם אחד, ולא נזכר השמדה רק לאבדם ומהו הכפל מפוזר ומפורד, ולמה אמר ודתיהם ל' רבים, ומדוע לא אמר שונות מכל דת עם כי הדת ישונה מדת אחר לא מעם אחר:

פירוש

ה ויאמר המן, המבואר שהמן גנב את לב אחשורוש בשתי דברים, אחד שלא הודיע לו מי הוא העם הזה שמלשין עליהם, שאם היה אחשורוש יודע שהם היהודים שהיו מפורסמים לעם חכם ונבון לא הי' שומע לעצתו, וכן אף על עם אחר היותר שפל ונבזה אם הי' אומר לו שכונתו להשמידם, ג"כ לא הי' שומע לו, אבל המן בערמתו אמר ישנו עם אחד, עם הבלתי מפורסם, עד שאינו יכול לכנותו בשם, ויען שרצה להלשינם שמזיקים לכלל העמים, אם באמונתם ואם בהנהגה המדינית, וידוע שאם עם לבדד ישכון במדינה מיוחדת אף שיהי' היותר גרועים, לא יזיקו לעמים אחרים השוכנים במדינות אחרות, וכן אם אף ישכנו בין עמים אחרים במדינותיהם, אם עכ"פ בכל מדינה ששוכנים בה יש להם ערים נבדלים, ג"כ אין שכונתם מזיק ולא יקפיד המלך לאבדם, ע"כ הקדים שהוא עם מפוזר להורות שאין להם מדינה מיוחדת, וגם מפורד להורות שגם במדינות ששוכנים שם לא ישכנו בערים פרטים רק מפורדים ונמצאים בכל שכונה ושכונה, ולא בקצת מדינו' רק בבל העמים אשר בבל מדינות מלכותך ובאופן שהזק הנמשך מהם כולל כל העמים, ועתה התחיל לספר שני ההיזקות הכלליות הנמשכות מהם, (א) באמונות, כי דתיהם שונות מבל עם, וכלל בזה שלשה דברים, (א) שינוי הדת הישראלי מיתר הדתות (ב) שהגם שכל דת ודת בהכרח יהיה משונה מדת זולתו, מ"מ לא ישתנה רק בעקריו ושרשיו, אבל בפרטיה' יתחברו וישתתפו, אבל בדת הישראל נמצא בו דתות שונות ומצות רבות חלוקות עד שנחשב להרבה דתות וכל הדתות האלה הנבדלות משונות מכל דתי העמים, ולא יתדמו אליהם בשום דבר. (ג) שלא לבד שדת הישראלי משונה מדתות העמים, אבל הם משונים גם מכל העמים בעצמם כי הדת תבדיל אותם מן העמים במאכליהם ומלבושיהם והנהגתם, עד שע"י הדת משונים גם בחיי האנושית מכל עם, ונגד הקיבוץ המדיני אומר ואת דתי המלך אינם עושים, שגם בדבר שאינו נגד דתם רק בעניני ממון אינם עושים דת המלך, ומהם לומדים כל העמים למרוד במלך ופקודיו, ואחר שחשב ההפסד הגדול

אֵין־שֹׁוֶה לְהַנִּיחָם׃ ט אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יִכָּתֵב
לְאַבְּדָם וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים כִּכַּר־כֶּסֶף אֶשְׁקוֹל
עַל־יְדֵי עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה לְהָבִיא אֶל־גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ׃
י וַיָּסַר הַמֶּלֶךְ אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהָמָן
בֶּן־הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי צֹרֵר הַיְּהוּדִים׃ יא וַיֹּאמֶר

המלך

פירוש

המגיע על ידם, אומר בל תחשוב שיש לך מהם איזה תועלת שבעבורו תניחם, אמר בכלל ולמלך אין שוה להניחם, שאין לך שום תועלת שישוה נגד ההיזק שתמצא בהנחתם:

ט אם זאת הדבר השני שגנב לבו שלא אמר לו שרוצה להשמידם רק לאבדם, שפשטות באורו הוא לאבד צורת האומה שהיא דתם לבטל דתם ולהכריחם לשמור דתית של יתר העמי', או יותר ענינים כאלה שיעשו תחבולות שישכח ענין העם ההוא וחוקיהם ונמוסיהם, ולא כיון אהשורוש כלל אל הריגה ואיבוד נפשות, ועשרת אלפים אמר בל תחשוב כי תצטרך להוציא ע"ז הוצאה רבה ולהחזיק פקודים הממונים על כך, ונבוני לב אשר יחרצו במלאכה הזאת להעבירם מדתם, כי עושי המלאכה הזאת שהם המדיחים אותם יעשוהו כ"כ בשמחה עד שהם עוד ישקלו כסף עבור זה, ושיעור הכתוב ע"י עושי המלאכה הזאת (אהי' אנבי ביבולת) לשקול עשרת אלפים בכר אל גנזי המלך, כי הם ישקלו כסף כדי שיעשו מלאכה זאת, שיוחשב בעיניהם לשכר ואושר, ובזה רמה את המלך שכל העמים ישמחו בזה להשיב תועים אל דרך:

השאלות

ט יפלא מאד וכי עושי המלאכה הם הממונים על אוצרות המלך וגנזיו, הלא ליד הסוכנים ראוי שישקלם, גם היתכן שימכר המלך עם ונפשות איביו במחיר, לא נשמע כזאת בכל דברי הימים הקודמים, ואם נתחייבו להשמידם למה יקח כסף מהירם:

יוד ויסר עתה מספר כי המלך לא הבין בדבר זה מאומה, כי אחר שגנב לבו ולא הגיד לו מי העם, ולא שדעתו להשמידם, אם הי' המלך עצמו חותם האגרות הי' רואה כי מרמה בדבר ולא הי' מסכים עמו, אבל המלך מבטחונו בו מסר הטבעת לידו לחתום בשמו, והוא שנה וכתב להרג וכריתות, וע"כ אמר שלא המלך הי' החייב בדבר רק שהמן היה הצורר היהודים, והוא כתב הכל מדעתו, עפ"י משטמת אבותיו השמורה אתו עד כלא ימן שהוא אגגי:

השאלות

י למה מספר שנתן הטבעת ביד המן, ולמה קורא פה ביחוד בשם יחוסו ובכינוי צורר היהודים,

יא ויאמר מבאר שנית תומת המלך בל יחשוב אדם שעשה זה בעבור הכסף, כי אדרבה לפי מחשבתו שרוצה

השאלות

יא מ"ש הכסף נתון לך שיל"ל יהי' לך כי לא נתון לו, רק מאל לו.

ליסר

המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו
כטוב בעיניך: יב ויקראו ספרי המלך בחדש
הראשון בשלושה עשר יום בו ויכתב ככל־
אשר־צוה המן אל־אחשדרפני־המלך ואל־
הפחות אשר ׀ על־מדינה ומדינה ואל־שרי
עם ועם מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם
כלשונו בשם המלך אחשורש נכתב ונחתם
בטבעת המלך: יג ונשלוח ספרים ביד־הרצים
אל־כל־מדינות המלך להשמיד להרג ולאבד
את־כל־היהודים מנער ועד־זקן טף ונשים
ביום אחד בשלושה עשר לחדש שנים־עשר

הוא

פירוש

לישר העם ולאבד רוע דתם ומדותיהם אמר לו שהוא יתן לו הכסף הצריך להוצאה ע"ז מאוצרותיו ויתן בידו הכסף עם העם לעשות בו הטוב בעיניו כפי שימצא דרך הישר להכיר המסלה היוצאת מרוע דתם הנהגתם לטוב להם:

השאלות

יב אחר שכפת לקיים דבר הדת להרוג היהודים הי' בי"ג אדר שנה, מדוע זה מהר לקרא תיכף לסופרי המלך בו ביום, ועוד הזמן למועד,

יב ויקראו עתה מספר ערמת המן, איך הסב מחשבות להוציא רשעו אל הפועל. שאחר שרמה את המלך והשיג הטבעת, ירא פן אחר ימים יודע למלך מי הם העם, ומה הוא רוצה לעשות בהם ויפיר עצתו, ע"כ מהר לכתוב הספרים בו ביום, ומספר כי סופרי המלך כתבו בכל אשר צוה המן לא כאשר צוה המלך, כי המלך לא ידע מזאת כלל, והנה בכל מדינה נמצא כמה עמים, ולכן כתב לכל מדינה שני אגרות (א) לאחשדרפן והשני להפחה, ולכל עם אשר במדינה כתב לשר אשר הוא לראש אל העם, ומן הרגיל שכל מדינה יש לו כתב מיוחד ולכל עם ועם יש להם לשון מיוחד, אבל לרוב כל בני המדינה מתיהדים בכתבם, לכן אמר שכתב לכל מדינה ככתבה ולכל עם כלשונו:

יג ונשלוח, זאת שנית שלח הספרים תיכף ביום ההוא ביד הרצים, כדי שאף שירצה המלך להזור בדבר לא יוכל להשיב את הספרים כי כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב, וגם בחר שהשמד הכללי יהי' בכל

המדינות

הוא־חדש אדר ושללם לבוז: יד פתשגן הכתב
להנתן דת בכל־מדינה ומדינה גלוי לכל־
העמים להיות עתדים ליום הזה: טו הרצים
יצאו דחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן
הבירה והמלך והמן ישבו לשתות והעיר

שושן

פירוש

המדינות ביום אחד כדי שלא יהי' להם שארית ופלטה, וגם לא באר בכתבו שהגזרה כולל כל המדינות, כמו שבאר מרדכי בכתביו, כדי שכל שר ופחה יחשוב שרק במדינתו נגזר זאת, ויירא יותר לשנות דבר: [ועי' לקמן ח' בארתי יתר השינויים שבין מכתבי המן למכתבי מרדכי]:

יד פתשגן, לדעתי עשה בזה ערמה כפולה, כי הספרים ששלח לשרי המדינות היו החתומים בחותם המלך, וכתוב עליהם מלמעלה שלא יפתחו רק עד שיבא יום י"ג אדר, כמו שהמנהג עוד היום אצל המלכיות, ועז"א ונחתום בטבעת המלך שהיו חתומים למעלה באופן שלא ידע איש מה הי' כתוב בהם, רק עם הספרים האלה החתומים, שלח עוד אגרות פתוחים פתשגן הכתבים החתומים, וזה הי' בגלוי לכל העמים, שיהיו עתידים ליום י"ג אדר למלחמה, שבאותו יום יפתחו האגרות החתומים וידעו על מי ומי ילחמו, ובזה התנכל עצה עמוקה (א) כי רצה שעד אותו זמן לא יודע הגזרה הזאת לשום אדם כי האגרות יהיו חתומים, ועי"כ לא יוכלו היהודים לבקש עזר והצלה, ולא להעמיד מליצים בבית המלך, וגם המלך לא ידע הדבר עד אחר מעשה (ב) שע"י עצה זו הי' בטוח שלא יברחו היהודים למדינות אחרות ולא יסתירו את עצמם כי אחר שלא יודע עד אותו זמן למה יהי' עתידים, ממילא גם היהודים יהיו עתידים ליום ההוא בכל עיר ועיר עם יתר העמים, ובפתוח האגרת, ויתודע כי עליהם נגזר השמד יקומו עליהם ויהרגם:

השאלות

יד מה הי' הפתשגן הכתב, וכי הכתב הראשון לא נודע באורו רק ע"י השני, והלא הפתשגן היה כתוב וממ"ש גלוי לכל העמים משמע שהראשון הי' חתום וכתום ומדוע הי' זה, ומה הי' הכונה שיהיו עתידים, ולא אמר למה ועל מה:

טו הרצים, גם הערים למהר על הרצים שיצאו תיכף כדי שלא יוכל המלך לחזור, ולא עוד אלא הדת לא נתנה בשושן עד צאת הרצים כדי שלא יודע להמלך תחלה, כי חשש פן ישלח המלך אחר כתב הדת וירצה להחזירו וספר עוד לראי', שהמלך לא ידע מכל זאת מאומה כי ישב עם המן לשתות, ואם היה זה בידיעתו ליתן דת לאבד אומה שלמה ואיך ישב אז לשתות

השאלות

טו למה לא ניתן הדת בשושן עד שיצאו הרצים והלא שושן קודם לכ"מ, איך ישב המלך לשתות אחר שמכר עם גדול להשמיד ולאבד, אין זה כי אם לב אכזר, ומה זה מ"ש והעיר שושן נבוכה שלא נודע באורו:

שׁוּשַׁן נָבוֹכָה׃ ס ד א וּמָרְדֳּכַי יָדַע אֶת־כָּל־
אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וַיִּקְרַע מָרְדֳּכַי אֶת־בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ
שַׂק וָאֵפֶר וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק זְעָקָה גְדוֹלָה
וּמָרָה׃ ב וַיָּבוֹא עַד לִפְנֵי שַׁעַר־הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין
לָבוֹא אֶל־שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ שָׂק׃ ג וּבְכָל־

מדינה

פירוש

לשתות הלא גם בין הדנים דיני נפשות הנמוס שלא לשתות יין, ביום שגזרו על איש עונש מיתה אף כי בעת נמכרו אומה שלמה להשמיד. וספר שהעיר שושן היו נבוכים בדבר כי לא ידע שום איש מה נכתב בהספרים החתומים והפתשגן אין מבואר על מה יהיו עתידים באופן שעלתה עצתו, אם במה שנעלם דבר מן המלך אם במה שנשאר דבר סתר בכל עיר, רק ה' הפיר עצתו ע"י מרדכי כמו שיבואר:

השאלות

א מהו הרבותא שמרדכי ידע, הלא היה הדת גלוי לכל העמים, ואם שידע מן פרשת הכסף זה אין נ"מ לגוף הענין אחר שראה שנת־לם הנגזרה, למה יצא לזעק ברחובות קריה, וזה מדרך הסכלים הלא היה לו לבקש עצות בחכמה, לא להרעיש עיר ומלואה,

א ומרדכי, יושב בשמים ישחק, ועם כל המחשבות שחשב שישאר הדבר בסוד, נודע הדבר למרדכי ע"י השגחת ה' וידע כל הדברים שעברו בינו ובין המלך, וכן איך רמה את המלך וכל עלילותיו ותחבולותיו, ובזה הכין א"ע לשני דברים (א) שקרע את בגדיו וילבש שק ואפר לתשובה ותפלה, להפיק רצון מאשר בידו לב מלכים, ואח"כ לאמצעיים טבעיים. והי' עצתו הראשונה שלא יהי' הדבר בסוד, רק שיודע בין לגויי הארצות ובין להמלך, כי עי"כ יעמדו מליצים להשבית הדבר ולכן יצא ברחובות קריה וזעק לאסוף אליו המונים שיתפרסם הדבר:

השאלות

ב למה בא עד שער המלך:

ב ויבא אח"כ בא לפני שער המלך כדי שיודע הדבר בחצר המלך אם לאסתר, אם להמלך עצמו, כי אין לבא, יש בזה ב' כונות (א) שמלבד זה לא נכנס פנימה, (ב) שמלבד זה הי' דבר מחודש במה שעמד בשק לפני השער שאין רגילים ללכת בשק גם באותו המקום ויתפרסם בחצר המלך:

השאלות

ג. פסוק זה הלא מקומו למעלה אחר הרצים יצאו דחופים, כי ע"י הרצים נודע לכל, למה לא אמר פה ובכל עיר ועיר כמ"ש להלן [ח' י"ז] ולמה כפל דבר המלך ודתו:

ג ובבל הנה קודם שפרסם מרדכי הדבר לא ידע מזה איש, אבל אחר שהרעיש מרדכי עיר ומלואה, נתפשט הדבר איש מפי איש למקומות פרטים בכל מדינה, כי לא נודע הדבר לשום אדם זולת ע"י צעקת מרדכי, כי האגרות הנשלחים היו חתומים) ועז"א דבר המלך ודתו מגיע, ר"ל במקום אשר נודע גם הדת

שהוא

מְדִינָה וּמְדִינָה מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ
מַגִּיעַ אֵבֶל גָּדוֹל לַיְּהוּדִים וְצוֹם וּבְכִי וּמִסְפֵּד
שַׂק וָאֵפֶר יֻצַּע לָרַבִּים׃ ד וַתָּבוֹאנָה נַעֲרוֹת
אֶסְתֵּר וְסָרִיסֶיהָ וַיַּגִּידוּ לָהּ וַתִּתְחַלְחַל הַמַּלְכָּה
מְאֹד וַתִּשְׁלַח בְּגָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת־מָרְדֳּכַי
וּלְהָסִיר שַׂקּוֹ מֵעָלָיו וְלֹא קִבֵּל׃ ה וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר
לַהֲתָךְ מִסָּרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הֶעֱמִיד לְפָנֶיהָ
וַתְּצַוֵּהוּ עַל־מָרְדֳּכַי לָדַעַת מַה־זֶּה וְעַל־מַה־זֶּה׃

ויצא

פירוש

שהוא מה שהיה כתוב בהאגרות ההתומים. וע"כ לא נאמר פה בכל עיר ועיר כי לא הגיע הדבר לכל המקומות רק לעיר אחד במדינה אבל גדול ליהודים תשובה ותפלה ואבלות:

ד ותבאנה ע"י שבא מרדכי בשער המלך, ותשלח רצתה לשמוע הדבר מפי מרדכי מה זאת ותשלח בגדים שילבש על השק באופן שיסיר שקו מעליו שלא יהי' על בגדיו רק תחת בגדיו ויכול לכנס בשער המלך, ולא קבל כי לא רצה להפסיק רגע מתחנונים, שזה כעוזב בטחונו בה' וסומך על עזרת בשר:

השאלות

ד אחר שבאלה שילבש בגדים בשפאת שיסיר שקו.

ה ותקרא אחר שהבינה שיש בזה סוד נכמס, שלחה להתך שהי' אצלה נאמן רוח מכסה דבר, כי הוא מסריסי המלך אשר העמיד לפניה ביחוד ואיש סודה, ויען שלא ידעה אם יאמין לו מרדכי לחשוף מסתוריו לפניו, לכן ותצוהו על מרדכי, היינו שיחקור מן הלד סבת הדבר, וצותה ג"כ שיחקור מה זה ועל מה זה. כדרך הרופא האומן הבא לרפאות החולי שחוקר מהות החולי, וגם הסבה שבעבורה באתה החולי, ר"ל הרעה בעצמה וגם סבתה, כי א"א להסיר המסובב אם לא בהסתלק הסבה תחלה. וכ"פ מהר"א אשכנזי:

השאלות

ה למה נהרס בהתך, ואמר העמיד לפניה מיותר, לכון ותצוהו על מרדכי אינו מדוקדק, כי ציווי הנקשר עם על מורה שאיש אחד יבגיה או יהי' ממונה על דבר אחר והי"ל ותשלחהו אל מרדכי, ומהו הכפל מה זה ועל מה זה:

ו רחוב העיר, לחקור הדבר:

ז את כל אשר קרהו תחלה הגיד לו הסבה, שהוא היה המסבב לזה ע"י שלא השתחוה להמן וגם הגיד פרשת הכסף, ר"ל שבהכסף הזה שאמר לשקול, היו בו שני פרושים, כי לפני

השאלות

ז מהו את כל אשר קרהו, שלא היה מקרה הכלל כולו, ומה ענין פרשת הכסף הי"ל הכסף:

אחשורוש

ו וַיֵּצֵא הֲתָךְ אֶל־מָרְדֳּכָי אֶל־רְחוֹב הָעִיר אֲשֶׁר
לִפְנֵי שַׁעַר־הַמֶּלֶךְ׃ ז וַיַּגֶּד־לוֹ מָרְדֳּכַי אֵת כָּל־
אֲשֶׁר קָרָהוּ וְאֵת ׀ פָּרָשַׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר
הָמָן לִשְׁקוֹל עַל־גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ בַּיְּהוּדִיִּים לְאַבְּדָם׃
ח וְאֶת־פַּתְשֶׁגֶן כְּתָב־הַדָּת אֲשֶׁר־נִתַּן בְּשׁוּשָׁן
לְהַשְׁמִידָם נָתַן לוֹ לְהַרְאוֹת אֶת־אֶסְתֵּר וּלְהַגִּיד
לָהּ וּלְצַוּוֹת עָלֶיהָ לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֶּן־
לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו עַל־עַמָּהּ׃ ט וַיָּבוֹא הֲתָךְ וַיַּגֵּד
לְאֶסְתֵּר אֵת דִּבְרֵי מָרְדֳּכָי׃ י וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר
לַהֲתָךְ וַתְּצַוֵּהוּ אֶל־מָרְדֳּכָי׃ יא כָּל־עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ

יתר יוד. פירוש ועם

אחשורוש אמר שעושי המלאכה יתנו העשרת אלפים ככר כסף, והי' אחשורוש מדמה שהיא בעבור השמחה שיהי' להם בדבר הזה יתנדבו רכוש לאוצר המלך. והמן כיון באמת שמן השלל והמלקוח שתגיע ממנו מכס למלך, יהי' עשרת אלפים סך המכס, באופן שרמה את אחשורוש:

ח ואת פתשגן, הדת היא הספרים החתומים שבהם היו כתוב להשמידם, וספרי הדת האלה לא היו ביד מרדכי כי היו מונחים חתומים תחת יד פחת שושן, רק הפתשגן הי' בידו שניתן בגלוי להיות עתידים, ומלת להשמידם מוסב אל הדת, ר"ל מן הדת אשר נתן בשושן להשמידם, שהוא הספרים החתומים נתן לו פתשגן הכתב להראות את אסתר שכבר נעשה בהכרח איזה דבר אחד שכתוב בפתשגן שיהיו עתידים למלחמה ליום נכון, ולהגיד לה ר"ל ע"פ הסימן הזה יוכל להגיד לה בעל פה, כי כוונת הפתשגן הוא שיהיו עתידים להשמיד את היהודים, וע"כ לצוות עליה לבא אל המלך להציל שארית ישראל:

השאלות

ח אם היה זה פתשגן הכתב שהיה גלוי לכל העמים, הלא שם לא נזכר להשמידם ואם הי' מן הספרים שהגיעו ליד שרי המדינות, איך הגיע כתב זה למרדכי, אחר שאומר להראות את אסתר למה אומר להגיד הלא אחר שתראה אין צריך להגיד עוד:

יוד ותאמר, אסתר יראה לשלוח התך שנית אל מרדכי פן יכירו בו אנשי המן שהולך ושב בשליחות מן מרדכי לאסתר, וע"כ אמרה להתך ותצוהו שיראה להגיע הדברים אל מרדכי ע"י שליח אחר:

השאלות

יוד ותאמר ותצוהו, כפל ללא צורך:

יא כל עבדי, השיבה לו שני טענות, טענה

השאלות

יא למה פרטה ביחוד עבדי המלך ועם המלך, מהו

ועם מדינות המלך יודעים אשר כל־איש
ואשה אשר־יבוא אל־המלך אל־החצר
הפנימית אשר לא־יקרא אחת דתו להמית
לבד מאשר יושיט־לו המלך את־שרביט
הזהב וחיה ואני לא נקראתי לבוא אל־המלך
זה שלושים יום: יב ויגידו למרדכי את דברי
אסתר: יג ויאמר מרדכי להשיב אל־אסתר אל־

תדמי

פירוש

טענה אחת כי אם תכנס עתה תהיה בספק סכנה, וגם לא תגיע למחוז חפלה לבקש בעד עמה, (א) כי כל עבדי המלך יודעים, ולא יהיה תירוץ שלא ידעה דת המלך שהנכנס שלא ברשות חייב מיתה, (ב) כי כל עם מדינות המלך יודעים. וכזה אף שירצה למחול על חטאה לא יוכל, אחר שהוא חטא פרהסיא כמו שהי' בושתי, ולא תאמר שהגזרה אינה כוללת את כל הנכנסים לז"א אשר כל איש ואשה מבלי הבדל יהיה מה שיהיה, וכן בל תאמר שהגזרה אינה רק על הנכנס שלא לצורך, אבל הנכנס לצורך דבר גדול כדבר הזה להציל עם לקוחים למות, לא יומת: לז"א אשר יבא אל המלך אשר רק לא יקרא כל שלא יקרא אין הבדל בדינו, רק אחת דתו להמית, ר"ל בין שיהי' הנכנס ראוי לנשיאת פנים או לא. ובין שיהי' עסקו נחוץ או לא אין הבדל בדתם וכולם חייבים מיתה, ממילא הנכנס שלא ברשות הנהו בן מות תיכף, לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב מפסר עונו וחיה וככל זאת הלא כבר נתחייב מיתה רק המלך עשה עמו חסד. ומעתה אם אכנס שלא ברשות אף שימחול לי המלך, די שאציל את נפשי ולא אוכל לבקש עוד בעד אחרים, וזאת הטענה האחתי (טענה הב') כי להציל לקוחים למות צריך לנסות כל האמצעים אף היותר רחוקים אולי ישלח ה' ע"י עזרו מקדש. אבל זה אם אין דרך היותר קרוב להצלה, אבל כשיש דרך היותר בטוח הלא צריך לתפוש הדרך היותר נכון, ועז"א אחר שאני לא נקראתי לבא אל המלך זה שלשים יום, הלא ודאי בימים אחדים יקרא אותי. ואז יהי' יותר בקל לבקש בעד העם, וטוב יותר להמתין עד שאקרא:

יב ויגידו השלוחים שלא התך:
יג אל תדמי, הודיע לה בשליחות

הזה

השאלות

מהו אחת דתו, הול"ל יומת, השאלה יותר נפלאה איך לא תרשה נפשה למות, בשמעה אבדן כלל ישראל, מ"ש ואני לא נקראתי הוא אבל מבלי מלה ודברי מותר:

השאלות

יב ויגידו מי הם המגידים, ודברי חז"ל ידועים:
יג בנפשך מיותר,

תְּדַמִּי בְנַפְשֵׁךְ לְהִמָּלֵט בֵּית־הַמֶּלֶךְ מִכָּל־הַיְּהוּדִים׃ יד כִּי אִם־הַחֲרֵשׁ תַּחֲרִישִׁי בָּעֵת הַזֹּאת רֶוַח וְהַצָּלָה יַעֲמוֹד לַיְּהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר וְאַתְּ

וּבֵית

פירוש

הזה כמה פנות יקרות (א) כל שאנו רואים דבר היוצא מן הרגילות והטבע צריכי' אנו לשית על לב כי ה' עשהו להיות זה אמצעי אלו לאיזה תכלית השגחיי, וסבה לאיזה מסובב, ועפ"ז אחר שהצלחת אסתר שתעלה משפל מצבה אל בית המלכות הוא רחוק מן הענין הרגיל, בהכרח היה בדבר ה' לאיזה תכלית, ואחר שראינו שאז קרה לישראל הצרה ההיא הכוללת, מבואר כי הזמינה ה' לרפאות על ידה שבר עמו, (ב) לכל צרה הבאה על ישראל, יש עת מוגבל וזמן ויום הכסה מוכן לתשועה ע"י ההכנות והסבות שהכין לישועה, ואם לא יושעו ע"י סבה אחת בהכרח יעמיד להם ה' סבה אחרת להצלתם כי לא יטוש ה' עמו, (ג) כל דבר שאין מציאותו בעבור עצמו רק בעבור דבר אחר, מציאתו וקיומו תלוי בדבר ההוא אשר בעבורו הוא נמצא. כמשל הבונה גנת החורף לגדל נטעים וצמחים שיתנו פרים בחורף כבקיץ, הנה לא יהי' מציאת הבנין ההוא רק בעבור הגידול של החורף, ואם יסכים בדעתו שיניח לגדל הצמחים האלה בקיץ, אז ממילא יהרוס את הבנין, כי בקיץ יש סבות אחרות המועילות אל הגידול ע"י חום השמש והאויר וא"צ לתנור וחימום אשיי, ע"פ זאת הוה לאסתר דעת, כי אחר שכל מציאותה במעלה הזו להיות בבית מלכות, אינה בעבור עצמה רק בעבור הצלת היהודים, ובע"כ הזמין ה' גם סבות אחרות רחוקות שבאם תפשע אסתר ותחשוך מלהציל עם ה', ינצלו ע"י הסבות האחרות, ממילא צריך לה לחשוב כי מציאותה בגדולה וכבוד הוא רק בעבור שיהיה על ידה ההצלה בעת ההיא המוגבל שהיא עתה. ואם תעבור העת ההיא ולא תתאזר חיל להציל בין כך יגיעו הסבות האחרות כי לא יעזוב ה' נחלתו ביד אשה אחת שי"ל בחירה לטוב ורע, ובהכרח יש עוד סבות ואז לא יצטרך לך אחר שכבר הגיעה הישועה ממקום אחר, וז"ש אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך, ור"ל אל תחשבי כי מה שאת בית המלך הוא דבר התלוי בנפשך ושמציאת גדולתך היא בשביל עצמך, לא בשביל היהודים והצלתם, עד שתחשבי שאת היא העקר, והצלת היהודים ימשך ממך במקרה, כי נהפך שעקר היא הצלת היהודים ומן הצלתם נמשך גדולתך כמ"ש בהקדמה א' ועז"א בנפשך:

השאלות

יד מהו בעת הזאת וביחוד מה מסר עלי', הלא עוד חזון למועד, ובפסוק כך תקרא אל המלך, ומ"ש אם לעת כזאת אין לו באור,

יד כי אם, ומזה המשיך אחר שמציאותה בבית המלך הוא רק שתהי' סבה לתשועת ישראל, ובהכרח לא עליה לבד תמך כל הצלתם אם תתרשל בהכרח יקומו ויגיעו הסבות האחרות לתשועה. ועז"א כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר' כמ"ש בהקדמה ב', וממילא את ובית אביך תאבדו, אחר שמציאותך במעלה הזאת יהיה אז לבטלה כמ"ש בהקדמה ג'. ובאר הדבר ומי יודע אם לעת כזאת

וּבֵית־אָבִיךְ תֹּאבֵדוּ וּמִי יוֹדֵעַ אִם־לְעֵת כָּזֹאת
הִגַּעַתְּ לַמַּלְכוּת׃ טו וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְהָשִׁיב אֶל־
מָרְדֳּכָי׃ טז לֵךְ כְּנוֹס אֶת־כָּל־הַיְּהוּדִים
הַנִּמְצְאִים בְּשׁוּשָׁן וְצוּמוּ עָלַי וְאַל־תֹּאכְלוּ וְאַל־
תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וָיוֹם גַּם־אֲנִי וְנַעֲרֹתַי
אָצוּם כֵּן וּבְכֵן אָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא־כַדָּת
וְכַאֲשֶׁר אָבַדְתִּי אָבָדְתִּי׃ יז וַיַּעֲבֹר מָרְדֳּכָי
וַיַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוְּתָה עָלָיו אֶסְתֵּר׃ ה א וַיְהִי
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת וַתַּעֲמֹד

בחצר

פירוש

הגעת למלכות, ר"ל בל תחשוב כי תהי' להם עזר לתשועתם אחר ימים אחדים שתהי' קרובה מן המלך, כי יוכל להיות שאותך לא הזמין ה' רק לעת הזאת שעל ידך תהי' תשועת' היום, ואם תמתין עד למחר עבר זמנך, כי על מחר הזמין ה' סבות אחרות כמשל של בית החורף שאינו צריך בזמן הקיץ, שכבר הוכנו סבות אחרות לגידול הצמחים, ותאבדי אחר שיהיה מציאותך בגדולה לבטלה:

טז לך כנוס, אחר שהבטיחה מרדכי שבין כך ובין כך ישראל יושע בה', ולא ירויחו ממנה רק שעל ידה תוקדם התשועה, נתרצית ללכת אחר שבטח לבה שגם אם תהרג לא תאבד תקוה ויושעו ע"י סבות אחרות. ע"ז בקשה שעכ"פ יצומו עליה ויבקשו עליה רחמים, ובזה תבא אל המלך גם נגד דת המלך, וכאשר אבדתי ויהרגנו המלך ע"י שאעבור מצותיו, הלא לא יהיה נזק כולל רק אבדתי אני לבדי, ורוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר:

יז ויעבור בכל רחובות היהודים וגזר תענית כציווי אסתר:

א ותלבש אסתר מלכות, המלכות לבשתה ויהי כמדה, עד שכל רואיה הכירו כי לה יאות המלוכה ע"ד לדק לבשתי וילבשני: ותעמוד והמלך יושב, בית המלכות הי' קרובה אל החצר ששם ישב על כסאו לשפוט את העם ולפנים ממנו הי' בית המלך, שהם החדרים המזומנים לצרכו לשבת שם, ושם היה יושב תמיד בעת שלא הי' עוסק בצרכי הנהגת העם, ולכן עמדה אסתר נוכח בית המלך המיוחד לו

השאלות

טז מהו וצומו עלי וכי עלי' יצומו, ומה זה כאשר אבדתי אבדתי, איך נאבדה עד הנה:

השאלות

א הל"ל בגדי מלכות, מהו ההבדל בין בית המלך ובית המלכות,

אבל

בַּחֲצַר בֵּית־הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ
וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית הַמַּלְכוּת
נֹכַח פֶּתַח הַבָּיִת׃ ב וַיְהִי כִרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת־
אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עֹמֶדֶת בֶּחָצֵר נָשְׂאָה חֵן בְּעֵינָיו
וַיּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת־שַׁרְבִיט הַזָּהָב אֲשֶׁר
בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשַּׁרְבִיט׃
ג וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמַה־
בַּקָּשָׁתֵךְ עַד־חֲצִי הַמַּלְכוּת וְיִנָּתֵן לָךְ׃ ד וַתֹּאמֶר

אסתר

פירוש

אבל בהשגחת ה' הזדמן שהמלך ישב עתה בבית המלכות, שהיא קרובה אל החצר, וגם הזדמן שהעמיד את הכסא נוכח פתח הבית, באופן שראה אותה תיכף ומיד:

ב ויהי מספר כי באהבת המלך את אסתר לא עלה בלבו מעולם שהגזירה הזאת שלא יכנס איש לחצר המלך הפנימית בלא רשות יכלול גם את אסתר, כי ביאתה אצלו אף לבית מלכותו הי' חביב ויקר לו ולא חשב עלי' כלל שתצטרך לעמוד בחצר ולהמתין עד שיושיט לה השרביט, וע"כ כראות המלך את אסתר, הגם שהיא אסתר המלכה ולא עלי' תחול הגזירה זאת, מ"מ בענותה עומדת בחצר ואינה נכנסת לפנים, מצד זה נשאה חן בעיניו, כי ראה שזה אך מענית צדק אשר בלבה עשה רצונו ויושט לה את שרביט הזהב, ומספר כי הזדמן שהשרביט הי' בידו בעת ההיא שזה ג"כ דבר שאין רגיל, ובהשגחת האל המשגיח:

השאלות

ג ששאל מה לך ואם בקשתך, שם אמר וינתן לך: ובכ"מ אמר אלא שבקשה ותעש,

ג מה לך אחר שהבין כי ודאי איזה דבר גדול הניעה לבא אל המלך, ובהחלט הדבר הוא, זה, או להסיר ממנו איזה היזק, או בעבור שתשיג איזה תועלת, ולכן אמר מה לך אסתר המלכה, היינו מה הגיע לך מן ההיזק שבעבורו באת, או מה בקשתך להשיג איזה ריוח ותועלת, והנה תחלה לא אמר ותעש, כי לא רצה לתת לה רק אם תבקש דבר לצרכה, לז"א וינתן לך, לא אם תבקש שיעשה דבר לצורך אחרים בעניני המלוכה, שזה נכלל בלשון ותעש:

השאלות

ד פה אמרה אם על המלך טוב ולקמן [פסוק ח' וסי' ז' ג'] אם מצאתי חן, מה הי' כונתה שזמנה את המן לבית המשתה:

ד יבא המלך הטעמים שזמנה את המן רבים במפ', והיותר קרובים אצלי, הם שלשה, (א) בל יחשוב אחשורוש כי מבקשה עצמיית שי"ל עליו

מבקשת

אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן
הַיּוֹם אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי לוֹ׃ ה וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ מַהֲרוּ אֶת־הָמָן לַעֲשׂוֹת אֶת־דְּבַר אֶסְתֵּר
וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה
אֶסְתֵּר׃ ו וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן
מַה־שְּׁאֵלָתֵךְ וְיִנָּתֵן לָךְ וּמַה־בַּקָּשָׁתֵךְ עַד־חֲצִי
הַמַּלְכוּת

פירוש

מבקשת את נפשו, לכן הראת כי היא אין לה עליו שום משטמה רק הצלת נפשה ועמה מבקשת. (ב) כדי שתעמיד טענותיה נגדו פתאום שלא יהי' פנאי לסדר טענות ו. ולמצא מצוא שתוכל להעלות בקל חמת המלך עליו במשתה היין, שבעת ההוא היה המלך בטבעו נוח לכעוס ולעשות משפט חרוץ, (ג) כי הצלחת המזל כשעולה עד תכלית נקודת הרום, שוב מתחיל לירד כידוע ואחר שראתה מזל הרשע מגליא עד קצה המעלה ולא חסר לו אך המלוכה העלתה אותו גם בזה שהי' בעיניו תכלית הצלחתו כמו שיתב' פסוק י"ב שמעתה תתחיל המסבה להתהפך בהכרח להורידו אל עמוקי בור, והנה פה לא אמרה אם מצאתי חן, כי לדבר כזה שיבא אצלה לשתות א"צ למציאת חן, רק אם על המלך טוב לשתות ולאכול, ואמרה אשר עשיתי לאמר שהכל נכון באופן שימהר ביאתו ולא ידחנו ליום מחר:

ה לעשות את דבר אסתר, ר"ל כל יחשוב כי אסתר תתכבד בביאת המן, רק המן יבא מצד ציווי אסתר ופקודתה, כעבד המחויב לעשות רצון אדוניו.

השאלות

ה מהו לעשות את דבר אסתר:

ו מה שאלתך. המפר' הבדילו בין שאלה ובקשה כי בכל מבוקש מה שישאל תקרא שאלה. והתכלית הנרצה אל השואל תקרא בקשה, כמשל המבקש אלף זהובים, כדי לקנות בעדם נחלת שדה וכרם, יהי' האלף זהובים השאלה, והשדה והכרם הבקשה, וע"ז השיבה כי שאלתה ובקשתה אינם שני דברים רק דבר אחד שיבא המלך והמן אל המשתה, כי זה תשאל וזה תכלית המבוקש שלה, ולדעתי, שאלה הקטנה אשר ישיגה השואל בקל תקרא שאלה, והדבר הגדול שצריך לבקשו ע"י תחנונים נקרא בקשה, וכבר בארתי זה במק"א וע"פ זה כל שתשאל המלכה לצרכה נקרא שאלה, כי ע"ז אינה צריכה לחנן ולבקש כי ודאי לא ישיב את פניה, ואשר תבקש לצורך אחרים נקרא בקשה, כי ע"ז צריכה לבקש ולחנן, ואחר שתחלה אמר ומה בקשתך עד חצי המלכות וינתן לך, שקרא גם הדבר שתבקש לצרכה שיתן לה בשם בקשה יען שיהי' דבר גדול הנוגע עד חצי המלכות
אבל

השאלות

ו מה רצה בכפל שאלתך ובקשתך ואצל שאלתך אמר וינתן לך ואצל בקשתך אמר ותעש, וכן דייק בפסוק ח' לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי וכן בסי' ז' פסוק ב':

הַמַּלְכוּת וְתֵעָשׂ׃ ז וַתַּ֥עַן אֶסְתֵּ֖ר וַתֹּאמַ֑ר
שְׁאֵלָתִ֖י וּבַקָּשָׁתִֽי׃ ח אִם־מָצָ֨אתִי חֵ֜ן בְּעֵינֵ֣י
הַמֶּ֗לֶךְ וְאִם־עַל־הַמֶּ֙לֶךְ֙ ט֔וֹב לָתֵת֙ אֶת־שְׁאֵ֣לָתִ֔י
וְלַעֲשׂ֖וֹת אֶת־בַּקָּשָׁתִ֑י יָב֧וֹא הַמֶּ֣לֶךְ וְהָמָ֗ן אֶל־
הַמִּשְׁתֶּה֙ אֲשֶׁ֣ר אֶעֱשֶׂ֣ה לָהֶ֔ם וּמָחָ֥ר אֶעֱשֶׂ֖ה
כִּדְבַ֥ר הַמֶּֽלֶךְ׃ ט וַיֵּצֵ֤א הָמָן֙ בַּיּ֣וֹם הַה֔וּא שָׂמֵ֖חַ
וְט֣וֹב לֵ֑ב וְכִרְא֨וֹת הָמָ֜ן אֶֽת־מָרְדֳּכַ֨י בְּשַׁ֣עַר
הַמֶּ֗לֶךְ וְלֹא־קָם֙ וְלֹא־זָ֣ע מִמֶּ֔נּוּ וַיִּמָּלֵ֥א הָמָ֛ן עַֽל־

מרדכי

פירוש

אבל עתה אחר שעל מה שתבקש לצרכה כבר בטחה מן המלך וע"ז אין צריכה לחנן, קרא כל מה שתבקש לצרכה בשם ולה ואשר תבקש לצורך אחרים כמ"ש ותעש קרא בשם בקשה כי ע"ז לא הובטחה עדיין וצריכה לחנן:

ז שאלתי ובקשתי אסתר השיבה לו בהשכל ודעת, תחלה אמרה כי אין לה לשאול מן המלך שום דבר רק שתמצא חן בעיניו לעשות שאלתה, כי תמציאת חן ונדיבת רוחו למלאות שאלתה זאת היקר בעיניה מן השאלה עצמה אשר תשיג, וזה שאמרה שאלתי ובקשתי העקרית הוא אם מצאתי חן בעיני המלך לתת את שאלתי:

השאלות

ח מהו הכפל מצאתי חן ואם על המלך טוב, ולמה התחיל שנית שאלתי ובקשתי, מה תעשה אחר כדבר המלך שהמפרשים מחולקים בבאורו:

ח אם מצאתי חן ר"ל התנאי בזה שני תנאים, (א) שתהי' היא רצוי אליו לתת שאלתה מצד חן השואל, (ב) שיהיה המבוקש עצמו דבר שטוב לפני המלך ואינו נגד רצונו כי מה שנגד רצונו אינה מבקשת שיתן לה כי מבטלת רצונה מפני רצונו, ואז יבא המלך והמן אל המשתה שתעשה מחר', ומחר אעשה כדבר המלך לאמר את הבקשה שאני מבקש, וגם בזאת השכילה לאמר, כי היא אינה כדאי לבקש דבר מן המלך, אבל אחר שהמלך פקד עלי' שתבקש ממנו דבר, הנה תבקש בקשתה כדי לקיים דבר המלך ופקודתו שרוצה בזה שתבקש:

השאלות

ט ביום ההוא מיותר, ולא קם ולא זע כפל ענין, פה אמר על מרדכי חמה ולמעלה [ג' ה'] וימלא המן חמה:

ט ויצא המן מספר גנות הרשע הזה ורוע תכונתו. שעד עתה בכל המעלות אשר עלה לא שמח מימיו, כי כל מעלה שהשיג הי' מבקש מה שאחריה, והיתה המעלה הקודמת קטנה בעיניו רק היום ההוא שהגיע לקצה הגדולה והכבוד להיות שוה עם המלך אז הי' היום הראשון שיצא שמח וטוב

לב

מרדכי חמה: ויתאפק המן ויבוא אל־ביתו
וישלח ויבא את־אהביו ואת־זרש אשתו:
יא ויספר להם המן את־כבוד עשרו ורב בניו
ואת כל־אשר גדלו המלך ואת אשר נשאו
על־השרים ועבדי המלך: יב ויאמר המן אף
לא־הביאה אסתר המלכה עם־המלך אל־
המשתה אשר־עשתה כי אם־אותי וגם־

פירוש

לב, אולם גם זאת לא נמשך הרבה, כי אך כאשר ראה מרדכי התהפכו מחשבותיו ליגון ואנחה. ולא זע ראה שחוץ מה שלא קם מלפניו, אין לו שום יראה ופחד במה שיודע כי בנפשו הוא, שאם נמנע להשתחות לו מצד דתו. עכ"פ ראוי שיפחד ביודעו כי ענוש יענש ולכן עתה התמלא על מרדכי עצמו חמה, (כי בראשונה הי' החמה כוללת כל עם מרדכי ודתם, וע"ז למעלה כתב סתם וימלא המן חמה:

יוד ויתאפק מבואר שעלה על לבו לשוב אל המלך ולהלשין את מרדכי להמיתו אבל שוב התאפק ולא שב אל המלך רק ויבא אל ביתו, וישלח אחר אהביו להתועץ על הדבר:

השאלות

יוד מ"ש ויתאפק ויבא אל ביתו, המשמעות שהי' בדעתו ללכת אל מקום אחר:

יא ויספר, הנה מה שנמנע המן עד הנה לשלוח יד במרדכי לבדו, היה מפני שנחשב לו להעדר כבוד, שיהי' לו ריב ומשפט נגד איש יהודי השפל בעיניו על שבלתי משתחוה לו, שלפי גדולת המן ראוי שלא ישקיף כלל על כבוד איש כמהו או בזיונו, לפ"ז גדולת המן הי' סבה שיגדל חטא מרדכי על שמקל בכבודו והוא עצמו הי' סבה שלא יכול לשלוח בו יד כי בזה יופחת כבודו. ולכן הקדים לספר גדולתו הרב כי הוא היסוד שבעבורו מצטרך להתיעץ, ויען שהצלחת הזמן יהי' בשלשה ענינים רבוי הקנינים והבנים, והשררה. לכן השתבח בשלשת אלה כי בכולן הצליח, וע"ז כבוד עשרו ורוב בניו ואשר גדלו המלך:

השאלות

יא למה ספר עתה כבוד עשרו,

יב ויאמר הוסיף לאמר כי הגיע לקצה האחרון מן המעלה, כי המשתה שתעשה המלכה ראוי שתקרא אליה כל שרי המלך, שלא נשמע מעולם לעשות משתה אל איש אחד או שנים. כמ"ש ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו, אבל אני גדול כ"כ בעיני המלכה עד שאני שקול בעיניה ככל שרי המלך בכלל, ובמה שזמנה אותי נחשב כאילו היתה משתה כוללת לכל שרי המלך, וע"ז אמר לא קראה כי אם

השאלות

יב מ"ש לא הביאה כי אם אותי, ומה הי' מן ההכרח שתביאה עוד אחרי' ובלא עקר הרבותא שהביאה אותו, והיל"ל ואף הביאה אסתר אותי אל המשתה בחיוב ולא בשלילה:

לְמָחָר אֲנִי קְרוּאָה־לָהּ עִם־הַמֶּלֶךְ׃ יג וְכָל־זֶה
אֵינֶנּוּ שֹׁוֶה לִי בְּכָל־עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת־
מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי ישֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ׃ יד וַתֹּאמֶר
לוֹ זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וְכָל־אֹהֲבָיו יַעֲשׂוּ־עֵץ גָּבֹהַּ
חֲמִשִּׁים אַמָּה וּבַבֹּקֶר אֱמֹר לַמֶּלֶךְ וְיִתְלוּ אֶת־
מָרְדֳּכַי עָלָיו וּבֹא עִם־הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמִּשְׁתֶּה
שָׂמֵחַ וַיִּיטַב הַדָּבָר לִפְנֵי הָמָן וַיַּעַשׂ הָעֵץ׃ ס
ו א בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר

פירוש להביא

אותי, והוסיף עוד וגם למחר אני קרואה לה, ר"ל ראו גדולתי, המלכה יש לה לבקש דבר מן המלך, ויראה שלא ימלא בקשתה וקראה אותי ג"כ שאני אבקש בעדה למלאות שאלתה שזה מבואר שאני גדול יותר מן המלכה והיא צריכה אלי:

יג וכל זה איננו שוה לי ר"ל שלא יוכל להשוות הגדולה הזאת נגד הבזוי שמשיג מן מרדכי, כי בעבור גדולתו זאת חטא מרדכי גדול מאד ונגד זה בעבור זאת בעצמו אינו יכול להתבזות לשלוח בו יד, וע"ז שאל עצה איך יהרג את מרדכי ולא יחשב לו לבוז וקלון:

השאלות

יד מה החכמה בעצה זאת שיעשה העץ, ולמה יהיה גבוה חמשים אמה. ולמה יבא בבוקר דוקא:

יד יעשו עץ הנה יעצוהו בחכמה, שיוכל לנקום במרדכי, ובכ"ז לא יוחשב לו להעדר כבוד כי אם יתלה את מרדכי רק מצד חטאו בעצמו שלא השתחוה לו, הוא לו פחיתות כבוד, שהיה לו ריב עם איש יהודי בעבור שהקל בכבודו. אבל לפעמים יצוה המלך לתלות איש אחד מן המורדים בו להפיל מורא על העם לאמר כל מי שיעשה כזה כן יהיה משפטו להתלות, ובזה בוחרים תמיד היותר שפל מן העם, ותולים אותו על עץ גבוה שיראוהו כל העם למען יראו ויראו, ואם יתלה מרדכי על אופן הזה לא יהי' זה לו להעדר כבוד, במה שתלה איש שפל ונבזה כי לא בעבור חטאו נגד המן שלא השתחוה לו נתלה רק להיות לנס עמים, ובזה יעצהו בערמה, שיעשה העץ גבוה חמשים אמה, שזה הסימן שנתלה למען יהי' לאות ומופת אשר הנשארים ישמעו ויראו, (ב) שיתלה בבקר השכם כי כן הי' הדרך לתלות הנתלים על הכוונה הזאת, כדי שמיד בצאת העם ממטתם יראו ולא יזידון עוד. לא כן הנתלה עבור חטאו שהי' נתלה אחר עבור עת המשפט שנמשך עד הצהרים, ונתלה על עץ נמוך, ובזה תבא אל המשתה שמח:

השאלות

א מה הוא סבת נדידת השינה מדוע כפל ספר הזכרונות דברי הימים:

א בלילה אין ספק, כי המלך בראותו

לְהָבִיא אֶת־סֵפֶר הַזִּכְרֹנוֹת דִּבְרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ ב וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי עַל־בִּגְתָנָא וָתֶרֶשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשֹּׁמְרֵי הַסַּף אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ׃ ג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־נַּעֲשָׂה

יקר

פירוש

את כל החרדה שחרדה אסתר לבא אליו, ידע כי בקשה גדולה יש לה לבקש, כי בעבור זה אמר עד חצי המלכות ויען שכפלה בדברי' אם מצאתי חן, ואם על המלך טוב, הבין שהשאלה שתבקש הוא דבר הטוב לפני המלך בעצמו, והראוי אליו מצד יושרו באשר הוא מושל עמים והוכן בחסד כסאו. ובזה עלה בלבו כי אין ספק נתחייב לשלם איזה גמול למטיב עמו, ולא שלם פעלו. וע"כ צוה להביא ספר הזכרונות, והנה המפרשים כתבו כי דברי הימים היה הד"ה הגדול שבו כתוב הכל באורך, והי' עוד לוח המפתחות שהי' כתוב בו ראשי דברים וע"י היו מחפשים בד"ה הגדול. ולי נראה כי היו שני דברי הימים, א' דברי הימים שנכתב לזכרון לדור אחרון קורות המלך ומעשיו ועלילותיו הן טוב והן רע, וד"ה הזה לא הי' ביד המלך רק ביד המשנה, ועוד דברי הימים שנכתב לפני המלך שיהי' לזכרון אל המלך עצמו, וזה נקרא ספר הזכרונות דברי הימים שהי' תכליתו למזכרת דברים וכבר כתבתי, כי מן המלך נשכח מי הי' המגיד על בגתנא ותרש, ועי"כ גדל את המן, כי לא ידע למי ישלם גמול בעד הטובה הגדולה הזאת, אם לא למי שסבב שישא את אסתר שעל ידה ניצל ממות. וגם שאח"כ השתדל המן שידמה להמלך שהוא הי' המגיד, ועי"כ גדלו ורוממו, ובודאי מספר דברי הימים שהי' ביד המן נמחק שם מרדכי וכתב שם המן במקומו שהמן הי' המגיד. אבל בספר הזכרונות שהוא הדברי הימים אשר הי' תחת יד המלך שם הי' כתוב האמת, שמרדכי הי' המגיד. ועז"א

ב וימצא כתוב כי משם לא נמחק שם מרדכי רק נמצא כתוב כי לא המן הי' המגיד רק אשר הגיד מרדכי ומזה נודע למלך כי כל מה שגדל את המן בחשבו שהוא הי' סבה להצלתו הי' בטעות, ועקר הגדולה הזאת מגיע למרדכי. ובזה ספר השגחת ה', איך באותו הרגע שחשב המן לבקש נפש הצדיק לתלותו, נהפך הדבר כי נתודע למלך שגדולת המן מגיע למרדכי:

השאלות

ב מלשון וימצא כתוב מבואר שהי' הידוע בנמצא כתוב ולא נמחק:

ג מה נעשה יקר וגדולה. המלך שאל הלא מגיע לו ע"ז שני דברים, א' יקר בשעתו להודיע אשר פעל ועשה שהציל את המלך ממות, (ב) גדולה לעתיד לגדלו על כל השרים, והנה שידע

השאלות

ג מהו הכפל יקר וגדולה, ולהמן לא אמר רק אשר המלך חפץ ביקרו, מלות על זה מיותר:

שנעשה

יְקָר וּגְדוּלָּה לְמָרְדֳּכַי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי
הַמֶּלֶךְ מְשָׁרְתָיו לֹא־נַעֲשָׂה עִמּוֹ דָּבָר׃
ד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי בֶחָצֵר וְהָמָן בָּא לַחֲצַר בֵּית־
הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה לֵאמֹר לַמֶּלֶךְ לִתְלוֹת אֶת־
מָרְדֳּכַי עַל־הָעֵץ אֲשֶׁר־הֵכִין לוֹ׃ ה וַיֹּאמְרוּ
נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הִנֵּה הָמָן עֹמֵד בֶּחָצֵר וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ יָבוֹא׃ ו וַיָּבוֹא הָמָן וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מַה־
לַּעֲשׂוֹת בָּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ
וַיֹּאמֶר הָמָן בְּלִבּוֹ לְמִי יַחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יְקָר
יוֹתֵר מִמֶּנִּי׃ ז וַיֹּאמֶר הָמָן אֶל־הַמֶּלֶךְ אִישׁ אֲשֶׁר

המלך

פירוש

שנעשה גדולה למרדכי שישב בשער המלך, שא״ל מה נעשה לו גדולה על זה כי
מה שישב בשער המלך הי׳ בעבור שהי׳ אומן את אסתר לא בעבור זה :
ד מי בחצר מודיע תוקף הנס שלא הי׳ טבעי רק השגחיי, כי באותו הרגע
בא המן לתלות את מרדכי ומסבב הסבות כבר הכין לו כלי מות :

השאלות — ו מה לעשות אחשורוש ידע שהמן

ו מדוע אמר לגלם למרדכי תיכף בבקר השכם : יטעה שאליו הדברים נוגעים, ורצה
בזה כדי שהיקר שיבקש המן לעצמו יעשה למרדכי אחר שבאמת אין היקר
מגיע להמן רק למרדכי. ומטעם זה לא שאל לו מה לעשות באיש אשר המלך
חפץ ביקרו וגדולתו, כי אז יבין המן שלא עליו חושב המלך, כי הוא כבר
הגיע לתכלית הגדולה שהגדילו מכל השרים · ולכן לא אמר רק ביקרו שבזה
יטעה המן שאליו רוצה לעשות יקר ויפריז על המדה ויעשה כן למרדכי.
ובל״ז על הגדולה לא הוצרך לשאל, כי כבר חשב לתת גדולת המן למרדכי
אחר שאליו מגיע עיקר הגדולה :

השאלות — ז איש השיב לו במועצות ודעת,

ז מדוע הזר המן אי״ב אשר המלך חפץ ביקרו : לאמר איך יתכן לשאול מה לעשות
באיש אשר המלך חפץ ביקרו, הלא זה עצמו מה שהמלך חפץ ביקרו, זה
הוא הכבוד והיקר היותר גדול. עד שאין יקר יותר ממנו, וז״ש על מה
שאתה שואל מה לעשות, אני משיב לך זאת עצמו יעשה לו שיודיעו שהוא
איש אשר המלך חפץ ביקרו, כי הוא היקר היותר גדול רק יביאו לבוש
מלכות לפרסם הדבר :

הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ׃ ח יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת
אֲשֶׁר לָבַשׁ־בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו
הַמֶּלֶךְ וַאֲשֶׁר נִתַּן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ׃ ט וְנָתוֹן
הַלְּבוּשׁ וְהַסּוּס עַל־יַד־אִישׁ מִשָּׂרֵי הַמֶּלֶךְ
הַפַּרְתְּמִים וְהִלְבִּישׁוּ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ
חָפֵץ בִּיקָרוֹ וְהִרְכִּיבֻהוּ עַל־הַסּוּס בִּרְחוֹב הָעִיר
וְקָרְאוּ לְפָנָיו כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ
חָפֵץ בִּיקָרוֹ׃ י וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן מַהֵר קַח
אֶת־הַלְּבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַעֲשֵׂה־
כֵן לְמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אַל־
תַּפֵּל דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ׃ יא וַיִּקַּח הָמָן אֶת־
הַלְּבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס וַיַּלְבֵּשׁ אֶת־מָרְדֳּכָי
וַיַּרְכִּיבֵהוּ בִּרְחוֹב הָעִיר וַיִּקְרָא לְפָנָיו כָּכָה

יעשה

פירוש

ח ואשר נתן י"מ שהיו נותנים כתר מלכות בראש הסוס, וי"מ אשר רכב עליו המלך בעת שניתן כתר מלכות בראשו היינו ביום שנכתר למלוכה:
ט והלבישו והרכיבהו המן רצה להרבות כבודו ע"י שרים רבים ומכריזים כבירים כדי שיתפרסם הדבר ע"פ אחד בלשון רבים שיעשה הדבר ע"י רבים ונכבדים:

י וד מהר קח המלך שראה שגדולת המן הולך שלא כמשפט, ידע שזאת למרדכי יאות הכבוד הזה וראה עד היכן יודע גאותו עד שרוצה להשתמש בשרביטו של מלך, ועוד לו אך המלוכה כמו שאמר בלשון כדבר אהוביו שאמר שרביטו של מלך שדנו כמורד במלך, לכן אמר בהמתנו שימהר לעשות כן למרדכי, כי אליו מגיע הכבוד הזה, וגם מגיע לו שיעשה לו זאת ע"י המן עצמו אחר שהוא לקח גדולתו בערמה ראוי שירוץ לפניו כעבד. ואל תפל דבר כי הכל ביושר ובצדק וע"כ צוה שהוא עצמו יעשה הכל בלי ציר ולהלבשה והרכבה משרים אחרים, ועז"א מכל אשר דברת שגם ההלבשה תעשה בעצמך:

השאלה

יד המן אמר והלבישו והרכיבהו, והמלך צוה שיעשה הכל בעצמו:

וישב

יַעֲשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ: יב וַיָּשָׁב
מָרְדֳּכַי אֶל־שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמָן נִדְחַף אֶל־בֵּיתוֹ
אָבֵל וַחֲפוּי רֹאשׁ: יג וַיְסַפֵּר הָמָן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ
וּלְכָל־אֹהֲבָיו אֵת כָּל־אֲשֶׁר קָרָהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ
חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מִזֶּרַע הַיְּהוּדִים מָרְדֳּכַי
אֲשֶׁר הַחִלּוֹתָ לִנְפֹּל לְפָנָיו לֹא־תוּכַל לוֹ כִּי־

נפול

פירוש

יב וישב , מספר איך מרדכי שב לגדולתו , והמן לרדתו לבאר שחת , כאומר ראו מעשה ה' כי נורא הוא , מחשבות אדם הבל , ועצת מהפך הסבות לעולם תעמוד :

השאלות

יג ר"ל למה ספר זאת לאנשי ביתו והלא בשורה רעה כזאת טוב להעלימה לא לפרסמה , ולבון אשר קרהו כאילו מקרה הי' אינו מובן , ויפלא מה זאת הנאמר במ"ש כי נפל תפול וקראם חכמיו , וזה כשילות להפיל מורך ופחד בלבבו :

יג ויספר פי' מהרא"ה שהמן השם שבני ביתו בשמעם את הנעשה . יחרדו ויפחדו פן בקש המן מן המלך לתלות את מרדכי , וע"י הויכוח והבירור נודע למלך כי שקר דבר עליו , ומתוך כך יצא הפסק הזה, ובזה אין תרופה למכתו, ועי"ז בא לבשרם בשורה טובה, כי זה הי' רק מקרה בעלמא ושעדן לא בקש שאלתו ועוד יש תקוה שאח"כ יבקש לתלותו וימלא המלך בקשתו אחר שכבר קבל מרדכי את שכרו . א'זגם הכמיו ויועציו יעצוהו לטובתו בל יתגרה עוד עם מרדכי ואל יבקש את נפשו כי לא יצליח עכ"ד · וגם ספר כי על דברת המן שחשב זאת למקרה בעלמא , הודיעוהו היועצים החכמים האלה , שאם מרדכי הוא מזרע היהודים , שהם העם שעליהם תחופף השגחת ה' הפרטיית כמו כל העמים יראה ד' אז ידע כי לא הי' הדבר במקרה רק בהשגחת אלקי קדושם , ואחר אשר החלות לנפול לפניו שמורה כי ה' רצה בם ושם עינו עליהם לטובה לא תוכל לו עוד . ולרא' אמרו אשר החלות לנפול לפניו , כונו בזה שני ענינים , (א) שאתה החלות לנפול שאתה היית המתחיל בנפילה הזאת מבלי שעשה שום אדם א'זה השתדלות בזה רק אתה בעצמך היית המתחיל והגורם ע"י שהסכמת לשער המלך ויעצת זאת העצה , (ב) שהחלות לנפול לפניו שהוא לא נפל עדיין רק אתה נפלת קודם לו וזה מורה מלת לפניו . ר"ל לפני נפילתו , וזה סימן שהי' בהשגחה ע"י תפלתו ותעניתו שמתעסק בו עתה , וא"כ לא תוכל לו רק אם נפל תפול לפניו , ר"ל רק באופן הזה תוכל בו אם תפל ותכניע עצמך לפניו , עד שתתגאה דעתו ויפסיק מתפלתו ותשובתו אז תגבר ידך לעשות חיל , אבל כל עוד שתלחם בו כן ירים ידו בתפלה , והיה כאשר ירים מרדכי ידו וגבר ישראל :

עודם

נפול תפול לפניו: יד עודם מדברים עמו
וסריסי המלך הגיעו ויבהלו להביא את־המן
אל־המשתה אשר־עשתה אסתר:
ז א ויבא המלך והמן לשתות עם־אסתר
המלכה: ב ויאמר המלך לאסתר גם ביום
השני במשתה היין מה־שאלתך אסתר
המלכה ותנתן לך ומה־בקשתך עד־חצי
המלכות ותעש: ג ותען אסתר המלכה
ותאמר אם־מצאתי חן בעיניך המלך ואם־
על־המלך טוב תנתן־לי נפשי בשאלתי ועמי

בבקשתי

פירוש

יד עודם גם זה הי' בהשגחה שהסריסים באו באמצע הויכוח ושמעו את הנדבר ביניהם שהמן אמר שרוצה עוד להשתדל אצל המלך לתלותו, והם יעצוהו בל ילחם עמו, ומזה ידע חרבונה שהי' אחד מן הסריסים האלה שעשה המן את העץ מהרא"ה:

השאלות

יד למה מספר כי סריסי המלך הגיעו בעודם מדברים:

פירוש

ב מה שאלתך אסתר המלכה, עתה הוסיף לה באהבתו שגם אם תשאל בשאלה דבר גדול הראוי לה מצד שהיא מלכה יתן לה וע"ז הוסיף אסתר המלכה:

השאלות

ב מדוע קראה פה אסתר המלכה,

פירוש

ג נפשי למה שבארתי למעלה כי השאלה היא מה שתבקש לצורך עצמה. והבקש' הוא מה שתבקש צורך אחרים אמרה אשר אבקש לצורך עצמי אינו דבר זולתי, רק את נפשי, וכן הבקשה לצורך עמי אינו דבר זולתם מהעושר והכבוד רק הצלת נפשם ממות, ולדעת המפרשים שהזכרתי למעלה, שהשאלה היא גוף השאלה והבקשה היא התכלית הנרצה אצלו מן השאלה, והנה המבקש להציל נפש חבירו ממות, השאלה יהי' הצלת נפש חבירו אבל התכלית הנרצה אצלו הוא מפני שאינו יכול לראות ברעת חבירו. קצרה נפשו לראות באבדן רעהו. וא"כ הבקשה הוא, הוא עצמו, והיה יכול אחשורוש לטעות כי אסתר בבקשה על עמה ואמרה כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי, ממילא עקר הבקשה הוא עבור עצמה שאינה יכולה לראות אבדן עמה ומולדתה, לז"א כי לא כן הוא רק כ"כ יקר בעיניה הצלת עמה עד שהיתה מסכמת שתאבד

השאלות

ג למה יחסה השאלה אל נפשה והבקשה על עמה:

היא

בְּבַקָּשָׁתִי׃ ד כִּי נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד
לַהֲרוֹג וּלְאַבֵּד וְאִלּוּ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת
נִמְכַּרְנוּ הֶחֱרַשְׁתִּי כִּי אֵין הַצָּר שֹׁוֶה בְּנֵזֶק
הַמֶּלֶךְ׃ ס ה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וַיֹּאמֶר
לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה מִי הוּא זֶה וְאֵי־זֶה הוּא אֲשֶׁר־

מלאו

פירוש

היא בלבד בעמה יגללו באופן שהשאלה אל המלך תהי' בעבור עצמה כמ"ש כי איככה אוכל וראיתי, אבל עקר הבקשה ותכליתה הוא עמה:

השאלות

ד מדוע היתה מתרצת אם לעבדים היו נמכרים, ומהו פי אין הצר שוה, בנזקו המפ' באורו,

ד כי נמכרנו טענה שני טענות, (א) שעקר המכירה היתה עבורה שעיק' מחשבת המן הי' לאבד אותה וע"י מצא עלילה על עמה כדי שאח"כ יוכל להתגולל עלי' לאמר שהיא מבני תמותה ויהרג גם אותה, וז"ש כי נמכרנו אני ועמי ר"ל אני היא העקרית והסבה אל המכירה ועל ידו נמכרו גם עמי (ב) גוף המכירה שלא נמכרו לנערות רק להשמיד ולאבד [ולכן כפלה תמיד בדברי' אם מצאתי חן ואם על המלך טוב. כי המציאות חן מגביל נגד השאלה שאלה עבור עצמה וצריכה מציאות חן שתנצל, ואם על המלך טוב מגביל נגד הבקשה עבור עמה, כי למלאות הבקשה הזאת אין צריך למציאות חן רק הדבר טוב מצד עצמו כי לא לתפארת יהיה אל המלך לאבד הגוי כולו בלי פשע] וגם בררה בדברי' איך המן רמה את המלך בשני דברים (א) במה שאמר אליו ישנו עם אחד, סתם עם בלתי מפורסם, והלא זה אני ועמי, זה העם אשר אנכי בקרבו, והיה צריך להודיע זאת להמלך (ב) במ"ש יכתב לאבדם שהי' כוונת המלך לאבד צורת האומה ודתה לא להשמידם כנ"ל והוא מכרם להשמיד להרוג ולאבד, ועז"א ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו וכו', ר"ל אם עכ"פ לא היה מרמה את המלך רק בדבר אחד במה שלא גלה את אזנו מי הוא העם, אזי החרשתי, ולא הייתי מגלה המרמה והמבקש אחר שכבר יצא הדבר בשוגג מאת המלך, לא כן עתה שהדבר כולו מוטעה וכדי בזיון וקצף להמלך, שראוי שהמונה ומרמה אותו יקבל את ענשו. וגם נגד מ"ש המן במלשינותו ולמלך אין שוה להניחם, שהעם הזה מזיקים את המלך, השיבה אדרבה אין הצר שוה בנזק המלך, המן אינו שוה שיניח המלך אותו בחיים מפני ההיזק שהמלך מוצא ממנו שמהרס את מלכותו:

השאלות

ה מהו ויאמר ויאמר, כפל מי הוא זה ואי זה הוא, כבר העירותי הלא אחשורוש עצמו הסכים ע"ז ומה שאל עתה:

ה ויאמר תחלה שאל המלך לכל אנשי הבית והמן בכללם כמתמיה מי הוא זה, ואחר שאין משיבו שאל לאסתר המלכה, מי הוא זה שאל שני דברים (א) מי הוא האיש הזה שעשה נבלה כזאת, (ב) ואי זה הוא, הסבה אשר

עוררתו

מְלָאוֹ לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן׃ ו וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ
צַר וְאוֹיֵב הָמָן הָרָע הַזֶּה וְהָמָן נִבְעַת מִלִּפְנֵי
הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה׃ ז וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁתֵּה
הַיַּיִן אֶל־גִּנַּת הַבִּיתָן וְהָמָן עָמַד לְבַקֵּשׁ עַל־
נַפְשׁוֹ מֵאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה כִּי רָאָה כִּי־כָלְתָה אֵלָיו
הָרָעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ׃ ח וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבִּיתָן
אֶל־בֵּית מִשְׁתֵּה הַיַּיִן וְהָמָן נֹפֵל עַל־הַמִּטָּה
אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲגַם לִכְבּוֹשׁ

את

פירוש

עוררתו לזה. ועז"א אשר מלאו מוסב על הסבה מה הוא הסבה אשר מלאה את לב האיש ההוא לעשות כן:

ו איש צר נגד מה ששאל מה היא הסבה שמלאה לב האיש אל הנבלה הזאת, אמרה הסבה היא יען שהוא איש צר ואויב, וכפלה צר ואויב כי צר הוא המציר לחברו בפועל ואויב המבקש רעת חבירו ומ"מ אינו מציר לו בפועל. והנה מי שאינו אכזרי כ"כ לא יהי' אויב רק טרם היותו צר, אבל אחר שיהי' צר לא יהיה אויב, רצונו, שאחר שיצר לחבירו וינקום ממנו תסתלק האיבה. אבל המן באכזרותו, הגם שהצר והרם עדיין הוא אויב, וסבה זאת הניעה לבו להצר לישראל באיבתו, ונגד השאלה מי הוא זה השיבה המן הרע הזה, והמן נבעת, פי' מהרא"ה כי אל המלך עצמו הי' יכול להתגלל להחזיק דבריו, כי מה שהלשין על עם היהודים כולו אמת ולא מאיבה עשה זאת, אבל הלא אז תגדל יותר חמת אסתר · ולפני אסתר בפני עצמה הי' יכול להתחנן, שעשה זאת טרם שידע שהיהודים עמה ומולדתה, ועתה מבטיחה שיוסיף לדבר טוב על היהודים להשיב את הספרים, אבל אז הגדל חמת המלך, כי יאמר הלא בזה נגלה כי לא מאהבת האמת רצית להשמידם, כי אם אמת כדברך שהם ראוים להשמידם, איך תחפה עליהם עתה מיראת המלכה, וע"כ נבעת מלפני המלך והמלכה בהיותם ביחד:

ז וע"כ בעת צאת המלך אל גנת הביתן מצא עת רצון לבקש על נפשו מאסתר בפ"ע:

ח הגם, אחר שכבר הי' בדעתו כי המן חשב להרוג את אסתר עם אבדן כללות היהודים, ועתה גם עתה נדמה לו ג"כ שרצה להרגה, אמר הגם לכבוש את המלכה. אם את עמה מכרת להרוג הגם המלכה בכללם, וזאת

השאלות

ו כפל צר ואויב:

ז מדוע לא בקש מאת המלך והמלכה ביחד:

שנית

אֶת־הַמַּלְכָּה עִמִּי בַּבָּיִת הַדָּבָר יָצָא מִפִּי הַמֶּלֶךְ
וּפְנֵי הָמָן חָפוּ׃ ט וַיֹּאמֶר חַרְבוֹנָה אֶחָד מִן־
הַסָּרִיסִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הִנֵּה־הָעֵץ אֲשֶׁר־
עָשָׂה הָמָן לְמָרְדֳּכַי אֲשֶׁר דִּבֶּר־טוֹב עַל־הַמֶּלֶךְ
עֹמֵד בְּבֵית הָמָן גָּבֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ תְּלֻהוּ עָלָיו׃ י וַיִּתְלוּ אֶת־הָמָן עַל־הָעֵץ
אֲשֶׁר־הֵכִין לְמָרְדֳּכָי וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה׃ ס
ח א בַּיּוֹם הַהוּא נָתַן הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לְאֶסְתֵּר
הַמַּלְכָּה אֶת־בֵּית הָמָן צֹרֵר הַיְּהוּדִיים

יתיר י׳ ומרדכי

פירוש

שנית הכי גם עמי בבית, והלא גם החייב מיתה וברח לבית המלך לא יהרג ואף כי להרג המלכה בבית, ופני המן חפו הי׳ דרך הפרסיים לחפות פני מי שהמלך כועס עליו, למען ישוכך קצף המלך (רא"ב"ע):

ט אחד מן הסריסים שהלכו לקרוא את המן אל המשתה ועי"כ ידעו מן העץ כנ"ל. גם הנה העץ ר"ל הנה יש עוד ראיות ברורות, שזה האיש המן אך רעת המלך הוא מבקש, כי הלא עשה עץ לתלות את מרדכי, ולא מצא בו שום עון רק אשר דבר טוב על המלך. שבעבור שמרדכי הציל נפש המלך ממות, זאת חרה להמן ורצה לתלותו, כי גם המן הי׳ בקושריס על המלך זאת שנית עומד בבית המן גבוה וכו׳, הלא העץ עומד עדיין וגבוה חמשים אמה, למען יתראה לעיני הכל, וזה חרפה גדולה להמלך, שבעת שלבש מרדכי לבוש מלכות וקראו לפניו שהמלך חפץ ביקרו, הכל זאת העץ המוכן לו לתלותו עליו עומד בגלוי לעיני כל, לאמר שהאיש אשר המלך חפץ ביקרו מזומן לתלו׳. ואין לך מרד גדול מזה, ועפ"ז כדין פסק המלך וחרץ משפטו לתלות, כן יאבדו כל אויבי ה׳:

השאלות

ט מאין ידע הסריס מענין העץ מדוע הזכיר אשר דבר טוב על המלך, ומה נ"מ אם עומד בבית המן או אינו עומד עתה, ואם גבוה חמשים אמה או לא:

א ביום ההוא, כבר היו החק מימי קדם, כי הרוגי מלך נכסיהם למלך, ואם היה המן נהרג בשביל שמרד במלך הי׳ ביתו ונכסיו מגיעים אל המלך. אבל המלך רצה להראות שלא עבור מרדו במלך נתלה רק עבור מה שמרד בהמלכה ובעמה היהודים. לכן נתן בית

השאלות

א למה נתן בית המן לאסתר, ומהו הרבותא שמרדכי בא לפני המלך שאין בזה גדולה כ"כ כי כל אדם הי׳ יכול לבא בעת הצורך, ולמה קראו פה צורר היהודים:

וּמָרְדֳּכַי בָּא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי־הִגִּידָה אֶסְתֵּר מַה
הוּא־לָהּ׃ ב וַיָּסַר הַמֶּלֶךְ אֶת־טַבַּעְתּוֹ אֲשֶׁר
הֶעֱבִיר מֵהָמָן וַיִּתְּנָהּ לְמָרְדֳּכָי וַתָּשֶׂם אֶסְתֵּר
אֶת־מָרְדֳּכַי עַל־בֵּית הָמָן׃ ג וַתּוֹסֶף אֶסְתֵּר
וַתְּדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַתִּפֹּל לִפְנֵי רַגְלָיו וַתֵּבְךְּ

ותתחנן

פירוש

המן לאסתר, כי אחר שנהרג בשבילה נכסיו מגיעים אל המלכה, ולכן קראו
פה צורר היהודים לגלות הטעם שלכן נתן בית המן לאסתר יען שהריגתו
הי' על שהי' צורר היהודים. ומרדכי נראה שתיכף גדלו המלך, ונתן לו רשות
לבא לפני המלך בכל עת שירצה ובל יצטרך להמתין עד שיקרא לו וכמו שטלו השרבי':
ב ויסר המשנה הי' נושא טבעת המלך
מעת שנתן המלך הטבעת להמן,
ומספר כי תיכף נתן הטבעת למרדכי
מבלי הפסק ולא נתנה על ידו, רק מיד המן ליד מרדכי. ותשם אומר
הנה שני דברים שבהם התהלל אותו רשע כבוד עשרו ואת אשר גדלו המלך,
עתה כרגע הסבו למרדכי הצדיק יכין רשע וצדיק ילבש, נגד גדלותו ויסר את
טבעתו אשר העביר מהמן, ונגד עשרו ותשם את מרדכי על בית המן:

השאלות

ב אשר העביר מהמן מיותר, ולמה מספר מה
שמה אסתר את מרדכי על בית המן:

ג ותוסף אסתר פי' המבארים כי אסתר
אחרי ראותה שנתן לה המלך ענינים
אחרים, ועל גוף הבקשה לא ענה
לה מאומה, אז עלה מורא על ראשה,

השאלות

ג למה הוסיפה עתה לחנן יותר מאשר חננה
קודם, ומה הכפל שכפל במלות בזות, ומה
הכפל רעת המן ומחשבתו:

כי כבר התיאש המלך מתת לה שאלתה זאת, וע"כ רצה לרצותה במתנות
אחרות, כדרך מי שאינו רוצה למלאות שאלת אוהבו שמבטיח לו ענינים אחרים.
כי אם הי' רוצה למלאות שאלתה הלא הי' צריך להבטיח לה תחלה על גוף
בקשתה שזאת העיקר אצלה טרם יתן לה דברים אחרים. ולכן עתה דוקא
פחד ורחב לבבה להפציר בתחנונים, והנה לא הניחה מלעשות כל הפעולות אשר
יסבבו שימלא המבקש את בקשתו כי לפעמים ימלא את בקשתו, ע"י שירבה
דברים ומליצות להראות כי המבוקש ראוי להעשות מצד היושר והצדק, וע"ז
ותדבר לפני המלך בדברי טעם ודעת. ולפעמים ימלאו שאלת השואל מצד
שיעורר בכי ותחנונים וירחמו על השואל, וע"ז ותפול לפני רגליו ותבך ותתחנן
לו להעביר את רעת המן. הנה אסתר בקשה שהמלך ישלח רצים לקחת
את הספרים בחזרה ולבטל את הגזרה, כי אם ימתין עד זמן המוגבל, והמלך
ירצה לשלוח ספרים אחרים חתומים שיוכחו ג"כ עד זמן המוגבל שיהי' כתוב
בהם הפך הספרים הראשונים כמו שעשה המלך אח"כ באמת, יראה מצד
שני דברים (א) כי עד בא הזמן המוגבל שיפתחו הספרים ויראו שבטל את
הגזרה בתוך כך יעברו על היהודים צרות רבות, וכל אותו הזמן יתעוללו

במו

וַתִּתְחַנֶּן־לוֹ לְהַעֲבִיר אֶת־רָעַת הָמָן הָאֲגָגִי וְאֵת
מַחֲשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים׃ ד וַיּוֹשֶׁט
הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֵת שַׁרְבִט הַזָּהָב וַתָּקָם אֶסְתֵּר
וַתַּעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ ה וַתֹּאמֶר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ
טוֹב וְאִם־מָצָאתִי חֵן לְפָנָיו וְכָשֵׁר הַדָּבָר לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ וְטוֹבָה אֲנִי בְּעֵינָיו יִכָּתֵב לְהָשִׁיב אֶת־

הספרים

פירוש

כמו תוניהם באשר כבר נתפרסם כי נמכרו להשמיד . ועז"א להעביר את רעת המן, הוא הרע שהוא בהוה עתה. (ג) כי גם בבא הזמן הלא בהספרים שלח המן הרבה להבאיש ריח היהודים וגם בבוא ספרים אחרים. לא יאמינו לקול האות האחרון רק לקול האות הראשון, ועז"א ואת מחשבתו אשר חשב גם כללה בדבריה שני טענות לעומת שידעה כי חק מלכי פרס, שכתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב. עז"א פיה פתחה בחכמה. שאין להמלך לשים לבו על זאת אם מצד המלך, אם מצד השרים, אם שהמלך בעצמו אין לו לחוש שעובר על דת המלוכה להשיב פקודתו, אחר שבאמת לא מאתו יצאו הדברים האלה, והמלך יודע האמת כי לא חשב כזאת על עם ה', רק זאת היתה מחשבת המן לא מחשבת המלך, ואם מצד השרים שאין להמלך להתירא שימרדו בו בני מלכותו אם יראו שמשנה דת המדינה להשיב את פקודת המלך, ע"ז טענה הלא הספרים עדיין חתומים ולא נפתחו, כמו שבארתי למעלה שהיו ספרים החתומים שלא נפתחו, ובהם הי' כתוב מחשבת המן בפרטות להשמיד את כל היהודים, אבל בפתשגן שהי' גלוי לכל העמים לא נכתב תוכן מחשבתו רק שיהיו עתידים ולא נתבאר על מה ולמה, ולכן יעצה שישיב רק הספרים שבהם כתוב מחשבת המן שהם הספרים החתומים, שמצד הספרים האלה אין לו להתירא אחר שהם רק מחשבת המן, שנשארו במחשבה ולא נתפרסמו עדיין לשום אדם,
ואם ישיבם וישלח אחרים תמורתם לא יודע לאיש כי השיב פקודתו:
ד וויושט, הוא רשות שתקום ותדבר דבריה בפרטות:

השאלות

ה הכפל בדברי אסתר מבואר, מלוא מחשבת המן מיותר:

ה אם על המלך טוב, ר"ל כי הממלא בקשת חבירו, יהיה או מפני המבקש או מפני המבוקש, וכל אחד יהיה בא' מב' פנים, אם מפני שהמבקש או המבוקש מצא חן בעיניו, או מפני שמקוה להשיג איזה תועלת או הנאה מן המבקש בשימלא שאלתו, או מן המבוקש עצמו בשיעשהו, ותחלה אמרה אם רצה למלאות שאלתה מצד שהוא או המבוקש עצמו מצאו חן בעיניו, וז"ש אם על המלך טוב הוא שהמבוקש טוב ויפה בעיניו ואם מצאתי חן לפניו הוא שהמבקש נושא חן, הוסיפה אופן

הספרים מחשבת המן בן המדתא האגגי אשר כתב לאבד את היהודים אשר בכל מדינות המלך: ו כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי: ס ז ויאמר המלך אחשורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית המן נתתי לאסתר ואתו תלו על העץ על אשר שלח

ידו

פירוש

השני אם רוצה למלאות שאלתה מצד שישיג הנאה ותועלת מן המבקש או המבוקש, ועז"א וכשר הדבר לפני המלך היינו שישיג תועלת מן הדבר בעצמו כי היושב על כסא עמים ימצא תועלת בשיעשה צדק ויושר, וטובה אני בעיניו הוא שמוצא תועלת ממנו, ובזה ימלא שאלתי מצדי לבל אמות ברעותי צרת עמי, ובונה בזה שצריך הוא למלאות שאלתה מצד ארבעת הפנים האלה יחד שכולם כאן נמצאו וכאן היו. יכתב להשיב עתה פרטה עצתה הנ"ל בפרטות שישלח המלך רצים לקחת את הספרים החתומים שבהם כתוב מחשבת המן בחזרה, כי השרים אין יודעים עדיין מה כתוב בהן, ולא יהיו בזה בזיון אל המלך:

ז כי איככה נתנה טעם על שא"א לכתוב ספרים אחרים חתומים שיונחו ג"כ ביד השרים עד בוא מועד, ויהיו כתוב בהן הפך הראשונים, כי בזה יש שני ריעותות, (א) כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי תיכף עד שיגיע הזמן המוגבל, כי בתוך הזמן הזה היו נכונים למשסה ולחרפות: (ב) עקר הדבר כי בהגיע הזמן לא ישמעו לקול הספרים האחרונים ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי, והם ממש הדברים שדברה בפסוק ג':

השאלות

ו הכפל מבואר,

ז ח הנה בית המן, ואתם כתבו. הנה המלך לא הסכים לעצתה להשיב את הספרים החתומים בחזרה, כי כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב, אולם יעץ להם עצה נכונה בהשכל ודעת, שישארו הספרי' הראשוני' ביד השרים. ובכל זאת יבטח לבם מכל נזק. והנה היה בענין זה שני עצות, (א) כי בכתבים הראשונים היה כתוב להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, ובזה יש לבאר מלת היהודים לנושא המאמר להשמיד להרג ולאבד את כל, ומי יהיה המשמיד, היהודים, הם

השאלות

ז תשובת המלך הנה בית המן וכו' אין לו טעם ולא בזה ינית לבה הדואג מאבדן עמה:

ח בעצה הזאת נבוכו כל המפרשים ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם, אחר בכתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב, איך אמר כתבו כטוב בעיניכם, איך ישיבו את הספרים הראשונים. הלא אין להשיב ואם לא ישיבו, הלא כפסע בינם ובין המות:

יהיו

יָדוֹ בַּיְּהוּדִים׃ ח וְאַתֶּם כִּתְבוּ עַל־הַיְּהוּדִים כַּטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְחִתְמוּ בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ כִּי־כְתָב אֲשֶׁר־נִכְתָּב בְּשֵׁם־הַמֶּלֶךְ׃

יתיר י' ונחתום

פירוש

יהיו המשמידים, ובזה חסר הפעול, כי לא פירש באגרת הראשונים את מי ישמידו, וזאת יבארו האגרת האחרונות, שהוסיף בהם מלת עם ומדינה הצרים אותם להשמיד להרג את כל חיל עם ומדינה הצרים, ומי ישמיד, היהודים, היינו היהודים ישמידו את כל חיל עם ומדינה, ומעתה האגרות האחרונות לא ישיבו ויבטלו את הראשונות רק יבארו אותם, וכל שהכתב השני איננו מגרע מן הראשון רק מוסיף בו דברים לבארו אין זה נקרא שמשיב דברי המלך, וזאת כונה אסתר בשאלת המלך, ועז"א ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם ר"ל על מות היהודים, תוכלו לכתוב הבאור כטוב בעיניכם, לבארו שהיהודים יהיו המשמידים לא הנשמדים:

(זאת שנית) כי הנה שזה רק באור רחוק, ובפרט אחר שהאגרות הראשונות נכתבו בכמה לשונות הלא ימצאו הרבה לשונות שלא יסבלו הבאור הזה, ומ"מ הטיב עצתו להסיר כל החששות, כי זאת מבואר שאם יאמר האומר ראובן יתן מעות לשמעון ראובן לא יתן מעות לשמעון, ראובן יכה את שמעון ראובן לא יכה את שמעון, הם משפטים סותרים אחד את חבירו, אבל אם יאמר ראובן יתן מעות לשמעון ושמעון יתן מעות לראובן, ראובן יכה את שמעון ושמעון יכה את ראובן, אין זה בגדר הסתירה, כי שניהם יוכלו להתקיים, וכן אם היה אחשורוש חוזר וכתב שהעמים לא ישמידו את היהודים היו האגרות האחרונים סותרים את הראשונות, אבל אחר שכתב שנית שהיהודים ישמידו את הצרים אותם. אין זה סתירה כי שניהם יוכלו להתקיים שנתן לשני הכתות רשות להלחם זה בזה, אולם הלא בזה עדיין היהודים בסכנה, דאחר שיש גם לצורריהם רשות להרג בם, ומי יודע מי מהם תגבר ידו, ע"ז הקדים לאמר הנה בית המן נתתי לאסתר וכו', ר"ל, הנה בזאת האגרות האחרונות יש שני השבות, (א) מן העמים שקבלו הכתב הפתשגן הגלוי להיות עתידים ליום הזה, ושמעו קול השמועה בעל פה. כי הגזרה היא על היהודים, ואף שיגיעו אגרות להפך הלא ילחמו עם היהודים וירעו להם, אך זה תקן בקל דאחר שהפתשגן הגלוי לכל העמים לא נכתב בו רק להיות עתידים ליום הזה ולא נכתב. לא מי יהיה עתיד, ולא על מה יהיו עתידים. ועתה בפתשגן השני נכתב בבאור, (א) מי יהיו עתידים, להיות היהודים עתידים, (ב) על מה יהיו עתידים, להנקם מאויביהם, ממילא הפתשגן השני הוא רק באור להראשון, ואין להם להרים ידם ורגלם לעשות רע ליהודים, כי גם הפקידה הראשונה מפורשת ע"י השניה, שאדרבה היהודים ינקמו מאויביהם, ובזה תקן חששות אסתר שיראה שעד שיגיע יום המוגבל יעשו רע על יהודים, כמ"ש איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי, והחשש השני שיש להם ליראה מן הסכנה שיעבור עליהם בהגיע היום המוגבל שאז יפתחו האגרות

הראשונות

ונחתום בטבעת המלך אין להשיב׃ ט ויקראו
ספרי־המלך בעת־ההיא בחדש השלישי
הוא־חדש סיון בשלושה ועשרים בו ויכתב
ככל־אשר־צוה מרדכי אל־היהודים ואל
האחשדרפנים והפחות ושרי המדינות אשר
מהדו ועד־כוש שבע ועשרים ומאה מדינה
מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשנו ואל־
היהודים ככתבם וכלשונם׃ י ויכתב בשם

המלך

פירוש

הראשונות והאחרונות החתומים, ויראו מבואר בהאגרת הראשונות שניתן דת לאבד היהודים, ואף שבהאחרונות נכתב שרשות גם ליהודים להנקם מאויביהם הלא יש חשש אם מצד הצוררים, שיגבר ידם על היהודים, אם מצד השרים פן יעזרו להצוררים, אחר שרשות בידם לעשות כאחד משני האגרות, ע"ז הקדים לאמר, הנה מה שבית המן נתתי לאסתר ומה שתלו אותו על העץ היה מפני ששלח ידו ביהודים וזה דבר הידוע ומפורסם, כי מטעם זה נתתי ביתו לאסתר על שמרד בה במה שרצה לאבד עמה ומולדתה, וממילא כבר ידעו השרים, כי האגרות הראשונות נכתבו נגד רצון המלך. ובודאי בבוא יום המוגבל ויפתחו שני האגרות יסתירו את האגרת הראשונות מפני האחרונות כי יראו לנפשם בל יגיע להם כמו שהגיע להמן, ובודאי יעזרו אל היהודים והעמים לא ידעו כלל מה היה כתוב באגרות הראשונות, כי השרים יסתירו אותם, ובזה אין שום חשש וסכנה :

ט ויקראו פי' מהרא"ה שהמתין עד כ"ג סיון מפני שרצה שהרצים בעצמם שהובילו אגרות המן יובילו גם אגרות האלה ובזה יאמינו דבריהם, והם לא שבו עד כ"ג סיון. וטעם נכון הוא. והנה מרדכי הוסיף לכתוב גם אל היהודים, ובזה נתן תוקף אל האגרות האחרונות כי השרים אשר הגיעו אליהם שני הספרים, ממילא נתן להם רשות לעשות כמו שירצו, כי שני הפקודות נשארו בתקפם, אבל אחר שהגיעו הספרים האחרונים אל אנשים אשר לא הגיעו אליהם הספרים הראשונים, גלה דעתו שלא נתן ברירה לעשות כמו שירצו, כי האנשים שלא השיגו הספרים הראשונים, אין בידם רק הפקידה השנית ובזה ממילא הפקידה השנית קיימת ומבטלת הראשונה :

השאלות

ט למה המתין עד כ"ג סיון,

י' והנה שלחם בסוסים, או מפני שהיו עיפים מן הדרך, או מפני

השאלות

יוד למה שלח רצים בסוסים, והמן שלח רגלי,

כי

הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרֹשׁ וַיַּחְתֹּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ
וַיִּשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים בַּסּוּסִים רֹכְבֵי
הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתְּרָנִים בְּנֵי הָרַמָּכִים׃ יא אֲשֶׁר
נָתַן הַמֶּלֶךְ לַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־עִיר־וָעִיר
לְהִקָּהֵל וְלַעֲמֹד עַל־נַפְשָׁם לְהַשְׁמִיד לַהֲרֹג
וּלְאַבֵּד אֶת־כָּל־חֵיל עַם וּמְדִינָה הַצָּרִים אֹתָם
טַף וְנָשִׁים וּשְׁלָלָם לָבוֹז׃ יב בְּיוֹם אֶחָד בְּכָל־
מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר
לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים־עָשָׂר הוּא־חֹדֶשׁ אֲדָר׃ יג פַּתְשֶׁגֶן

פירוש

כי בתוך כך היו היהודים בצרה גדולה ומהר לעזרתם מצר ומציר :

השאלות

יא המן אמר להשמיד ביום אחד ושללם לבוז, משמע הבזה תהי' אח"כ, ומרדכי אמר ושללם לבוז וביום אחד שגם הבזה תהי' בו ביום :

יא והנה מה שהמן אמר בפקודתו להשמיד להרג ביום אחד ושללם לבוז, ומרדכי אמר ושללם לבוז ביום אחד, כי באמת מרדכי רצה שהיהודי' לא יקחו מן השלל, כי לא לתפארת יהיו להם שיתראה כאלו עקר מגמתם היה לשלול שלל ולבוז בו, אבל אחר שהאגרות האחרונות נכתבו באופן שיהיו באור והוספה אל מה שחסר בהראשונות, בהכרח לא יכלו לגרוע דבר ממה שכתוב בהראשונות רק להוסיף עליהם, כי כתב המלך אין להשיב. וע"כ הוכרח לכתוב באגרותיו ושללם לבוז בל יתן מגרעת בפקודת המלך, התחכם בזה ששנה לכתוב שהשמדה והבזה תהיה ביום אחד, וזאת ידע שאחר שלא נתן להם רשות לשלול רק ביום יום י"ג שהוא יום המיוחד אל הנקמה בשונאיהם, בודאי לא יעזבו ישראל את העקר לעשות נקמה באויבי ה' בשביל השלל. ובזה יבינו שהוזהרו מקחת מן השלל מאומה אבל המן אם היה פוקד שהשלל יהי' רק ביום אחד ידע שיפנו כולם אל השלל ולא ישמידו, ולכן צוה שביום י"ג לא יבוזו רק יהרגו והשלל יהיה אח"כ :

השאלות

יב מרדכי אמר בכל מדינות, והמן לא הזכיר זה :

יב וגם מרדכי הודיע שההשמדה והבזה תהיה בכללות מדינות המלך, והמן העלים זה, כי חשש פן בהודע להשרים שהוא גזרה כוללית תחום עינם מלאבד אומה שלימה, ולכן רצה שכ"א יסבור שרק במדינתו היא הגזרה. ומרדכי רצה בהפך שידעו כי נהפך הפור ליהודים לששון ושמחה בכל המדינות :

יג פתשגן כבר יבואר למעלה :

הַכְּתָב לְהִנָּתֵן דָּת בְּכָל־מְדִינָה וּמְדִינָה גָּלוּי
לְכָל־הָעַמִּים וְלִהְיוֹת הַיְּהוּדִיִּים עֲתוֹדִים לַיּוֹם
הַזֶּה לְהִנָּקֵם מֵאֹיְבֵיהֶם׃ יד הָרָצִים רֹכְבֵי הָרֶכֶשׁ
הָאֲחַשְׁתְּרָנִים יָצְאוּ מְבֹהָלִים וּדְחוּפִים בִּדְבַר
הַמֶּלֶךְ וְהַדָּת נִתְּנָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה׃ טו וּמָרְדֳּכַי
יָצָא ׀ מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת
וָחוּר וַעֲטֶרֶת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן
וְהָעִיר שׁוּשָׁן צָהֲלָה וְשָׂמֵחָה׃ טז לַיְּהוּדִים הָיְתָה
אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשֹׂן וִיקָר׃ יז וּבְכָל־מְדִינָה
וּמְדִינָה וּבְכָל־עִיר וָעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר־
הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מַגִּיעַ שִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן לַיְּהוּדִים
מִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים

יתיר י׳ עתידים קרי

כי

פירוש

יד הרצים רוכבי הרכש האחשתרנים יצאו מבוהלים, כי לא ידעו מדוע נשלחים פעם שנית, וגם מרדכי התחכם שלא לתת הדת בשושן עד לאת הרצים מאותו הטעם שחשש גם המן פן בהודע זאת לאויבי היהודים יעמידו מליצים אצל המלך לשנות את הדת:

השאלות

יד למה הוסיף פה מבוהלים,

טו וספר שמרדכי יצא להודיע לדקת מרדכי שלא קבל על עצמו שום גדולה עד שנכון לבו בטוח שהיתה אורה ותשועה לאחיו המוללים וזאז יצא בלבוש מלכות לא קודם, וספר שהעיר שושן שמחה, לקיים דברי החכם ברבות לדיקים ישמח עם, שגם הגוים כולם שמחו ברבות מרדכי הלדיק:

השאלות

טו והעיר שושן מבמע הון היהודים,

טז וביחוד ליהודים היתה שמחה כפולה וששון בגלוי וכבוד גדול:

יז ואמר פה ובבל עיר ועיר, כי פתשגן הכתב היו מבואר על מה יהיו עתידים. משא״כ אצל המן לא נודע מהו. רק מפי השמועה ולא נודע בערים הפרטיים כנ״ל,

השאלות

יז אצל המן לא כתיב בכל עיר ועיר ופה הוסיף בכל עיר ועיר,

ובשנים

כִּֽי־נָפַ֥ל פַּֽחַד־הַיְּהוּדִ֖ים עֲלֵיהֶֽם׃ ט א וּבִשְׁנֵים
עָשָׂר חֹדֶשׁ הוּא־חֹדֶשׁ אֲדָר בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר
יוֹם בּוֹ אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהֵעָשׂוֹת
בַּיּוֹם אֲשֶׁר שִׂבְּרוּ אֹיְבֵי הַיְּהוּדִים לִשְׁלוֹט בָּהֶם
וְנַהֲפוֹךְ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְּהוּדִים הֵמָּה
בְּשֹׂנְאֵיהֶם׃ ב נִקְהֲלוּ הַיְּהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל־
מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לִשְׁלֹחַ יָד בִּמְבַקְשֵׁי

רעתם

השאלות

א מלת המה מיותר ,

פירוש

א ובשנים , עד עתה ספר איך ניצלו ישראל מן הרעה עד בוא זמן המוגבל שלולא האגרות האחרונות היו נתונים למשסה וע"י האגרות האחרונות נפל פחדם על כל העמים , כי עד בוא יום המוגבל לא היה שום פקידה מתנגדת אליהם , כי פתשגן הגלוי שנכתב ע"י המן לא נזכר בו שום דבר , ופתשגן הגלוי של מרדכי נזכר בבאור שיד היהודים רמה , ועתה מספר איך היו הענינים בעת הגיע תור המוגבל שאז נפתחו שני ספרים החתומים , ועז"א אשר הגיע דבר המלך ודתו להעשות , שאז נגלה גם הדת שהוא הכתוב בספרים החתומים , וזאת שנית שהיו הזמן להעשות שלא היו אפשר להיות באותו היום בשב ואל תעשה , שיתפשרו שני הצדדים ולא יהרגו לא זה בזה ולא זה בזה , כי דבר המלך הי' מוכרח להעשות ללחום ולהלחם : אבל כבר נמה מזל אותו יום לתשועת ישראל ונראה בו ההשגחה מפלאת הדבקה בעם קדושו , כי ע"פ המזל היה כוכב ישראל אז בתכלית השפלות, ונגד זה כוכב עמלק בתכלית המעלה , ולכן בחר המן באותו יום , ועז"א ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם שהיום היה גורם אשר שבר לתפוש ממשלה על ישראל ועתה הראה ה' מה יד ההשגחה עושה , כי לא לבד שלא התגברו הצוררים עליהם , הפך הדבר מהפך אל הפך שירדו הצוררים מתכלית גדולתם אל עמקי בור , וישראל עלו משאול תחתית אל רום ההצלחה , וזה נס האחד הכולל שעז"א ונהפוך הוא שנתהפך הדבר מהפך אל הפך , והנס הב' , שלא היו הדבר בדרך הטבע , שכבר יקרה שמי שמזלו בתכלית השפלות יתגבר אם יעזרהו וישתתף עמו א"ש שמזלו מצליח ושהצלחת שותפו מכריע רוע מזלו לטוב ע"י שהוא משותף עמו , אבל פה לא הי' זה רק אשר ישלטו היהודים המה בעצמם בלי שום עזר וסיוע :

השאלות

ב אמר יל"ד בפסוקים אלה תמצא בפסוק ע"ז:

ב נקהלו , פה דבר איך היו הענינים בהערים הגדולות הבצורות ששם נמצאו

רָעָתָם וְאִישׁ לֹא־עָמַד בִּפְנֵיהֶם כִּי־נָפַל פַּחְדָּם
עַל־כָּל־הָעַמִּים׃ ג וְכָל־שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת
וְהָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים וְהַפַּחוֹת וְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר
לַמֶּלֶךְ מְנַשְּׂאִים אֶת־הַיְּהוּדִים כִּי־נָפַל פַּחַד־
מָרְדֳּכַי עֲלֵיהֶם׃ ד כִּי־גָדוֹל מָרְדֳּכַי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ
וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל־הַמְּדִינוֹת כִּי־הָאִישׁ מָרְדֳּכַי

הולך

פירוש

כמלאו השרים, והסגנים וחיל צבא המלך, והם היו למגן בעדם ועוזרים בפועל באופן שצורריהם התיראו מקרוב אליהם או לעמוד כנגדם, כי נעזרו משרי המלך וחיל הצבא, וז"ש שנקהלו בעריהם שהם הערים הגדולות אשר במדינות המלך אבל איש לא עמד בפניהם, והנה היה הבדל בין העמים ובין השרים כי העמים שלא ידעו מן הספרים החתומים לא נודע להם כלל אם יש רשות מן המלך לחוס ביהודים ולהרגם ג"כ, ושגם האגרות הראשונות לא נבטלו והם פחדו מן היהודים בעצמם אחר שידם רמה מצד פקודת המלך, אבל:

השאלות

ג מדוע אצל העמים אומר שנפל פחד היהודים עליהם, ואצל השרים אומר שנפל פחד מרדכי עליהם:

ג וכל שרי המדינות שהם ידעו מן הספרים החתומים, והם לא פחדו מן היהודים כלל כי ידעו שגם הם נתונים להרוג ויכולים לשלוח יד בם מצד הפקידה הראשונה, היו יכולים לעמוד לעזרת צוררי היהודים ולאחוז הספרים הראשונים, או עכ"פ לעמוד מנגד ולא לעזור לשום אחד מן הכתות אבל הם לא כן עשו רק היו מנשאים את היהודים לעזרם נגד צורריהם והעלימו האגרות הראשונות, וזה לא היה מפחד היהודים, רק כי נפל פחד מרדכי עליהם, ויראו שמרדכי ינקום בם:

השאלות

ד מהו כי האיש מרדכי הולך וגדול:

ד כי גדול יש שרים המיוחדים להנהגת בית המלך ויש המיוחדים להנהגת המדינה, ויש המיוחדים ללחום עם אויבי המלך מבחוץ ולכבוש מדינות והשרים האלה אם מצליחים הם הולכים וגדולים תמיד כל עוד שירבו לכבוש מדינות ולעשות חיל, אומר כי מרדכי היה כולל שלשה המשרות האלה, (א) כי היה גדול בבית המלך עצמו ורב ביתו, (ב) ושמעו הולך בכל המדינות. כי היה משנה למלך להנהיג המדינות, (ג) כי האיש מרדכי הולך וגדול ע"י שהכניע מדינות רבות תחת מלכות אחשורוש כמ"ש בסי' יו"ד פסוק א':

ויכו

הוֹלֵךְ וְגָדוֹל׃ ה וַיַּכּוּ הַיְּהוּדִים בְּכָל־אֹיְבֵיהֶם
מַכַּת־חֶרֶב וְהֶרֶג וְאַבְדָן וַיַּעֲשׂוּ בְשֹׂנְאֵיהֶם
כִּרְצוֹנָם׃ ו וּבְשׁוּשַׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים
וְאַבֵּד חֲמֵשׁ מֵאוֹת

אִישׁ׃ ז וְאֵת
פַּרְשַׁנְדָּתָא וְאֵת
דַּלְפוֹן וְאֵת
אַסְפָּתָא׃ ח וְאֵת
פּוֹרָתָא וְאֵת
אֲדַלְיָא וְאֵת
אֲרִידָתָא׃ ט וְאֵת
פַּרְמַשְׁתָּא וְאֵת
אֲרִיסַי וְאֵת
אֲרִידַי וְאֵת
וַיְזָתָא׃ י עֲשֶׂרֶת

בְּנֵי הָמָן בֶּן־הַמְּדָתָא צֹרֵר הַיְּהוּדִים הָרָגוּ

ת' זעירא ש' זעירא ו' רבת ז' זעירא ובבזה

השאלות

ה מה ההבדל בין אויביהם לשונאיהם ועיין לקמן סט"ז:

פירוש

ה ויכו, הנה ודאי לא היה הרשות נתונה ליהודים להרוג את כל מי שירצו, כי לא היה כתוב בהספרים רק להנקם מצורריהם, ואחר כי עתה איש לא עמד בפניהם בהכרכים הגדולים, לא היו הורגים רק האויבים שאיבתם אל היהודים היה מפורסם שהיו מגזימים להרע להם, אבל לא את השונאים (כי ההבדל בין אויב ושונא שהאויב איבתו גלויה, והשונא אין שנאתו גלויה) רק ויעשו בשונאיהם כרצונם, שהיו יכולים לגנות אותם ולהשפילם׃

וּבַבִּזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם׃ יא בַּיּוֹם הַהוּא בָּא
מִסְפַּר הַהֲרוּגִים בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃
יב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בְּשׁוּשַׁן
הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבֵּד חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ
וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־הָמָן בִּשְׁאָר מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ
מֶה עָשׂוּ וּמַה־שְּׁאֵלָתֵךְ וְיִנָּתֵן לָךְ וּמַה־בַּקָּשָׁתֵךְ
עוֹד וְתֵעָשׂ׃ יג וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ

טוב

פירוש

יא ביום ההוא, אחר שלא היה להם רשות להרג רק את אויביהם אשר היה איבתם גלוי להרע עמהם, ככ"ל, ממילא לפי רוב ההרוגים שהרגו נודע כי רבו צורריהם הקמים עליהם, וע"כ הביאו תיכף מספר ההרוגים לפני המלך, להראות, ראה איך רבו הצוררים הקמים נגדם עד שגם שאחר פקודת המלך מ"מ נמצא עדיין חמש מאות איש שהרימו ראש נגד ישראל ונהרגו,

יב ויאמר המלך, מזה ראה אחשורוש איך רבו צוררי היהודים ואיך צריך הוא להרבות השתדלות להצילם, וז"ש אל אסתר אם בשושן הבירה, שהיא עיר המלוכה ואימת המלכות עליהם מ"מ רבו צוררי היהודים כ"כ עד שהרגו ת"ק איש, מי יודע בשאר מדינות המלך מה עשו ואם גם שם הצליחו נגד הצוררים הרבים האלה, כי שם בודאי קמו עליהם ביותר שאת אחר שאין פחד המלך עליהם, ומה שאלתך לעשות עוד להצלת היהודים להצילם מן הסכנה המרחפת על ראשם וינתן לך:

השאלות

יב אם המלך התרעם על שהרגו מספר ההרוגים, מדוע אמר לאסתר שתבקש עוד, שלכאורה תאכל תרב, וגם גרמו זאת ליתן רשות ליהודים להרג באנשי מדינתו שכלות מבוארת ולא נשמע כזאת:

יג ותאמר אסתר עפ"ז מצאה אסתר מקום לבקש מהמלך, והיה עצתה שיהרגו בשושן גם מחר, כי בזה תפול אימה ופחד על צוררי היהודים, אם יראו שעדיין יד המלך נטויה עליהם, אמנם לפי דעתי היה בקשתה על שושן העיר לא שושן הבירה, כי שושן נחלקות לשני חלקים, מקום הבירה שבם ישב המלך והשרים, והיא היתה נקראת שושן הבירה, והעיר בפ"ע היתה נקראת שושן סתם, וביום י"ג הרגו בשושן הבירה, ובקשה אסתר שיתן רשות להרג ביום י"ד האויבים

השאלות

יג ואיך מלאה אסתר את לבבה אחרי ההריגה תלונות המלך לבקש לעשות גם יום מחר יום הרג רב: מדוע בכל המגלה קראה שושן הבירה ופה בספור מה שהרגו ביום ט"ו קראה שושן סתם:

שנשארו

טוב ינתן גם־מחר ליהודים אשר בשושן
לעשות כדת היום ואת עשרת בני־המן יתלו
על־העץ: יד ויאמר המלך להעשות כן ותנתן
דת בשושן ואת עשרת בני־המן תלו:
טו ויקהלו היהודיים אשר־בשושן גם ביום
ארבעה עשר לחדש אדר ויהרגו בשושן
שלש מאות איש ובבזה לא שלחו את־ידם:
טז ושאר היהודים אשר במדינות המלך
נקהלו ועמד על־נפשם ונוח מאיביהם והרוג
בשנאיהם חמשה ושבעים אלף ובבזה לא
שלחו את־ידם: יז ביום־שלשה עשר לחדש
אדר ונוח בארבעה עשר בו ועשה אתו יום

יתיר י' משתה

פירוש

שנשארו בשושן העיר, גם לתלות עשרת בני המן להפיל אימה ופחד, כדי שלא יוסיפו להזיד על ישראל:

השאלות

טז פסוק זה כולו מיותר אחר שכבר הזכיר בפסוק ב' ג' ה', איך הרגו היהודים ואבדו צורריהם, גם סותר לפסוק ב' שם אומר כי איש לא עמד בפניהם, ופה אמר שנקהלו ועמוד על נפשם משמע שלחמו, מדוע פה אמר ונוח מאויביהם והרוג בשונאיהם, ולמעלה פ"ה אמר ויכו אויביהם ויעשו בשונאיהם כרצונם:

טז והנה בפסוק ג' דבר מן הערים המוקפים חומה, שהם היה מושב השרים ושם עמדו חיל המלך והיו למגן בעד היהודים, ושם איש לא עמד בפניהם, ולא הצטרכו לעמוד על נפשם ולהלחם, אבל פה מספר איך היו ענינם בהפרזים כי בערים הפרזות הקטנים ובהכפרים שהם לא היו השרים אשר נשאו את היהודים ולא חיל המלך, ושם באמת הרימו אויביהם יד להלחם בם, ולכן ספר כי שאר היהודים אשר במדינות המלך שהם אותם שאינם יושבים בערים המוקפים נקהלו ועמוד על נפשם ולחמו בחרבם וכלי מלחמה עד שנחו מאויביהם, ותגבר ידם עליהם, וע"כ ספר כי הם הרגו בשונאיהם כי הם כללו ההריגה לכל זרע עמלק אחר שנלכה המלחמה, משא"כ בהמוקפים

ספר

מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה׃ יח וְהַיְּהוּדִיים אֲשֶׁר־בְּשׁוּשָׁן
נִקְהֲלוּ בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר בּוֹ וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ
וְנוֹחַ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ וְעָשֹׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֶּה
וְשִׂמְחָה׃ יט עַל־כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרוֹזִים הַיֹּשְׁבִים
בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר
לְחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלֹחַ
מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ׃ כ וַיִּכְתֹּב מָרְדֳּכַי אֶת־

יתיר י׳ ו׳ יתיר — הדברים

פירוש

ספר שעשו בשונאיהם כרצונם ולא הרגים, אחר שלא היה מלחמה ביניהם:

יט על כן היהודים הפרזים מבואר כי בשנה הראשונה לא קבלו עליהם לעשות משתה ושמחה רק הפרזים, לא המוקפים, והטעם בזה כי הספרים החתומים שנשלחו מאת המן להשמיד את היהודים לא נתפרסמו כי השרים העלימו אותם כנ״ל, ולא נודע לאיש כלל, כי הי׳ רשות גם לאויבי היהודים, להרג ביהודים וחשבו היהודים האת משתי אלה, או שהקול הראשון שנשמע שנתן דת להשמיד היהודים היה שקר לגמרי, ולא יצאו כלל מן המלך רק מהמן, או שהיה אמת, רק שהמלך השיב את הדת הראשון ובטלו לגמרי ונתן דת אחר, עכ״פ לא הי׳ נס מיוחד ביום י״ד אדר, אחר שמצד פקודת המלך ישלטו המה בשונאיהם, וגם לא היו בהסכנה מצד שהעמים בעצמם יפרצו בם פרץ, אחר שבערים המוקפים עמדו חיל המלך לעזרתם וע״כ לא עשו אותם לימי משתה, רק היהודים הפרזים שהם היו בסכנה מצד שפרצו אויביהם להלחם בם וחיל המלך לא הי׳ שם והיו בסכנה, ע״כ רק הפרזים קבלו אותם לימי משתה ושמחה, וע״כ קבלו עליהם לעשותם גם יו״ט, כי באמת כלל ישראל אסור להם לקבל עליהם ימים טובים חדשים ולאסרם בעשיית מלאכה שעוברים על בל תוסיף, אבל אחר שרק הפרזים קבלוהו נדונים כיחידים, שיכולים לקבל יו״ט על עצמם:

כ ויכתוב אחר שראה מרדכי שהמוקפים לא קבלו עליהם ימי הפורים יען שלא ידעו תקפו של הנס שגם הם היו באמת באותו היום בסכנה, כי פקודת המן עדיין לא נתבטלה והיתה עדיין בתקפה רק שהיה הנס שנפל פחד מרדכי על השרים והעלימו את האגרות הראשונות לכן הוכרח לכתוב אליהם

השאלות

יט בפסוק הזה נראה שרק הפרזים קבלו עליהם לעשות משתה ושמחה ולא המוקפים ולמה, ולמה האלה לא קבלו עליהם רק יום י״ד ומרדכי צוה שיעשו י״ד וט״ו, הם קבלו עליהם יו״ט ומרדכי לא גזר שיעשו יו״ט:

השאלות

כ מהו ויכתוב את הדברים, מה היו הדברים:

הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל־כָּל־הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַקְּרוֹבִים וְהָרְחוֹקִים׃
כא לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם־חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה׃

כימים

פירוש

אליהם כל הדברים בארוכה, והם הדברים שיבוארו בפסוק כ"ד כ"ה, וספר להם שהאגרות הראשונות לא נתבטלו, וגם הם היו בסכנה והודיע הדברים האלה אל כל היהודים:

השאלות

כא ולמה צוה לעשות יום י"ד וט"ו, וביחוד זה נפלא מאד, וכי מפני שבשושן לא נחו עד יום ט"ו, צוה שבכל הערים המוקפות חומה יעשה פורים בט"ו, ומה טעם יש בזה מה לכן ולשושן, ואם עשה זה לכבוד עיר המלוכה הי' לו לתקן שיהי' פורים בט"ו, וגם לא נודע מה כבוד יהי' בזה לשושן:

כא לקיים ∙ וע"פ המבואר למעלה ראה מרדכי לחלק בין הפרזים להמוקפים, שהפרזים יעשו בי"ד והמוקפים בט"ו, ויש בזה טעם נכון, כי הגזרה של המן שהיה להשמיד ולאבד את כל היהודים ביום אחד, בודאי לא היתה מוגבלת לאמר שאין להם רשות להרג רק ביום י"ג, ואם יותרו יהודים אשר לא יהרגו ביום י"ג יהיו לפלטה, כי מחשבת המן היה להכחידם מגוי עד שלא יזכר שם ישראל עוד, ובודאי הי' הכונה שביום י"ג יתחילו להשמידם בכל מדינות המלך, וכ"ש אם יתראה אח"כ יהודי אשר נסתר ביום י"ג יהרגוהו גם אח"כ, וכן אם עיר אחת ישגבו בה היהודים ביום י"ג ולא יוכלו להאבידם בו ביום והי' הפקודה שיהרגום אח"כ. עפ"ז אחר שבאו האגרות האחרונות אשר כתוב בם שיש רשות לישראל להרג את צורריהם ביום י"ג, והרשות הזה הי' נגבל רק על יום י"ג, כי לא הי' הפקידה שישמידו את כולם, והראי' שבלא אסתר ברצותה שהיהודי' אשר בשושן יהרגו גם ביום י"ד, והוצרך המלך ליתן ע"ז דת חדש כמ"ש ותנתן דת בשושן, כי הדת הראשון לא הי' רק על יום אחד, וממילא כשהגיע יום י"ד היו היהודים בסכנה גדולה כי אחר שהפקידה הראשונה של המן לא נבטלה, ובה ניתן הרשות להרג את היהודים גם אחר יום י"ג, ואם היו האויבים קמים עליהם להרגם, לא היו השרים יכולים להם להצילם וליתן להם תוקף ללחום באויביהם כי התוקף שלהם נשלם ביום י"ד ושמעתה פקודת המלך מצוה רק שאויבי היהודים ישלטו בם, לא המה בשונאיהם ורק אחר שעבר יום י"ד וראו כי השרים העלימו הפקידה הראשונה לגמרי, ואויביהם לא הרימו יד אז נודע עיקר הנס, מעתה אחר שעשו הפורים ביום שנחו מאויביהם הנה כל המוקפים לא נחו עד יום ט"ו. ולכן צוה שיעשו פורים ביום ט"ו, אבל הפרזים ששם לא היו השרים ולא נמצא כלל, והם בעצמם גברה

ידם

כב כַּיָּמִים אֲשֶׁר־נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאֹיְבֵיהֶם
וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה
וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה
וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת
לָאֶבְיֹנִים׃ כג וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֵת אֲשֶׁר־הֵחֵלּוּ
לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־כָּתַב מָרְדֳּכַי אֲלֵיהֶם׃
כד כִּי הָמָן בֶּן־הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי צֹרֵר כָּל־הַיְּהוּדִים
חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים לְאַבְּדָם וְהִפִּל פּוּר הוּא

הגורל

פירוש

ידם על שונאיהם הי' נודע להם שעבר הסכנה מאתם תיכף ביום י"ד, כי אחר שהתגברו בי"ג לא היו מפחדים עוד, ולכן תקן להם הפורים ביום י"ד:

כב כימים אשר נחו, ר"ל כ"א יעשו הפורים ביום שנח מאויביו, הפרזים בי"ד והמוקפים בט"ו, כנ"ל. ועתה מבאר למה צוה לעשות משתה ומשלוח מנות, לומר והחדש אשר נהפך להם, כי שני דברים נהפך להם בחדש הזה א' מיגון לשמחה ב' מאבל ליום טוב, ונגד השמחה יעשו ימי משתה ושמחה, ונגד היו"ט, שעתה לא יכול מרדכי לתקן שיעשו יו"ט, כי אסור לגזור על כלל ישראל יו"ט חדשים, תקן מתנות לאביונים. שזאת לא קבלו הפרזים מעצמם, כי תכלית היו"ט היה לפרוש בו מהבלי העולם לעבודת ה' ותורתו, וצוה נגד זה שיתנו צדקה שהוא ג"כ מצוה:

כג וקבל. עפ"ז מספר כי ישראל קבלו בין מה שהחלו לעשות דהיינו הפרזים קבלו עליהם יום י"ד שהחלו לעשות בעצמם. ובין מה שכתב מרדכי אליהם שהמוקפים יעשו בט"ו שהם לא עשו בעצמם:

השאלות

כג מבמע שקבלו שני דברים מה שהחלו לעשות ומה שכתב מרדכי והלא בניהם היו דבר אחד שיעשו ימי משתה ושמחה:

כד כי המן. עתה ספר מה שכתב מרדכי ומוסב עמ"ש בפסוק כ"ף ויכתוב מרדכי, הודיע להם תוקף הנס ועניננו, (א) בל ידמו שהיה השנאה רק עבור שמרדכי לא השתחוה להמן ולא היתה מגעת לכלל האומה, לז"א כי המן מלד שהוא אגגי מזרע עמלק נטר איבת אבותיו, ומלד זה היה צורר כל היהודים, ורצה להכריתם בכלל, (ב) כי גם המערכה היתה אז מתנגדת אל היהודים ועוזרת לרעתם, כי

השאלות

כד מדוע ספר פה כי המן בן המדתא כו' וזה כבר נודע וידוע, ולמה אמר חשב לאבדם, והפיל פור להומם ולאבדם מוסיף להומם ולמה הזכיר הפור:

הוא

הַגּוֹרָל לְהֻמָּם וּלְאַבְּדָם׃ כה וּבְבֹאָהּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם־הַסֵּפֶר יָשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה אֲשֶׁר־חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים עַל־רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו עַל־הָעֵץ׃ כו עַל־כֵּן קָרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פוּרִים עַל־שֵׁם הַפּוּר עַל־כֵּן עַל־כָּל־דִּבְרֵי הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת וּמָה־רָאוּ עַל־כָּכָה וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם׃ כז קִיְּמוּ וְקִבֵּל* הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל־זַרְעָם וְעַל כָּל־הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת

* וקבלו ק'

עשים

פירוש

הוא לא חשב תחלה רק לאבדם שהוא לאבד צורת האומה ודתה כנ"ל, אבל בעת שהפיל פור יצא הגורל מצד המזל והמערכה של אותו החדש והיום להומם ג"כ ולהכחידם בהרג ואבדון:

השאלות

כה הפס' נתקו על מלת ובבאה שחסר מי באה, ומהו עם הספר שאין לו ביאור:

כה ובבאה. עתה ספר איך מלבד שכבר היה הנס גדול מצד עצמו שהיה נגד המערכה והמזל היה גדול גם ביום ההוא, כי בבואה מוסב על המחשבה שהזכיר בפסוק הקודם עת באה מחשבת המן לפני המלך היינו עת שנודע להמלך מחשבתו כי יעץ רעה, ולא השיב את הספרים הראשונים, רק אמר עם הספר שעם הספר בעצמו ישוב מחשבתו על ראשו, שע"י שהמלך לא יכול להשיב הספר הקודם, רק השאיר הספרים הראשונים וכתב ספרים אחרים, ועי"כ היה מוכרח לתלות את המן למען יראו השרים פן יענשו גם המה, ולא יחושו להספרים הראשונים רק להאחרונים, ועפ"ז נודע להם כי הספרים הראשונים לא נבטלו, וממילא היה הנס בתקפו גם ביום י"ג אדר, כנ"ל:

השאלות

כו ומה הכונה בקריאת השם, וכפל ע"כ על כל דברי האגרת וכו' שאין לו באור:

כו על כן באר שהשם שקראו לימים האלה פורים, היה על שם הפור להיות לזכר לתקפו של נס שהשם פורים מורה עליו שפור המן נהפך לפורנו כי המזל הי' אז נגד ישראל ונהפך בהשגחת ה' המשדד המערכות: על כן מוסב למטה ור"ל ועל כל דברי האגרת הזאת שהודיע להם הכל בפרטות איך הי' הנס בתקפו גם באותו יום כי ע"י האגרת נודע להם מה ראו על ככה וכל הענין בפרטות:

השאלות

כז מהו ולא יעבור, ומהו ככתבם וכזמנם:

כז קימו לכן קימו וקבלו (א) שיהי' קבלת הפורים כולל גם לדורות

הבאים

עֹשִׂים אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם
בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה׃ כח וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים
וְנַעֲשִׂים בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה
מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה
לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא־יָסוּף
מִזַּרְעָם׃ ס כט וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בַת־
אֲבִיחַיִל וּמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי אֶת־כָּל־תֹּקֶף לְקַיֵּם
אֵת אִגֶּרֶת הַפֻּרִים הַזֹּאת הַשֵּׁנִית׃ ל וַיִּשְׁלַח
סְפָרִים אֶל־כָּל־הַיְּהוּדִים אֶל־שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים
וּמֵאָה מְדִינָה מַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ דִּבְרֵי שָׁלוֹם

ואמת

פירוש

הבאים אחריהם ועז"א עליהם ועל זרעם, (ב) ולא יעבור שלא ידמה לשאר גזרות שגזרו חכמים שב"ד אחר הגדול בחכמה ובמנין יכול לבטל דברי ב"ד חברו. אבל בזה התנו שלא יעבור ויתבטל בשום אופן (ג) להיות עושין שני הימים פרזים בי"ד ומוקפים בט"ו, (ד) וככתבם בקריאת המגלה:
כח והימים נזכרים ע"י קריאת המגלה ונעשים ע"י משתה ושמחה ומשלוח מנות בכל דור

כט ותכתוב. המבואר מזה כי אסתר ראתה שהמגלה הזאת תשאר בין הכתובי' ועמד' ע"ז מחלוקת בין החכמי' כי אסור להוסיף על כתבי הקודש. וכמ"ש חז"ל במגלה ששלחה אסתר לחכמים קבעוני לדורות וחכמים לא רצו בתחלה, וכן נפל תלונה על קבלת הימים האלה לחק קבוע. שעוברים על בל תוסיף, ומצד זה הוצרכה אסתר להשתתף עם מרדכי וכתבה בתוקף המלכות אשר בידה לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית, הוא קיום האגרת בעצמו, כי אז שלחה את המגלה כמו שהיא עתה בידינו, מן ויהי בימי אחשורוש עד סופו, וכתבה אל החכמים שיקיימו את אגרת הזאת להיות דינו ככתבי הקדש:

השאלות

כט למה כתבה אסתר שנית ומהו כל תוקף ומה הי' באגרת השנית מה הוסיף בשנית על הראשונה:

ל וישלח ספרים דברי שלום ואמת, שלעומת שעמדה ע"ז מחלוקת כתבה דברים לעשות שלום בין החכמים ולבקש את האמת לפי ההלכה שדבריה נכונים:

השאלות

ל מהו דברי שלום ואמת,

לקיים

וֶאֱמֶת׃ לא לְקַיֵּם אֶת־יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה
בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי
וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל־נַפְשָׁם וְעַל־
זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם׃ לב וּמַאֲמַר
אֶסְתֵּר קִיַּם דִּבְרֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב
בַּסֵּפֶר׃ ס י א וַיָּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אחשרש מַס עַל־
הָאָרֶץ וְאִיֵּי הַיָּם׃ ב וְכָל־מַעֲשֵׂה תָקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ
וּפָרָשַׁת גְּדֻלַּת מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ

אחשורוש קרי

הלא

השאלות

לא מהו דברי הצומות וזעקתם לא נודע מי הם הצומות האלה וביחוד הלא כבר נזכר שקיימו וקבלו ומה הי' צריך עוד בדרוז הזה,

פירוש

לא לקיים ונגד מה שהתלוננו על ימי הפורים שא"א להוסיף מועד מדעתו ולקבעו לחק עולם על ישראל הסיבה שאינו עובר על בל תוסיף רק אם מקבלו מצד דין תורה ורוצה להשוותם בכל עניניו כדין תורה לא אם מקבלו מצד הנדר וכדומה. כמ"ש הרמב"ם הל' ממרים, ולכן אמרה שלא יקבלום מצד דין תורה רק באשר קים עליהם מרדכי ואסתר מצד הנדר לא זולת: והביאו ראיה לזה ממה שקימו וקבלו תחלה הארבעה צומות, שהם מדברי קבלה, כמ"ש צום הרביעי וצום החמישי וצום העשירי (זכרי' ח') והלא גם זה הוה הוספה על דברי תורה, וקבלום עליהם כל ישראל, מבואר שיש רשות להוסיף גזרות כאלה מצד נדר לבד:

השאלות

לב מהו ומאמר אסתר קיים שאין לו באור:

לב ובמאמר ע"פ מאמרי אסתר אלה וטענותיה שכתבה אל חכמי הדור ההוא, נתקיים דברי הפורים האלה, הסכימו אליה להחזיק בהפורים ולעשותו חק עולם, ואת שנית ונכתב בספר. שהסכימו שיכתב בספר ותהיה המגלה הזאת בכלל כתבי הקדש, שע"ז היה מחלוקת תחלה בין החכמים ועתה נתקיים והסכימו לדברי אסתר:

השאלות

א למה שם מס, ולמה מספרן פה,

א וישם, מספר איך הצליח מרדכי בהנהגתו בעניני המלוכה שכבש מדינות רבות בחיל המלך עד ששם המלך מס על כל הארצות הסמוכים אל מלכותו, וגם על איי הים הרחוקים ויחסו להמלך מלדיכבודו כי באמת היה מרדכי העושה זאת:

השאלות

ב ומה ענין להמגלה תקפו וגבורותיו של אחשורוש

ב וכל מעשה תקפו שעשה ע"י הנהגת מרדכי ואיך ע"י כ גדלו המלך מבואר בספר דברי הימים.

הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מָדַי וּפָרָס׃ ג כִּי מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי מִשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וְגָדוֹל לַיְּהוּדִים וְרָצוּי לְרֹב אֶחָיו דֹּרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדֹבֵר שָׁלוֹם לְכָל־זַרְעוֹ׃

פירוש

ג עד שמרדכי נשאר בתקפו ולא נשבתה הצלחתו, לדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עליה והגם שהי׳ משנה על כל המדינה וממונה על היהודים בפרטות, מ״מ הי׳ רצוי לרוב אחיו, כי הי׳ בכל ענייניו דורש אך טוב לעמו, ולא התנהג עמם בתוקף וחזקה רק בשלום ובמישור:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם (הָאֵל) הָרָב אֶת רִיבֵנוּ וְהַדָּן אֶת דִּינֵנוּ וְהַנּוֹקֵם אֶת נִקְמָתֵנוּ וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל אֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ וְהַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַנִּפְרָע לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרֵיהֶם הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ׃

אשר הניא עצת גוים ויפר מחשבות ערומים: בקום עלינו אדם רשע נצר זדון מזרע עמלק: גאה בעשרו וכרה לו בור וגדלתו יקשה לו לכד. דמה בנפשו ללכוד ונלכד. בקש להשמיד ונשמד מהרה: המן הודיע איבת אבותיו ועורר שנאת אחים לבנים. ולא זכר רחמי שאול כי בחמלתו על אגג נולד אויב: זמם רשע להכרית צדיק ונלכד טמא בידי טהור: חסד גבר על שגגת אב ורשע הוסיף חטא על חטאיו: טמן בלבו מחשבות ערומיו ויתמכר לעשות רעה: ידו שלח בקדושי אל כספו נתן להכרית זכרם: כראות מרדכי כי יצא קצף ודתי המן נתנו בשושן: לבש שק וקשר מספד וגזר צום וישב על האפר: מי זה יעמוד לכפר שגגה ולמחול חטאת עון אבותינו: נץ פרח מלולב הן הדסה עמדה לעורר ישנים: סריסיה הבהילו להמן להשקותו יין חמת תנינים: עמד בעשרו ונפל ברשעו עשה לו עץ ונתלה עליו: פיהם פתחו כל יושבי תבל כי פור המן נהפך לפורנו: צדיק נחלץ מיד רשע אויב נתן תחת נפשו: קימו עליהם לעשות פורים ולשמוח בכל שנה ושנה: ראית את תפלת מרדכי ואסתר. המן ובניו על העץ תלית:

שושנת יעקב. תמרי: ונל״ג ק״ס.

Покорнѣйше прошу

Покорнѣйше прошу Васъ

[illegible]

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01440642 5

BS
1375
M44
1862